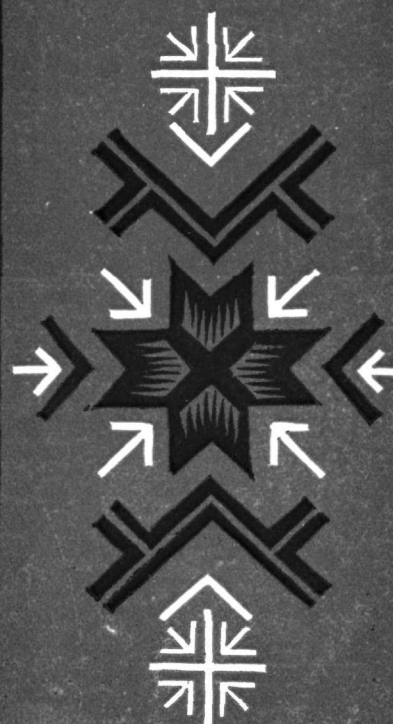
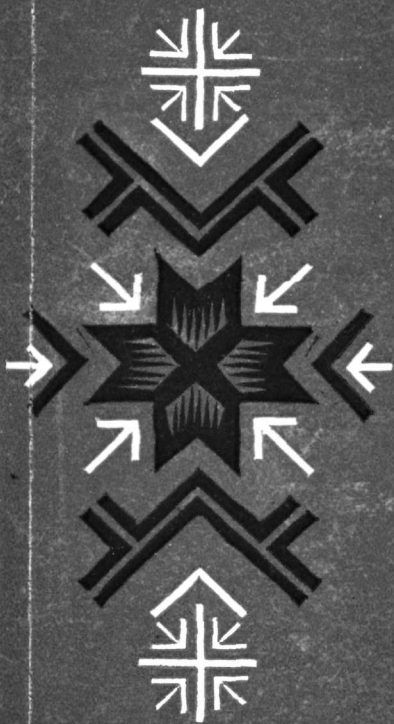

NR

6-8

W O R L D

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 6-8 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>J. Tandre</i> : Kui irdusime Suur-Venest . . .	134	<i>J. Tandre</i> : Lorsque nous séparâmes de la Russie . . .	134
<i>K. L.</i> : Prantsuse uus eeskiri väekoondiste taktikalise tegevuse üle . . .	143	<i>K. L.</i> : Le nouveau règlement français sur l'action tactique des grandes unités . . .	143
<i>Veteraan</i> : Mõtteid ühe kavatsuse puhul . . .	153	<i>Veteraan</i> : A propos d'un projet . . .	153
—e: Kõrgema Sõjakooli VII lennu lõpuaktus 11.02.37 . . .	155	—e: Acte final de la VII-me sortie de l'École supérieure de guerre le, 11-02-37 . . .	155
<i>V. O.</i> : Allüksuse kantseleiline asjaajamine vajab kergendamist . . .	158	<i>V. O.</i> : Les travaux de chancellerie des petites unités doivent être simplifiés . . .	158
<i>N. Rk.</i> : Taktikalise ülesande nr. 1 lahenduse puhul . . .	162	<i>N. Rk.</i> : A. propos de la solution du problème tactique No 1.	162
<i>Kapten H. Onni</i> : Mõtteid õhukaitse korraldamisest ratsaväe rännakutel . . .	165	<i>Capitaine H. Onni</i> : Organisation de la défense antiaérienne au cours de marches de cavalerie	165
<i>Leitnant E. Reeb</i> s: Rünnaklennukitest ja nende kasutamisest	170	<i>Lieutenant E. Reeb</i> s: Les avions d'assaut et leur emploi	170
<i>Kapten F. Kivimägi</i> : 4. soomekompani võitlused Utria, Laagna, Narva suunas 17.01—18.01.19	176	<i>Capitaine F. Kivimägi</i> : Les combats de la 4-me compagnie finlandaise dans la direction Utria, Laagna, Narva, le 17 et 18 janvier 1919	176
<i>J. M.</i> : Soome kompass M/36.	180	<i>J. M.</i> : La boussole finlandaise M/36	180
<i>Res. l'ipn. H. Haljaste</i> : Laskuri silm	183	<i>Enseigne de rés. H. Haljaste</i> : L'oeuil du tireur	183
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE:	
—ms—: N. Vene punaväe uue välieeskirja ilmumise puhul	187	—ms—: A propos du nouveau règlement de combat de la R. K. K. A.	187
<i>N. Rk.</i> : Uus saksa eeskiri jalaväe väljaõppeks	188	<i>N. Rk.</i> : Le nouveau règlement allemand sur l'instruction de l'infanterie	188
<i>Kk.</i> : Tangitõrje relvad 1936. a. lõpuks	192	<i>Kk.</i> : Les armes antichar, fin 1936	192
<i>Kk.</i> : Soomusjõud 1936. a. lõpuks	193	<i>Kk.</i> : Les engins blindés, fin 1936	193
<i>Gr.</i> : Keha arendamine kaitsevälises kasvatuses	194	<i>Gr.</i> : Rôle de la culture physique dans l'instruction militaire	194
Leedu: „Musu Zinynas“ 138—140, sept., nov. 1936	195	Lithuanie: „Musu Zinynas“ 138—140, 1936	195
Rindesõdur jutustab:		Récit d'un soldat du front:	
<i>J. J.</i> : Lahingud Võru- ja Petserimaa piiril	197	<i>J. J.</i> : Les combats sur la frontière de Võrumaa et Petserimaa	197
Kaitseväe elu	201	Vie militaire	201
Ametlik osa	203	Partie officielle	203
Valimisi, male.		Elections. Echecs.	

Vastutav toimetaja major A. LUTS.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten J. MADISE.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kōnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500.
Telefon — Kaitseväe 163.
Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

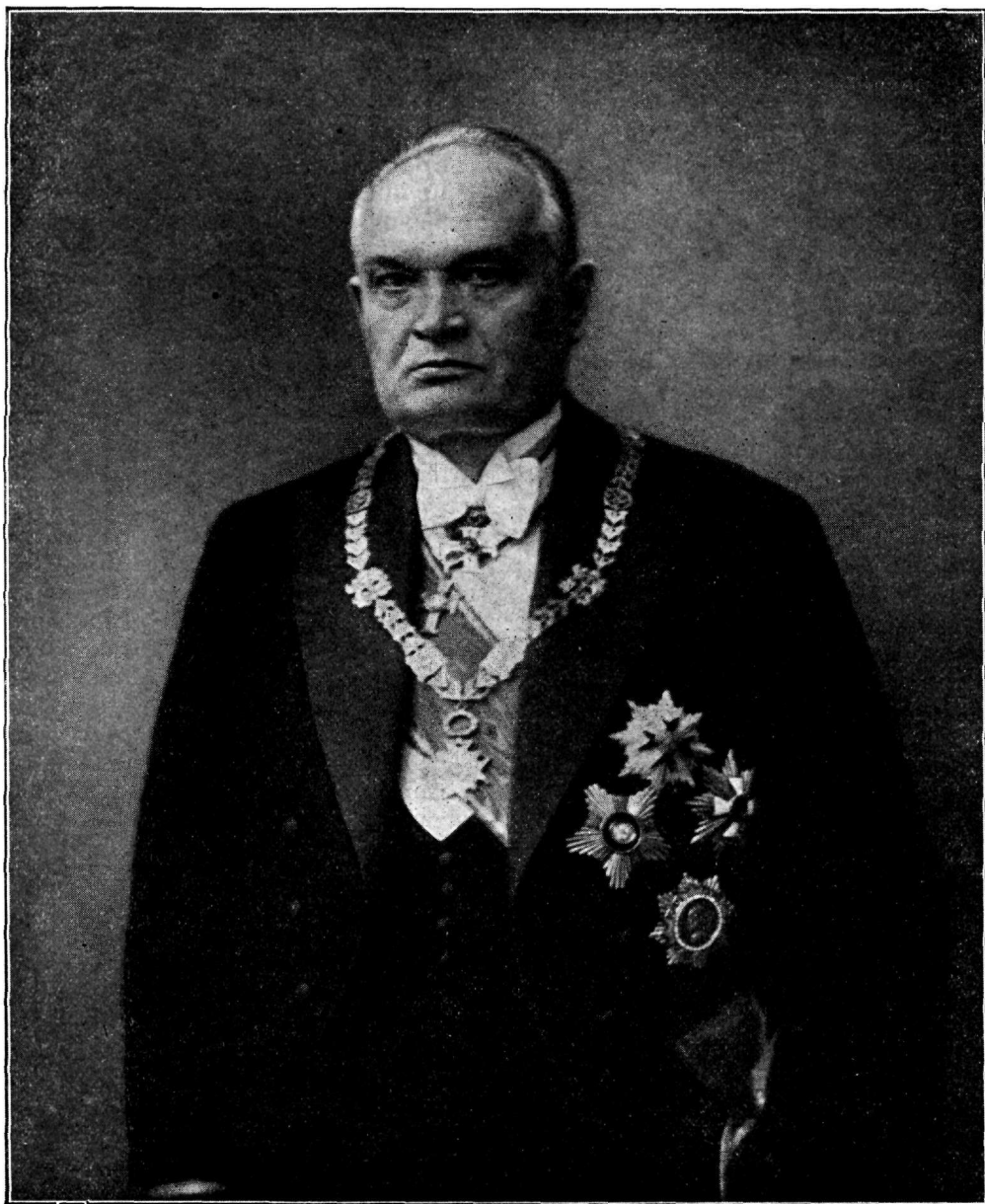
Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 6-8 • 22. 02. 1937

K. Päts

Peaminister, Riigivanema ülesannetes.

Kui irdusime Suur-Venest.

PETROGRAD 23./24. 02. 1918. TALLINN.

J. Tandre.

Olen maininud varemgi, et oma riikliku ja ühiskondliku korraga vähemalt sajandi võrra Lääne-Euroopast maha jäänud Venemaa ei kannatanud enam XIX sajandil vapustusteta suuremat pinget.

Prantsuse-Vene sõjale järgnes dekabristide mäss. Krimmi sõjale järgnesid laiaulatuslikud reformid. Türgi sõjale järgnes narodnikute revolutsioone. Vene-Jaapani sõja ajal puhkes ähvardav revolutsioon. Maa-ilmasõja ajal puhkes Vene suurrevolutsioon, mis viis senise absolutistliku maa proletaariaadi diktatuuri teele.

Samal puhul murdusid lahti Venest tema senised lääne-liiteosad Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola. Senine hiigla ekspansiooniga saavutatud kunstlik lääne piir nihkus õigele kohale — keskaegsele Varjaagi piirivöötmele.

Mainitud toime tingimuseks olid revolutsioonist tuletuv korralagedus vene armees ning administratsioonis ja Saksa invasiooni saabumine. Käsitluse selgituseks vaatleme pisut lähemalt ka neid.

Enamlaste võimule tulekul laostus vene armee ja sõduri moraal. 1917. a. novembri lõpul astusid diviisid omal käel sakslastega rahuvahekorda. Algas vennastamine, püside, kuulipildujate ja laskemoona müük saksa sõdureile mõne rubla eest.

Nähes oma võitlusvõimetust, asusid enamlased rahu läbirääkimistele Brest-Litovskis. 7. detsembril tehti 10-päevane vaherahu kõigil vene rinnetel. 15. detsembril pikendati see kuni 14. jaanuarini 1918. a., mis pidi kestma automaatselt edasi, kui seda kumbki pool 7-päevase tähtajaga ette ei tühistata.

Seda vaheaega kasutasid enamlased raadio propagandaks, et kutsuda Saksamaal esile revolutsiooni, kukutada kogu Euroopas kodanlikud valitsused ja asendada proletaariaadi diktatuuriga. Nad nõudsid isegi rahuläbirääkimiste üleviimist Brestist Stockholmist ja okupeeritud maade vabastamist. Kuid sakslaste ähvardustel jääd peatuma Brestis. Jaanuaris ei edenenu kindla rahu loomiskavad venelaste esindaja Trotski põikleava politika tõttu. Nende siht ei olnudki luua saksa eraldi rahu, vaid teha Euroopa revolutsiooni. Vene propaganda mõjul puhkesidki Saksas mitmel pool kohaliku

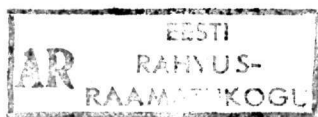
tähtsusega streigid ja Viinis toitlusrahutused. 10. veebruaril seletas Trotski Brestis, et Vene ei tee Saksaga ametlikku rahu, tunnustab sõja lõppenuks ja demobiliseerib armee. Ühesõnaga: puržuidega Vene ei sõdi, ega tee ka rahu.

Sellise eitava deklaratsiooni kohaselt asusid 18. veebruaril kell 1200 Saksa väegrupid liikuma ja 14 päeva jooksul katsid saksa vähesed väegrupid suurema maa-ala Venest kui oli Saksa keiserriik ise, viies piiri Riia—Pinski—Pruti joonelt Narva—Pihkva—Harkovi—Rostovi joonele, saades kolossaalselt saaki kui sõja- nii muu varustuse näol.

Enamlikul Venel ei olnud Saksa armee vastu muud välja panna kui kommunistlik propaganda. Sakslasi see siis veel ei murdunud. Oma kohalikele võimudele enamlastel ei sobinud valgustada riigi lootusetut seisukorda. Selle tõttu ei teadnud siis ka Tallinnas võimutsevad enamlased ei rahuläbirääkimiste katkestamisest ega sakslaste edasitungist neil päevil. Ainult Petrogradi võimud käskisid sakslaste sissetungi puhul ohkida Tallinna kindlustused ja vedada välja varandused. Väljaveo võimaluste puudusel hävitada koha peal.

Põhja-Eesti vallutasid Saaremaalt, üle jää tulnud Eichhorni väegrupid. 21. veebruaril jõudsid nad Haapsalusse ja hakkasid vastupanu mitte leides, kohe marssima edasi. Maal leidis küllalt veel vene väeriismeid, kes küll ei omanud nimetamisväärsset võitlusvõimet, kuid tegid ebakindlaks sakslaste edasitungi. 23. veebruaril andis Saksa Venele ultimaatum, milles nõudis Liivi- ja Eestimaa otsest puhastamist oma väeriimetest ja punakaardist. Venelased olid sunnitud võtma ultimaatumu vastu ja teatasid sellest raadio teel Berliini.

Vene korratu administratsioon ei jõudnud ega tahtnudki kõigest toiminust informeerida Tallinna võimumehi, vaid pani lootusi kiiresti organiseeritavale partisanisalkadele. 23. veebruaril löödi üks selline punaste partisanide jõuk Keilas puruks. See näitas, et enamlastel käsutada olevad jõud kõlbasid vaid sisesõjaks ja vägivallega valitsemiseks rahulike kodanike üle. Võitluseks distsiplineeritud väega ei tulnud need arvesse. Sama päeva õhtupoolikul pagesid Anvelt, Kingissepp, Käspert ja teised Tallinna

Kindralleitnant Johan Laidoner
Kaitseväge Ülemjuhataja.

võimumehed sadamas olevatele laevadele ühes linnast riisunud varandustega. Sündmusist teadmatuses hoitud näiivid punakaartlased pandi juhtide taandumise katteks linnas püsse ragistama. Eesti rahvusjõud olid asjus hoopis teadlikumad ja nad asusid linna puhastama, et takistada röövimist ja teostada iseseisvuse väljakuulutamist.

Kriitilisel momendil ei jõudnud venelased enam varandusi evakueerida. Isegi ei suudetud meie aktiivse vahelesegamise tõttu enam teostada vene armeele nii omast varanduste hävitamist.

Allpool avaldame sel kriitilisel momendil Tallinna ja Petrogradi võimude vahelised väga närvilised telegrammid.

Tallinna Merekindluse staabiülema kõnelus Hughes'il Petrogradi Rahva-sõjakomissari Podvoiski sekretäri Balandiiniga 23. 02. 1918.

Petrograd: „Podvoiski käskis Teile edasi anda järgmist:

1. Veel kord kinnitan sõjalaevade väljaviimise käsku.

2. Teist korda kinnitan õhkimise tarvidust.

3. Kui ešelone ei saa saata Tapale, siis tühje ešelone enam mitte välja kutsuda, vaid täied saata teele kõvendatud valve all.

4. Rahad töölistele makstakse tingimata riigipanga poolt. Koostage aktid tööliste töötasu kohta, andke need meile oma poolt allkirjastatult kätte, ja sõjaväekomissariaat (Moikal 67) maksab välja.

5. Värbake tarviliste tööde jaoks töölisi — kõik maksame välja.

6. Kas on otstarbekohane saata Teile õhikijate rongi, kui Tapa on võetud? Ma seda kordan Teile. Podvoiski kõneles Teile, et rahunõusolek on antud.“

Tallinn: „Töölistega korraldan nii, nagu ütlesite, kui nad sellega nõus on. Õhikijate rongi oleks hea välja saata, kuid Tapa suhtes ei saa ütelda midagi kindlat, sest et seal vastavalt Anveldi öisele teadaandele, punaväelased laadisid välja vaguneid, saates tühjad ešeloonid Narva. Õhkimise suhtes, kordan veelgi, teen kõik mis on võimalik teha ülejõu, kuid tagajärgede eest ei vastuta. Töölised ja sõdurid, keda võiks palgata töödele, teades et meil puudub raha, oleksid huvitatud peamiselt vaid ladudest, mille rüüstamine on juba alanud. Kuna puuduvad igasugused organisatsioonid, organiseeritakse linnas miilits. Sõjalaevade väljaviimine teise positsioonini ei ole otstarbekohane juba seetõttu, et meri on jääs ja laevad võivad liikuda ainult jääõhkujaist läbimurtud teedel. Vaba liikumine merel on võimatu, ja ohtlik veel seetõttu, et linna valgekaartlaste või sakslaste poolt haaramise puhul laevad võivad avada tule linnale, mis kutsuks esile tulikahjud ja sadade süütute elanike hävi. Lähen andma korraldusi.“

Tallinna merekindluse staabiülema Boris Andrejevič Leveneci kõnelus Rahvasõjakomissari Podvoiskiga 24. 02. 1918.

Petrograd: „Kas merekindluse staap? Kas saaks kindluse komandanti ehk kontr-revolutsiooni vastu võitlemise komissari?“

Tallinn: „Kes palub?“

Petrograd: „Rahvakomissar Podvoiski.“

Tallinn: „Merekindluse staabiülemat pole pilgul siin. Ta on ristlejal „Admiral Makarovil“, kuhu pagesid kõik organisatsioonid; annab seal mingeid korraldusi.“

Petrograd: „Podvoiski palub edasi anda järgmist: Saata parlamentööre sakslaste juurde.“

Tallinn: „Kui leiame staabiülema, viibimata ütleme.“

Petrograd: „Kas leidub kedagi, kes võiks anda teateid vaenlase jõudude üle?“

Tallinn: „Kes küsib?“

Petrograd: „Seltsimees Podvoiski. Palun kedagi staabist.“

Tallinn: „Siin kõneldakse, et vaenlane on 8 versta (?) Tallinnast — Kapa-Kohilas, kuid täpselt ei ole võimalik öelda, on need sakslased või valgekaartlased.“

Petrograd: „Ehk on võimalik leida staabist kedagi vastutavat isikut?“

Tallinn: „Aparaadi juures Merekindluse staabiülem.“

Petrograd: „Teie nimi?“

Tallinn: „Kindralstaablane Levenec.“

Petrograd: „Kus on kindluse komandant?“

Tallinn: „Komandant on 20-ast asendatud kohalike organisatsioonide ja maa nõukogu esindajatest koosneva kolleegiumiga, millest ta teatas Põhjarinde ülemale ja kolleegium teatas rahvasõjakomissariaadile.“

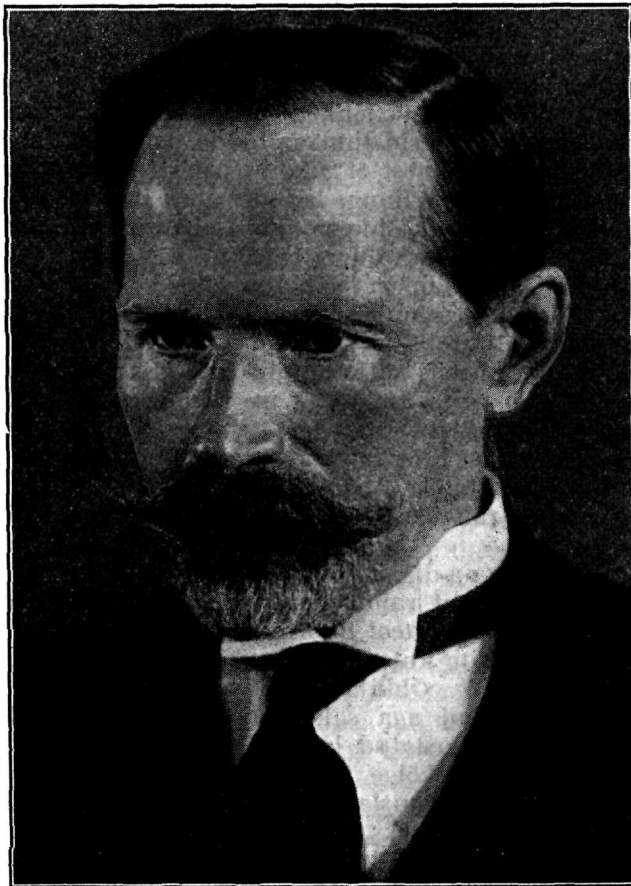
Täna öösel on kriitiline moment. Maa nõukogud panid maha omad volitused. Mina jäin üksi mõningate sõdurite sektsiooni liikmetega. Praegu püüan rannaäärse rinde keskkomiteega organiseerida korda. Sõjalaevad seisavad auru all, laaditud hinnalise varandusega ja „Rjuuriku“ peale on kogunud organisatsioonid, valmis väljasõiduks Helsingi, mis linna huvides oleks soovitav.

Kuna punakaardi ja mereväe üksuste täielise desorganiseerimise tõttu pole võimalik teostada õiget luuret, siis ei saa teha kindlaks, kes tegelikult peale tungib. Mõned kinnitavad, olevat näinud sakslasi, teised — ainult valgekaartlasi, kolmandad — valgekaartlasi ühes sakslastega. Fakt on see, et mingi jõud, keda peame tunnustama vaenuliseks, on meile tekitanud tõsiseid kahjusid, asub 16—17 versta kaugusel Tallinnast.

Viimase teate järgi, mis on saadud mere-meestelt, olevat vaenlase mototsükliste nähtud Tallinna-Haapsalu teel, 17 versta kaugusel Tallinnast. Praegu on minu mure: luua korda linnas ja panna piir ladude rüüstamisele, samuti päästa veel väljavii-

Leedu Vabariigi 19. aastapäeva puhul

Antanas Smetona
Leedu Vabariigi President

mata hinnaline varandus. Praegu organiseerin kiiresti linna kaitset, kuid minu isiklik arvamine on, et ristlejate ärasaatmine oleks väga soovitatav, kui see ei räägi vastu Teie poolt antavatele sõjalise iseloomuga korraldustele.

Palun mulle ütelda, missuguses seisukorras on rahuläbirääkimised, missuguseid abinõusid tuleks tarvitada vaenlase pealetungimisel.“

Petrograd: „Rahuläbirääkimised on lõpetatud, vastus raadioteel saadetud.

Valmistage ette kõik relvastatud jõud viimata Tallinnast väljasaatmiseks. Niipea kui selgub vähimigi katse sakslastelt tungida Tallinna, kohe taganeda vene positsioonidele. Kõik laskeriistad, mittesõjaline varustus, toidumoon — õhkida. Kindlus õhkida peale ristlejate lahkumist. Ettevalmistused õhkimiseks olgu viivitamata tehtud, vastavad käsud on antud juba mõne päeva eest.

Kas saaksite kutsuda aparaadi juurde mereväe ja nõukogu keskkomitee esindajat? Pidage meeles, Teie vastutate, kui laskeriistu, kindlust ja varandust ei saa Tallinnas

õhkida sakslaste pealetungi puhul. Pilgul olete merekindluse komandandi kohustetäitjaks.“

Tallinn: „Kõik Teie paari päeva eest antud käsud täideti, õhkimiseks on ettevalmistused tehtud, evakueerimine käis täies hoos, kuid kindla vastutava isiku puudusel kõik nurjus. Korraldusi tehti mitme isiku poolt ja mitmes suunas. Esimesed lasud Verderil (Virtsus) panid sõdureid mõtlema ainult iseendile ja kõik jooksid laiali. Patareidesse jäi ainult vähearvuline komando koosseis. Sapöörid — õhkijad ja raudteelaste pataljon, kelle ülesandeks oli lõhke-moona kohale toimetamine patareidesse, mis asetsevad 60 versta piirides kindluse rajoonis — lahkusid ühes organisatsioonidega omavoliliselt.

Mingisugust relvastatud väge linnas ei ole. On olemas ainult salgake transportidele ja laevadele asunud punaväelasi, madruseid ja mingid üksikud soldatid, keda organiseerida ei saa. Puuduvad ka liiklemisvahendid. Mereväe komitee on kõik autod ära võtnud ja osa on rikutud. Mingisugust vas-

tutust ma ei karda, mille tõenduseks on minu 11-kuine töö kindluses, kuid varade ja patareide õhkimise eest vastutust ma enda peale võtta ei või, sest et ilma meesteta, liiklemisvahenditeta ja lõhkemoonata seda läbi viia ei saa. Ladusid linnas õhkida pole mul kõlbelist õigust, sest et plahvatustest hävib kogu linn, kuna linna ladudes on tohutu suured tagavarad lõhkemoonas. Luban ainult viibimata teha korraldusi laaditud ešelonide äraviimiseks jaamast ja palun teha korraldus tühjade ešelonide, peamiselt vedurite, kohale saatmiseks ja mõjutada mereväe osi laevastiku kiireks väljasaatmiseks. Mis võimalik, viin välja rongidega, ise lahkun sakslaste linna tülles.

Ei saa aru Teie lausest „Rahuläbirääkimised lõpetatud“. Mis see tähendab? Kas on tehtud rahu või on uuendatud sõjategevus?“

Petrograd: „Meie avaldasime veel kord nõusolekut rahutegemiseks ja teatasime sellest raadio teel Berliini.

Kas võiksite kutsuda mereväe keskkomitee esindaja? Õhkijad sõidavad Tallinna erarongiga, kui aga saklased peale tungivad, olete kohustatud kohalejäänud sapööridega õhkima kõige tähtsamad kahur- ja inseneriväe varustuslaod. Kui puudub jõud patareide õhkimiseks, viia nendest ära väeosad. Podnek'il on tühine jõud, nende hulgast võiks leida õhkijaid, samuti madruste hulgast. Aega teil on. Organiseerige kõik, mis vähegi võimalik, õhkimiseks. Kas lõhkeainete ülejääk on merre lastud? Viivitamata saatke ešelonid välja. Nõudke välja minu nimel Narvast ja Jamburgist tühje ešelone, kuid nii, et nad mitte ei satuks sakslaste kätte. Kutsuge Sovdepi ja meremeeste esindajaid. Rahvasõjakomissar Podvoiski.“

Tallinn: „Nõukogusid üldse ei ole. Õhkimisest ma Teile juba teatasin ja teatan veel kord, et kindluse teid õhkijate laiali saatmiseks kasutada ei saa, kuna puuduvad masinistid ja töölised. Ei minul ega ka Podnek'il pole raha töölistele väljamaksmiseks, raha ei ole ka riigikassas.

Kateooriliselt kinnitan, et ülesanne on praegusel momendil teostamatu, muidugi kogun viimse jõu seks, et hävitada isamaale kuuluvat varandust.

Kas sakslased jätkavad meiega sõda või mitte? Podnek teatas mulle Teie sõnade järgi, et rahu on alla kirjutatud ja et vägedel tuleb jääda kohtadele. Kuidas sellest aru saada seoses sellega, mida praegu käsiksite? Organisatsioonide esindajate järgi juba saatsin.

Otsekohe kutsun kokku üksuste ülemad ja vastavalt Teilt saadud juhtnööridele käsen neil, niipalju kui võimalik, viivitamata asuda kindluse ringkonnas varustuste õhkimisele. Nende ešelonide eest, mida Teie lubasite mulle välja kutsuda, ma ei vastuta, kuna sakslased, kui nad tõesti asuvad 17 versta Tallinnast, võivad need ära võtta.

Tapalt vedureid Tallinna ei lasta ja meie ešelonid peetakse kinni. Püüan kõike seda organiseerida ja korda saata vabatahtlike abil. Tasu neile ei luba, kuna meil kellelgi ei ole raha. Töölised nõuavad juba hommikust saadik lõpparvet ehitajailt ja üksuste ülemailt tehtud laadimistööde eest ja ähvardavad omakohtuga. Levenec.“

Petrograd: „Seltsimees Podvoiski läks ära. Palus jätta usaldusväärse isiku aparaadi juure teadete saamiseks ja ühendust mitte katkestada. Anname vastuse.

Rahvasõjakomissar käseb ristlejail viivitamata Tallinnast välja sõita teisele positsioonile. Muu üle oodake. Rahvakomissari sekretär Balandin.“

Tallinn: „Palun ütelda: kas rahu on alla kirjutatud või mitte?“

Petrograd: „On alla kirjutatud.“

Enamlaste evakueerimiskava kukkus suuremas osas läbi mitmesugustel põhjustel. Rahvusmeelsed töölised ja isegi kohalikud enamlased püüdsid varanduste evakueerimist tõkestada. Teades, et iga ese, mis veeb üle Narva jõe, on kodumaale tagasipöördumatult kadunud. Ja töölised olevat kui sipelgad, nad võivad elada vaid seni kuni on nende pesad — vabrikud — lõhkumata ja kohal. Nõnda nad paotasid vabrikute ja masinate võtmeid, töötasid laialt, kandsid varandusi kõrvale, või jooksid ise laiali, selletades tõrkumist palga mitte saamisega. Ka raudteel pidurdati varanduste väljavedu. Täied vagunid ja isegi rongid juhiti kõrvalistele teedele, või anti ette poolkülmad vedurid.

Telegrammides mainitakse korduvalt läbipääsematut Tapa sõlme. Seal tõesti tehti mis võimalik varanduste väljavedamise taktuseks. Jaama korraldaja või komissar K. Saar (teenib praegu raudteevalitsuses) saboteeris evakueerimist kogu jõuga. Ka kohalik punakaart näppas seal Venemaale veevaid varandusi.

Õhkijate rong saadetigi minööride ja madrustega Petrogradist Tallinna teele. Tapale jõudis see 24. veebruaril pärastlõunal, kus talle soovitati edasi mitte minna, kuna teda Tallinna niikuinii ei lastavat. Rong sõitis siiski edasi. Seks ajaks oli võim Tallinnas juba eestlaste käes, vabariik välja

kuulutatud ja Tallinna jaama komandandiks määratud st. kpt. Mullas saatis oma kaitselased rongiga Raasikule, kes kurja ähvardustega sundisid madrused Kehrast tagasi pöörama.

Tallinna Merekindluse komandandi ja kindluse staabi maarinde operatiivjaoskonna ülema kõnelus sõjavägede ülemjuhatajaga.

Petrograd: „Aparaadi juures ülemjuhataja — Paluda kedagi kindluse staabist või sõjaväekomiteeliikmeid.“

Tallinn: „Aparaadi juures kindluse maarinde operatiivjaoskonna ülem Pinus. Mida käsete?“

Petrograd: „Teatage täpselt, missugused andmed on Teil Haapsalu liini kohta. Missugused abinõud on võetud tarvitusele selle liini kaitseks, hävitamiseks või rikkuamiseks?“

Tallinn: „Missugusest liinist Teie räägite?“

Petrograd: „On teated vallutamisest. Teatage, mida võtate ette sakslaste edasitungi tõkestamiseks ja missugused võimalused selleks on Teie kasutada.“

Tallinn: „Praegu on kindluse staabis kohaliku mereväe komitee soldatite sektsiooni komando koosseisu esindajate nõupidamine väärtuslikumate varade evakueerimise asjus. Mis puutub vastupanusse, siis ootame ära sõjaväe kolleegiumi korraldused Petrogradist.“

Petrograd: „Kuivõrd kaitsevõimeline on Tallinna merekindlus? Lubage aparaadi juurde kindluse komandant, kes meile sellest teataks.“

Petrograd: Hea, kuid ühtlasi teatan, et järgmised määrused peaksid olema Teil lühidalt teada: raudteed ja liiklemisteed õhku lasta täies ulatuses või, äärmisel juhul, 2 versta ulatuses iga 10 versta peal. Varad hävitada, avaldada vastupanu peamiselt partisanide väljaastumisega viimse võimaluseni. Kas Teil on täpseid, kontrollitud teateid Haapsalu kohta? Kõik.“

Tallinn: „Aparaadi juures kindluse komandant Izmetjev. Mida käsete?“

Petrograd: „Lugege läbi lint ja teatage, mida võite?“

Tallinn: „Lindi lugesin läbi ja võin teatada järgmist: Kuuldused Haapsalu vallutamisest ei vasta tõele, mere poolt sideteenistuse postidelt on teadaandeid, et Haapsalu rajoonis on kõik vaikne. Minu käsutuses on ainult 1. Eesti polk, kuna 45. diviisi riismed on täitsa võitlusvõimetud. Enne

sakslastega sõjauuendamise teate saamist alustasime nende riismete transporti Narva, need riismed on pigem voori kaitse kui sõjaväeosad. Eestlased on võrdlemisi võitlusvõimelised, kuid täna sain telegrammi, milles teatatakse, et komitee tahab seda polku ümber kujundada. Mina palusin ammu komiteed ümberkujundamisest loobuda, võttes arvesse praegu lähenevaid sündmusi. Kindluse maarindel on Aizamasski polgu riismed, soldatid marsi roodust, kes pole läbi võtnud laskeõpetust, omad kuulipildujad, milledest keegi ei osanud lasta, nad andsid armee ülema korraldusel kindluse kahurväe lattu. Linnas asub ligikaudu 1000 isikut kindluse kahest polgust, kes on võitlusvõimetud. Kindluse kahurväest jäi järele ainult 2000 isiku ümber, kes võiksid, kui tahavad, asuda postidel ainult 18. patareis. Ma mainin, kui tahavad, seepärast, et praegu minu juures kokkutulnud nõupidamisel Rannakaitseülema teatas, et merepatareide poolt Naissaarel, Äignal ja Makiluotol on võetud vastu otsus, mille alusel nemad tuld ei ava. Arvestades Teile teatavaks tehtud seisukorda ja käsitades Põhjarinde ülemalt saadud direktiive, käskisin Haapsalu väegrupil kõvendada rannavalvet ja tarbekorral avada tuli saksa eelpostidele, tõmbudes kord-korralt Tallinna poole, volitades ühtlasi kahur- ja inseneriväe ülemat viivitamata päästa väärtuslikum vara, andes selleks vastavaid juhtnõure. Juhised arutatakse läbi praegusel mere ja maarinde juhtide üldnõupidamisel koos organisatsioonidega. Osa varast on mul laaditud ja saadetakse homme välja. Tallinnas on kõigest 180 vagunit ja 15 platvormi, kuna kogu määratu väärtusliku vara päästmiseks oleks vaja 700 platvormi ja 1500—2000 vagunit, arvestades seda, et ülejäägi hävitame neis kohis, kus rahulikud elanikud selle all ei kannata. Minul on 10 000 puuda dünamiiti ja 6 000 puuda püroksüliini, mille võin uputada merre, kuna selle õhkimine hävitaks linna.“

Petrograd: „Ratsapolk saadetakse Teile sellasel määral kui seda nõukogu või lähim garnison esitab. Staabi evakueerimise koha suhtes küsitelge viibimata Põhjarinde ülemalt; äärmisel juhul ehk on tee Narva Teile avatud. Ma mõtlen, et igasugustes tingimustes maad mööda minimaalse vastupanu puhul sakslaste edasitungimine ei või kiire olla. Siin peab kaasa aitama Teie osavus ja leidlikkus tõkete loomiseks. Meil ei ole vaja sõda kõige sõjakunstiga, meil on vaja rahva osavust, vihase massi osavust, kes on halastamatu oma terroris ka relvastamatute suhtes, ka üksikute vangid-

Eru kontr-admiral

Johan Pitka VR I/1 65 - aastane.

19. veebruaril s. a. saab meie Vabadussõjaaegne merejõudude juhataja ja soomusrongide looja kontr-admiral Johan Pitka 65-aastaseks.

Juubilar on sündinud 19. veebruaril 1872. Järvamaal, Jalgsema külas, Anso-mardi talus. Juba varakult tärkas tulevases sõjasangaris soov — saada meremeheks. Seepärast astus ta pärast algkooli hariduse omandamist Käsmu merekooli. Hiljem täiendas oma ettevalmistust laevajuhi kutsele Kuressaare ja Paldiski merekoolides ning õiendas 1895. a. Tallinnas kaugesõidukapteni katsed. Teenides mitmesugustel laevadel kündis merd kõikides ilmakaartes kuni 1907. a. Siis siirdus äri alale ning avas Inglismaal Liiverpoolis Eesti-Läti laevasõidu agentuuri. 1911. a. tuli Tallinna ning teotses siin mereasjanduse alal mitmesugustes ühingutes, seltsides ja ettevõtetes, algatades nende asutamist ja võttes osa nende juhtimisest.

Inglise-Vene sõjaväeteenistuses viibis 1900. a. soomuslaeval „Admiral Ušakow“.

Kui Maailmasõja põrutuste tagajärjel Venes puhkes revolutsioon ja süvenes üldine korrallagedus, aitas juubilar täie andumusega kaasa eesti rahvuslike vaeosade moodustamisele, et võita meie rahvale iseolemist. Samuti oli ta juhtiva jõuna tegev Tallinna omakaitse organiseerimisel nii enamlaste võimul olles kui ka sakslaste okupatsiooni ajal. Pärast avaliku omakaitse organisatsiooni sulgemist okupatsioonivõimude poolt, asutas ta koos kindral-major Põder'iga ja teiste tolle-aegsete innukamate eesti tegelastega põrandaaluse eesti kaitseliidu, mis okupatsioonivägede lahkumisel Eestist võttis neilt võimu üle.

Vabadussõja puhkedes oli juubilar üks esimesi ja energilisemaid punaväe sissetungile vastupanu organiseerijaid. Erakorralise tahtjõu ja leidlikkusega algatas ta soomusrongide ja soomusautode ehitamist ja varustamist, samuti sõjalaevastiku ja rannakaitse loomist, ilmutades seejuures raugematut energiat ja kaasakiskuvat hoogsust ning saavutades silmapaistvaid tagajärgi. Hinnates kõrgelt tema töö tulemusi riigikaitse alal Sõjavägede Ülem-

Kontr-admiral J. Pitka.

juhataja määras ta 1. detsembril 1918. a. soomusrongide juhatajaks ja 15. detsembril samal aastal — merejõudude juhatajaks.

Kuid juubilar osutus mitte üksi heaks organisaatoriks ja taibukaks administraatoriks, vaid ühtlasi ka julgeks löögimeheks. Ta võttis isiklikult osa soomusrongide lahingtegevusest Vaivara, Jõhvi ja Rakvere ümbruses detsembris 1918. ning Orava ja Petseri ümbruses märtsis 1919. Samuti juhtis ta isiklikult sõjalaevastiku tegevust Soome ja Riia lahes ning juhatas dessant-operatsioone Salmiste, Tsitre, Loksa, Kunda ja Narva-Jõesuu all detsembris 1918. ja jaanuaris 1919. ning Koporje lahes, Krasnaja-Gorka, Heinaste ja Riia all — maist kuni novembri lõpuni 1919.

Sõjaliste teenete eest ülendati ta 22. 04. 1919. mereväe kapteniks ja kõrgendati 21. 09. samal aastal ase-admiraliks. Ase-admirali auaste nimetati hiljem ümber kontr-admirali auastmeks.

Kui pärast rasket kuid võidurikast heitlust ja meile soodsa rahulepingu sõl-

mimist algas sõjajõudude demobilisatsioon, lahkus ka juubilar tegelikust kaitsevää- teenistusest aprillis 1920 ning siirdus ta- gasi oma endisele kutsealale.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on kontr-admiral Pitkale annetatud Vab- aduse Rist I/1 ja normaaltalu. Peale sel- le omab ta I klassi Kotkaristi, Läti Karu- tapjate ordu II järgu aumarki ning Ing- lise Püha Mihaili ja Georgi ordu koman- deri riste.

Juubilari osa vaba ja iseseisva Eesti loomisel on tabavalt iseloomustatud ühes tema 60. sünnipäeval peetud pidukõnes järgmiselt: „Pitka tegevus Vabadussõjas ei olnud juhitud ei taktikast ega stratee- giast, vaid tervest mõistusest ja palavast armastusest isamaa vastu. Pitka on Vaba- dussõja suurim partisan.“ Lisaks sellele tunnustavale otsusele võiks mainida veel juubilari täielist omakasupüüdmatust, mis

punase joonena läbib kõike tema tegevust Eesti iseseisvuse saavutamisel.

Unustamatult on sööbunud kaasvõitle- jate mällu kontr-admiral Pitka kui lahin- gumehe kuju: madalat kasvu, aga tüse ja jõuline, harilikus riidega kaetud poolkasu- kas, vööel automaat-püstol ja rihmal bi- nokkel, habestunud näost hõõgumas ener- giat ja silmade välkudes tihedate kulmu- puhmaste alt — nõnda ta tüdimatult as- keldas, korraldas, käsutas ja — tõmbas kõiki kaasa oma raugematu optimismiga.

Soovime hõbepäisele veteraanile tema 65. hällipäeva puhul parimat õnne, jõudu ja tervist ning loodame, et ta veel kaua, kaua elab ja teotseb isamaa hüveks! Olgu talle seejuures toeks ja tasuks teadmise, et admiral Pitka kui suure vabadussõja- sangari nimi püsib heleda tähena ka järeltulevate põlvete südames seni, kuni veel kõlab eesti keel ja tuksub eesti süda...

A. R.

langenud vaenlaste suhtes. Kui võite loota elanikele, relvastage, mobiliseerige, nagu on relvastatud valgevenelased-talupojad poola korpuse vastu. Sakslasil ei ole võimalust liikuda kogu rinde ulatuses ja partisani-sõja õigel käsitlemisel on võimalik neid kinni pi- dada. Siin võetakse tarvitusele kõik abinõud, et saata Teie rajooni punakaartlaste ja pu- naväelaste osi. Paluge mereväe esindajat ka oma teated edasi anda.“

Tallinn: „Vastavalt Teie korraldusile võetakse tarvitusele abinõud partisanide organiseerimiseks organisatsioonide kaas- abil, kuid ma luban endale Teie tähelepanu juhtida sellele, et sakslased on minust viie, maksimum kuue, päeva tee kaugusel; saan aru, muidugi, tunnen jalaväge hästi, võidel- da kõigi määruste kohaselt meil ei tule. Sõja kogemusi siserindel täies ulatuses ka- sutada ei saa, kui seisad vastamisi Villemi väljaõpetatud, distsiplineeritud väega, mil- lest väike salk võib saavutada tohtu edu, hoolimata isegi sellest, kes teda juhiks, kuna partisani-sõjas sõltub kõik leidlikkusest, osavusest, julgusest. Ma ei mõtlegi saks- laste minimaalse vastupanu puhul lahkuda, samal ajal jätta trofeed imperialistlikele sakslasile, seepärast oli mul tarviline teada, kuhu taganeda.

Elanike relvastamise suhtes räägin läbi organisatsioonega, ja alles siis võin astuda kõige otsustavamaid samme selles asjas.

Mina palun Teilt, kodanik Ülemjuhataja, juhiseid, kuhu tarbekorral tuleb evakueeri- da kindluse valitsus ja tehnilise sõjaväe osad, missugused jäävad viimse minutini, et

õhkida ja hävitada kõik see, mida välja viia ei saa. Teatan, et partisanide tegevu- sele võiks loota, kui vaid oleks vastavaid väikeste salkade juhte, missuguseid aga vene väes ei ole. Teie juhised annan edasi isikule, keda tunnen isiklikult ja keda täiel määral usaldan, kui oma kaasteenijat aka- deemias.

Oleks väga kasulik saada vähimalt ükski ratsapolk, kas või ühenduse pidamiseks lah- kuka 12. armeega.

Põhjarinde direktiivid teatavad, kuhu armee staapidel evakueeruda, aga nad ei kõnele sellest, kuhu läheb kindluse ja ra- jooni staap.

Laevastiku seisukorra üle annab Teile teateid Soome lahekaitse ülem, kes on nõu- pidamisel. Ootan Teie juhiseid.

Praegu on käimas nõupidamine, kus on arutusel ka kõik Teie tänased küsimused.“

P e t r o g r a d: „Teen ettepaneku organi- seerida osadest, mis on Teie käsutuses, olgu- gi väikesi, kuid tugevaid salku, umbes sel- liseid, millised võitlevad siserinnetel. Üle- jäänud määrata varade väljaveo- ja kaitse- töödele. Pole mingit tarvidust, et partisa- nide salkade juhid oleksid venelased, samuti pole oluline, et need oleksid ohvitserid. Sise- sõja kogemused näitavad, et väikesed löök- salgad alamast kihist juhiga eesotsas on palju hirmuäratavamad ja hävitusvõimeli- semad kui lagununud armee suured massid. Arvan, et Teie ülesanne on esimeses järjekorras ära kasutada dünamiidi tagava- rad õhkimise organiseerimiseks sakslaste edasitungi piirkonnas ja äärmisel juhul

ka linna või kindluse õhkimiseks. See on juba Teie mure. Koha peal näete paremini, kuidas toimida. Pange viivitamata ette Põhja rinde ülemale staabi evakueerimise punkt, teatage laevastiku korraldused. Ma pean ära minema. Täpsemad vastused saadan täiendavalt.“

Tallinn: „Kuulan. Izmestjev.“

Petrograd pani viimsed lootused partisaanisõja organiseerimisele. Kas merekindluse juhid ei teadnud või ei julgenud teatada, et 23. veebruaril Alice Tischleri juhtimisel Keilasse sakslaste vastu viidud punased partisanid jätsid 40 laipa maha ja ülejäänud tulid veriste peadega tagasi Tallinna.

„Kuulan. Izmestjev“ oli Petrogradi viimane alluvusteade Tallinnast. Eesti rahvusjõud, rahvusväeosad, omakaitse, miilits jt. võtsid 24. veebruaril Tallinnas pärast lõunat võimu. Iseseisvuse momendil nimetati kpt. K. Rotschild Tallinna linna ja st.-kpt. Mullas Balti jaama komandandiks. Viimane teatas Petrogradi järgnevale järelepärimisele, et iseseisev Eesti ei anna aruandeid punasele Petrogradile...

Madrused püüdsidki, nagu oli soovitanud Petrograd, minõõride Tallinna mitte pääsemisel ise õhkida lõhkeainete tohutu suured laod. Nende kavatsustele astus omakaitse vastu relvadega, millest algaski 24. veebruari õhtul lahing „Paksu-Margareta“ juures. Nende julge väljaastumise tõttu jäi linn purustamata ja röövimata.

Iseseisva Eesti esimesi pulsilööke.

Tallinnas võimu kindlustanud anti esimesed korraldused üle riigi. Esimese telegrammiga korraldati asjad Tapa sõlmjaamas.

„Telegramm nr. 907. Karl Saar. Tapal. 25. 02. 1918 kell 2 (ösel).“

Täidesaatvad komiteed merele põgenenud; omavalitsuse asutused tööle asunud; Maapäeva vanemate kogu avaldas Eesti iseseisvuse manifesti; Eesti Vabariigi Ajutine Valitsus kokku seatud; omakaitse korraldatud; Eestimaa Päästmise Komitee neli käsikirja avaldanud; esimene päevakäsk kuulutab Eesti erapooletuks riigiks, kelle alamad ei tohi Vene-Saksa sõjast osa võtta; käseb omavalitsuse ajaviitmata tööle hakata ja teeb kodanikkudele kohuseks selle järele valvata, et Eesti riigi varandusi maalt välja ei viidaks ega hävitataks; teise päevakäsu põhjal 25. koolides püha; manifest loetakse

ka kirikutes ette; kolmas annab kõik enamlaste poolt äravõetud varandused nende omanikkudele tagasi; eraldi Oleviste kiriku tema kogudusele; neljas kutsub kõiki Eesti sõjaväelasi, kes 1913. aastal ja hiljem liisku võtnud, 1. märtsiks oma väeosadesse, kui mehed Eesti polkudes teeninud; neid aga, kes vene polkudes — Eesti diviisi staapi Tallinna — kes ei ilmu — loetakse väejuoksikuteks.

Märkus: Katsuge kohe seda telegrammi Paide teatada.

Tallinna komandandi abi Käärrik.“

Tallinnast aruandeid enam mitte saades, küsis 25. veebruari hommikul Lenin isiklikult Tapalt seletusi. K. Saar teatas, et Eesti on kuulutatud iseseisvaks, mispärast ta annab nüüd aruandeid Tallinna, aga mitte Petrogradi, ja lõpetas jutu. Teise telegrammiga anti juba korraldused üle vabariigi raudtee.

„Telegramm nr. 374, 25. 02. 1918. kell 5 (homm.).“

Kõigile jaamadele ja jaama komissaridele Tallinnast Baltiskini ja Haapsaluni ja Tallinnast Tapani, Narvani, Tartuni ja Valgani.

Eesti iseseisvaks kuulutamise käsu nr. 1 põhjal jääda oma kohtadele kõigil raudteelastel ja ei mingisuguseid varandusi, kaasa arvatud ka vagunid ja vedurid, mitte lasta välja vedada Eesti vabariigi piiridest. Narva lubada ainult sõjaväe ešelone ja evakueeruvaid teenijaid, kes ei soovi jääda Eesti vabariiki. Kuid neil rongidel olgu eraldi väljumislaod. Tallinna jaama komandant

St.-kpt. Mullas.“

Tallinna jaama komandandi telegrammiga tehti enne sakslaste saabumist teatavaks vabariigi raudteelastele ja nende kaudu ka laiematele hulkadele Eesti iseseisvumise fakt ning uue riigi seisukoht Saksa-Vene vahelises sõjategevuses. Ühtlasi andis see teadmine kõlbelise õiguse suhtuda saksalasisse kui erapooletusse riiki jõuga sissetungijasse. Need faktid omasid edaspidi suurt tähtsust.

Imperialistliku Suur-Vene revolutsioon oli iseenesest liitlaste äraandmine, mis pikendas Maailmasõja paljude kuude võrra.

Agas sama revolutsioon, mille korraldusest sündis kommunistlik Nõukogude-Vene, sünnitas ka rea rahvusriike. Nende hulgas üks esimesi oli Eesti, kelle üheksateistkümnendat sünnipäeva pühitseme 24. veebruaril.

Prantsuse uus eeskiri väekoondiste taktikalise tegevuse üle.

Prantsuse kaitse- ja sõjaministrilt 12. 08. 36. on kinnitatud „Instruction sur l'emploi tactique des Grands Unités“,*) mis taotleb samu eesmärke nagu meie lahingueeskiri.

See eeskiri hakkab kehtima samanimelise eeskirja asemel, mis oli kinnitatud 06. 10. 1921. a.

Mitmesuguste võitlusvahendite ja -abinõude täiendamine viimaste aastate kestel on tõstnud esile uusi momente väekoondiste operatiivses ja taktikalises tegevuses, samuti, ka uusi vaateid ja tõekspidamisi sõjaasjanduses. Selle tõttu pole huvitusetu vaadelda, millist vastukaja need uued tegurid on leidnud ühe suurriigi ametlikkudes vaadetes, teades, et sama suurriigi sõjavägi nii relvastuselt kui ka ettevalmistuselt (selle sõna laiemas mõttes) loetakse veel tänapäev üheks parimaks.

Muidugi, väekoondiste eeskiri on määratud prantsuse väekoondiste tegevuse normeerimiseks Lääne-Euroopa sõjatingimustes. Temas kajastub prantsuse sõjaväes maksev mentaliteet ja traditsioonid. See tõttu eeskirjas püstitatud põhimõtted pole kasutatavad täies ulatuses mujal. Veelgi rohkem: püstitatud põhimõtteid on paiguti raske isegi mõista.

Väekoondiste eeskirja sisu.

Väekoondiste eeskirjas käsitletakse järgmisi küsimusi:

1. Sissejuhatavas osas on toodud:
 - eeskirja koostanud komisjoni ettekanne kaitseministrile, kus märgitakse neid kaalutlusi, mis olid alusteks eeskirja koostamisel.
 - eeskirjas esinevate tegevuste ja tegurite definitsioone.
2. I peatükis — juht ja juhtimine — täienduseks endises eeskirjas käsitletud küsimustele on toodud üldisi põhiprintsiipe vägede juhtimise alal ja üksikasjalisemaid juhendeid olukorra hinnanguks ja otsuse võtmiseks.

3. II peatükis — võitlusabinõud ja võitlusviisid — endise eeskirja eeskujul iseloomustatakse üksikuid väeliike,

*) Allpool järgnevates ridades see eeskiri on nimetatud lühenduse mõttes „Väekoondiste eeskiri“.

eriteenistusi ja väekoondisi. Täiendavalt uues eeskirjas iseloomustatakse kindlustatud rajoonide osatähtsust sõjas.

4. III peatükk — luure ja julgustus — peale endises eeskirjas toodud lennu- ja ratsaväe uus eeskiri vaatab kui luureabinõusid ka korpuse ja diviisi luuregruppe. Eriti on täiendatud eeskirjas see osa, kus käsitletakse julgustust, püstitades põhimõtteid kauge-, läheda- ja vahetu julgustuseks ja õhukaitses nii rännakul ja puhkusel kui ka lahingus.

5. IV peatükis — vägedevõid, rännak ja puhkus — käsitletakse vägede liikumisi raudteel, autodel, laevadel ja lennukitel, rännakuid mitmesugustes tingimustes ning üldisi põhimõtteid liikumise korraldamiseks ja puhkuseks.

6. V peatükk — Lahing — võtab enda alla 34 lk. (endises eeskirjas 6 lk.). Selles peatükis püütakse luua teatav kujutlus lahingust ja antakse üldmõisteid ja -juhiseid nii pealetungi- kui ka kaitselahingu läbi viimiseks mitmesugustes tingimustes.

7. VI, VII ja VIII peatükid käsitlevad vastavalt armee, korpuse ja diviisi tegevust lahingus.

8. IX peatükis Ratsaväekoondiste ja X peatükis — motoriseeritud väekoondiste tegevus — iseloomustatakse neid väekoondisi ja püstitatakse põhimõtteid ja reegleid nende kasutamiseks. Endises eeskirjas sellesisulised peatükid puudusid.

9. XI, XII ja XIII peatükid käsitlevad vastavalt väekoondiste tegevust erilistes tingimustes, teenistusi ja väljaõppeviise. Neis pole erilisi muudatusi võrreldes eelmise eeskirjaga.

Allpool märgime mõningaid iseloomustavamaid jooni põhimõtetest vägede juhtimise alal, väeliikide ja muude tegurite iseloomustusest ja vägede taktikalise tegevusest uue väekoondise eeskirja järgi.

Põhimõtteid vägede juhtimise alal.

1. Juhtimise tsentraliseerimine.

Tsentraliseeritud juhtimine on üks prantsuse sõjaväe traditsioone juba Napoleoni ajast saadik. See ilmnes selgesti prantslaste operatiivses ja taktikalises tegevuses Maailmasõjas. See avaldub ka pä-

rast Maailmasõda ilmunud eeskirjades. Ka käesoleva uue eeskirja nii üksikute artiklite redaktsioonist kui ka paljudest kaudsetest viibetest, eriti aga eeskirja üldmõttest ilmneb selgesti kalduvus juhtimise tsentraliseerimisele.

Juba ettekandes ministrile räägitakse, et üldskeemi järgi diviisiülem pealetungil koordineerib eelvägede tegevust kontakti loomisel; korpuseülem korraldab eelkallaletunge (engagement)*) ja armeekomandör kallaletungi.

Need vaated on selgesti väljendatud ka eeskirja vastavates peatükkides. Neile lisaks võib leida väiteid, nagu: pingutuste konsentreerimine, mis on vajaline kallaletungi eduks, saavutatakse juhtimise tsentraliseerimisega — (§ 222) jne.

Ka kaitse lahingu juhtimine on armeekomandöri käes.

Eeskirjas öeldakse selgesti, et korpuste ja diviiside ülesandeks on kaitsta üht ainsamat vastupanupositsiooni, armee aga peab andma kaitsele sügavuse vastupanu organiseerimisega järgmistel positsioonidel (§§ 319 ja 330). Samuti armeekomandöri korraldusel avatakse suurtükiväe vastulöögi tuled ja teostatakse purustustööd (§ 326) jne.

Analoogilisi juhtimise tsentraliseerimise püüdeid leidub ka korpuse ja diviisi tegevuste normeerimisel. Näiteks korpusekomandör määrab julgestuspositsiooni jõud ja ülesande jne.

2. Kavakindlus teotsemisel.

On üldiselt tuntud, et põhjalikkus ja kavakindlalt teotsemine on prantslaste iseloomukamaid omadusi nende intellektuaalses töös.

Samased asjaolud peegelduvad vastu ka väekoondiste eeskirjadest.

Eeskirjas toodud juhendid otsuse võtmise, lahingu ettevalmistuse ja lahingu läbi viimise üle eeldavad ja eelistavad kavakindlat tegevust:

- Luure ja kaugel ning lähedane julgestus üldolukorra selgitamiseks ja peajõudude takistamatult lahingukorda hargnemise võimaldamiseks,

*) „Engagement“ uue väekoondiste määrustiku § 21 järgi on kallaletung teataval rindeosal eesmärgiga:

- täiendada andmeid vastase üle;
- ära kiskuda vastaselt tähtis vaatluspunkt või mõni muu maastikuline ese, mis takistab üldkallaletungiks ettenähtud jõudude koondamist;
- suruda tagasi vastase julgestusosad, kui see pole tehtud kontakti loomisel.

Kohalisema sõna puudusel „engagement“ on tõlgitud — eelkallaletung. K. L.

— nii pealetungi- kui ka kaitselahingu põhjalik ettevalmistamine,

— järjekindlus relvaliikide tegevuse kokkukõlastamisel lahingu käigul jne. need kõik tuginevad kavakindlale tegevusele. Isegi kohtamislahingu tingimustes eelväelt nõutakse vaid teatava joone enda alla võtmist, et võimaldada peajõudude hargnemist ja kavakindlale kallaletungile üleminekut (§ 219).

Eriti toonitatakse kavakindla tegevuse tarvilikkust neis eeskirja peatükkides, kus räägitakse kallaletungist kaitsele asunud vaenlasele nii manöövri- kui ka positsioonisoja tingimustes.

3. Jõulise aktsiooni eelistamine manöövrile.

Kõne all olev eeskiri käsitleb vaid väekoondiste taktikalist tegevust. Strateegilisi ja operatiivseid probleeme käsitletakse erijuhendites, millised määritlevad armeekomandöri ja kõrgemate juhtide tegevust. Seega küsimused manöövrilist kui sõjalisest tegurist strateegilises ja operatiivses ulatuses ei mahu käesoleva eeskirja raamidesse. Hoolimata sellest torkab silma, et manöövrilist kui võitlusviisist taktikalises ulatuses räägitakse vaid mõnel korral ja nagu möödammines.

Nii räägitakse näiteks, et pealetung vormilt teostub mitmeti: kui vaenlase rindes on tühikuid, siis on manööver kohane; kui vaenlase rinne on pidev, siis on jõuline löök rindelt esmajärgulise tähtsusega (§ 110). Selliseid viipeid manöövri võimalikkusele leidub ka mõnedes artiklites neis peatükkides, kus räägitakse armee pealetungist ja motoriseeritud väekoondisest.

Seevastu eeskirjades korduvalt toonitatakse tule kui lahinguvälja teguri tähtsust (§ 115), jõuliste löökide vajalikkust ja relvaliikide kombineeritud tegevust nii kaitse kui ka pealetungil.

Kui võrrelda kõneallevat eeskirja teiste välisriikide vastavate eeskirjadega, siis näeme, et Saksa „Truppenführung“ 1933. a. annab suure tähtsuse haaramistele ühelt või mõlemalt tiivalt kallaletungil (§§ 314—325). Sama eeskirja peatükkides, mis käsitlevad kaitset ja jälitamist, manööver leiab väärikat hindamist.

N. Vene „Polevoi ustav“ 1929. a. mainib manöövri tähtsust nii kallaletungil kui ka kaitse ja taandumisel. (§§ 114—121).

Ülaltoodu põhjal muidugi ei saa ütelda, et prantslased ei tunnista manöövrit kui te-

Kolonel Jaan Junkur VR 1/3 50-aastane.

Tallinna garnisoni komandant, ühtlasi Vahipataljoni ülem kolonel Jaan Junkur saab käesoleva aasta Vabaduspäeval, 24. veebruaril, 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud 24. 02. 1887 Valgamaal Hummuli vallas. Astus oktoobris 1908 vabatahtlikuna sõjaväeteenistusse 91. Düüna Jalaväepolku, kust septembris järgmisel aastal saadeti Vilno Sõjakooli sisseastumise katsetele. Katsed õnnestusid ja juubilar võeti vastu eeltähendatud kooli kasvandikuks. Lõpetades sõjakooli augustis 1912, ülendati noorem-leitnandiks ja määrati teenistusse 95. Krasnojarski Jalaväepolku.

Maailmasõja puhkedes viidi augustis 1914 üle 271. Krasnoselski Jalaväepolku. määrati 13. roodu ülemaks ja saadeti ühes polguga rindele. Võttis ka lahingutest sakslaste vastu 1914. a. sügis-suvel ja sügisel Tilsiti, Skandvili, Taurogeni, Lauksargeni ja Riia ümbruses, sama aasta detsembris ja 1915. aasta jaanuaris — Sohatševi all. Bsura jõel ja Boržimovi piirkonnas, kus sai haavata. Aprillis 1915 langes sakslaste kätte sõjavangi lahingus Mariampoli linna all. Sõjavangist vabanes pärast sakslaste kokkuvarisemist, novembri lõpus 1918.

Kodumaale jõudes astus 3. detsembril 1918 teenistusse Eesti kaitseväge, kusjuures ta määrati 6. Jalaväepolku nooremaks ohvitseriks. Paari nädala pärast nimetati ta 9. roodu ülemaks ja 01. 02. 19 — III pataljoni ülemaks. Mais 1919 viidi üle Kindralstaabi Valitsusse käskudetäitjaks ohvitseriks. Edasi on juubilar teeninud: Kaitseväge esindajana Poolamaal novembrist 1919 kuni jaanuarini 1924; kaitseväge esindajana Prantsusmaal jaanuarist 1924 kuni novembrini 1929, olles ühtlasi ka esindaja Belgias, alates juunist 1925; Kaitseväge Staabi käskudetäitja ohvitserina novembrist 1929 kuni oktoobrini 1931; 10. Üksiku Jalaväepataljoni ülema kohusetäitjana oktoobrist 1931 kuni septembrini 1933; käskudetäitja ohvitserina Kaitseministri juures septembrist 1933 kuni märtsini 1934; 10. Üksiku Jalaväepataljoni ülemana märtsist 1934 kuni septembrini samal aastal, mil määrati Tallinna garnisoni komandandiks, ühtlasi Vahipataljoni ülemaks.

Olles kaitseväge esindajaks Prantsusmaal, võttis juubilar osa mitmesugustest Prant-

Kolonel J. Junkur.

suse ohvitseridele korraldatud õppe- ja informatsioonikursustest. Eesti kaitseväes lõpetas 1931. a. pataljoniülemate kursused.

Kõrgendatud leitnandiks — detsembris 1904; alam (staabi) -kapteniks — mais 1919; kapteniks — septembris 1919; kolonelleitnandiks (alam-polkovnikuks) — jaanuaris 1921 ja koloneliks — 24. 02. 35.

Kolonel Junkurile on annetatud Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest I liigi 3. järgu Vabaduse Rist. Peale selle omab ta Kaitseliidu III klassi Kotkaristi, Poola Polonia Restituta ordu 3. järgu aumärgi, Poola Vabaduse Risti ja Prantsuse Auleegioni ohvitseri risti.

Kolonel Junkur on kaitseväelaste peres tuntud kui kohusetruu, tõsine, asjalik, õiglane, töökas ja suurte kogemustega ohvitser ning ühtlasi lahke ja vastutulelik, mistõttu ta on võitnud üldise austuse ja lugupidamise nii kaasvõitlejate kui ka alluvate seas.

Soovime juubilarile tema 50-nda hällipäeva puhul parimat õnne, head tervist ja pikka iga ning edu kõigis tema ettevõtteis.

gevust, mille abil omad jõud seatakse vaenlase suhtes paremasse olukorda antud ülesande täitmiseks.

Manööver leiab tunnustamist eeskätt operatiivses ja strateegilises ulatuses ja kuulub armeekomandöri ja temast kõrgemate juhtide otsustamisele.

Maailmasõja katkestamatu rinne merest — Šveitsi piirini ja väekoondiste ruumilt piiratud tegevuselõigud jätsid vähe ruumi vabaks manöövriks piiramiste ja haaramiste näol. Ka tulevikusõjas need tingimused jäävad endisteks. Esmajärgulise tähtsuse omab siin rindest läbimurdmine. Pärast läbimurret, tõsi, avanevad suuremad manööverdamise võimalused, kuid seda kasutavad ja teostavad vastava armee komandör ja kõrgemad ülemad.

Neil kaalutlustel nähtavasti eeskiri loeb, et seesuguste väekoondiste nagu korpuse ja diviisi tegevus otse rindelt omab esmajärgulise tähtsuse.

Jooni väeliikide, väekoondiste ja kindlustatud rajoonide iseloomustusest.

Üksikuid väeliike eeskirjas iseloomustatakse järgmiselt:

a) Jalavägi on ikka peamine väeliik.

Väekoondiste eeskiri 1921. a. märkis, et olukorras, kui vastase kaitsepositsioon pole pidev või kui vaenlase tulesüsteem pole küllalt täielik, jalavägi oma abinõudega suudab teostada kallaletungi iseseisvalt.*) Uues eeskirjas see väide puudub. Siin näidatakse vaid, et jalaväe relvad annavad tema suure vastupanu jõu kaitsel (§ 35). Selle muudatuse põhjus peitub kahtlematult asjaolus, et tule võimsus relvade, laskemoona ja laskeviiside täienemise tõttu on veelgi suurenenud ning jalaväe tegevus saab võimalikuks alles siis, kui vastase tuli on maha surutud. Jalaväe relvad selleks üksinda pole küllaldased. Siin on vajaline teiste väeliikide abi.

b) Tankide ülesandeid eeskiri märgib järgmiselt (§ 38):

- jalaväe saatmine;
- jalaväele vallutamiseks määratud märkide neutraliseerimine;
- kallaletung vaenlase soomustatud jõududele;
- sügav sisseburre vaenlase paigutusse, kui ilmneb tundemärke, et vaenlase vastupanu on murtud;

*) Instruct. provisoire sur l'emploi tactique des Gr. Unités 1921 § 13.

— jälitamine, kus tangid moodustavad mehhaniseeritud väeüksuse kondikava.

Üldiselt tankide kasutamise ja nende võimete suhtes eeskirjas püstitatud põhimõtted on tagasihoidlikud. Kui Inglismaal, samuti ka N. Venes ja mõnes teises riigis, tankidele antakse suure ulatusega ülesandeid tegevuseks kaugete märkide vastu, siis prantsuse kõnealoleva eeskirja järgi tangid töötavad ikka vaid koos jala- ja suurtükiväega. Ainult ühel juhul — jälitamisel — tanke mehhaniseeritud väekoondise koosseisus võidakse suunata kaugete märkide pihta, kuid sedagi eeltingimusel, et pole enam vastase tõsist vastupanu (§ 38 — Lorsqu'il n'existe plus de résistance très sérieuse). Millest on tingitud selline vaade, see selgub eeskirja komisjoni ettekandest kaitseministrile, kus räägitakse, et tänapäev tt relv seisab selliselt tangi vastu nagu kuulipilduja oli Maailmasõjas jalaväe vastu.

Pole kahtlust, kõnealolev eeskiri on mõeldud väekoondiste tegevusse rakendamiseks Lääne-Euroopa oludes. Sealseid olusid iseloomustab tt relvade mõttes aga asjaolu, et nii saksa kui ka prantsuse diviisis on 50—60 tt relva. Seega, kui diviis on kaitsel 8—10 km lai al rindel, iga rinde-kilomeetri peale tuleb kuni 5—6 tt relva. Peale selle tt miinid, looduslikud ja kunstlikud takistused jne. Need tt relvad seejuures on paigutatud sügavusse kuni 4—5 km. Arusaadavalt sellistes tingimustes tankide rünnaku ja edasitungi edu ainult nende eneste jõul osutub küsitavaks.

d) Suurtükivägi moodustab lahingu kondikava (§ 39). Tema ülesanded on kahesugused (§ 40):

- abistada jalaväge ja tanke;
- anda lahingule sügavus, tulistades vaenlase varusid, juhtimiskeskusi ja ühendusteid.

Suurtükivägi on juhile lahingus:

- jõuks, mille abil võib mõjutada oluliselt lahingu käiku;
- varuks, mida on võimalik kasutada ja ka lahingust välja kiskuda igal ajal.

Üldiselt suurtükiväe kasutamisele pööratakse eeskirjas suurt tähelepanu ja tema võimet hinnatakse kõrgelt.

Seesuguse vaate aluseks on kahtlemata Maailmasõja kogemused ja asjaolud, et prantsuse suurtükivägi tänapäeval on aruurikas ja ettevalmistuselt kõrgel tasemel.

e) Ratsavägi koosneb:

- ratsaosadest;
- motoriseeritud osadest (üksused autodel ja mototsükliatel);

— mehhaniseeritud osadest (s/autode ja tankide üksused).

Nendest on moodustatud ratsaväekoondised järgmiselt:

- jalaväediviisi ja korpuse luuregrupp;
- kerge mehhaniseeritud diviis (division légère mécanique);
- ratsadiviis;
- ratsakorpus.

Endises eeskirjas ratsaväge iseloomustati vaid paari artikliga. Kõnealloses eeskirjas üks peatükk tervelt on pühendatud ratsaväele. Selle muudatuse põhjused on käegakatsutavalt selged. Maailmasõja järel ratsavägi jäi teisele kohale oma tähtsuse mõttes. Tänapäev ratsavägi, osaliselt motoriseeritud ja mehhaniseeritud*, on muutunud võimsaks ja tähtsaks relvaks. Kõneallosel eeskirjal pühendab suurt tähelepanu luurele ja kaugejulgestusele. Ratsaväe koondised on selleks kohased ning hädavajalised.

F. Motoriseeritud väekoondised.

Väekoondis, mille koosseisus on kas täiel määral või osaliselt kas ratastel või lülikutel mootorijõul liikuvaid veokeid, mis võimaldavad väekoondise transporteerimist, kuid ei muuda tema taktikalist kasutamist, on eeskirja definitsiooni kohaselt motoriseeritud väekoondis. Sellistena võivad olla nii motoriseeritud diviis kui ka korpus.

Neid motoriseeritud väekoondisi iseloomustatakse järgmiselt (§ 448):

- nad omavad suure strateegilise liikuvuse;
- nende kasutamine on seotud teedega;
- rännakul nad kujundavad endast mahukaid ja vaenlase kallaletungide mõttes väga tundlikke kolonne;
- nad pole suutelised tagama oma julgeolekut rännaku ning maha- ja pealelaadimise ajal.

Nende omaduste tõttu motoriseeritud väekoondist võidakse kasutada (§ 450) kas — strateegilise varuna või

- teatavate maa-alade vallutamiseks enne vaenlase kohalejõudmist.

Motoriseeritud väekoondise tegevus lahinguväljal on sarnane hariliku jalaväekoondise tegevusele (§ 449).

Eeskirjas pandakse erilist rõhku motoriseeritud väekoondise julgestamisele rän-

naku ning peale- ja mahalaadimise ajal. Juhul kui rännakurajoon pole kaetud rindega, siis eeskiri soovib anda motoriseeritud väekoondise ülema käsutusse kerge mehhaniseeritud diviisi, kes võtab oma alla kaitsepositsiooni juba enne rännaku algust ja nii, et oleksid kaetud nii rännakute kui ka peale- ja mahalaadimise rajoonid (§ 451 ja 455).

Motoriseeritud väekoondis rännakul võib olla grupeeritud kolonnidesse, kas relvaliikide kaupa või taktikaliste kolonnidena vastavalt olukorrale.

Rännakuid teostatakse võimalikult öösi.

Mahalaadimise suhtes nõutakse, et see igal juhul peab toimuma väljaspool vastase suurtükiväe kaugetule ulatust (§ 462).

G. Piirikindlustused.

Nagu teada, juba 1927. a. alustati piirikindlustuse töid prantsuse idapiiril (n.n. Magino liin). Mida kindlustused kujutavad endast üksikasjaliselt, seda hoitakse müdugi saladuses.

Nagu võib järeldada prantsuse kaitseministrilt hiljuti Saadikute Kojas peetud kõnest, piirikindlustuse ehitamine idapiiril (põhjapoolses osas) on viidud juba lõpule ja nüüd kavatakse pikendada seda kindlustuste võõd ka põhjapiiril kuni mereni.

Esialgsete kavatsuste kohaselt nende kindlustuste garnisone pidi moodustatama käsutusväelaste kokkukutse korras kohalistest sõjaväeteenistus-kohustuslikest meeskodanikest. Kuid juba 1932. a. võeti see küsimus revideerimisele ning loodi alalised piirikindlustuste väeosad (segabrigaadid jne.).

Väekoondiste eeskirja kohaselt piirikindlustuste rajooni üldiseks eesmärgiks on (§ 15):

- kergendada kattetegevust;
- tagada vägede koondumist;
- katta armeede ühendusi tagalaga või tiiba nii pealetungil kui ka kaitseks.

Selle kindlustatud võõ abil loodetakse väikeste jõududega avaldada püsivat vastupanu, sundides seejuures vastast kulutama suuri jõude ja abinõusid kindlustuste võõst läbimurdmiseks (§ 15).

Nende eesmärkide kohaselt piirikindlustused kujutavad endast pidevat ja sügavat kaitseüsteemi kõneallosel piiriosal. Ta sügavus peab olema vähemalt niisugune, et kaitsmine olnuks võimalik ka haaramiste korral tiival (§ 101).

*) Prantsuse kaitseminister Saadikute Kojas hiljuti peetud kõnes toonitas, et kerge mehaniseeritud diviiside arvu tahetakse tõsta kolmele juba lähemal ajal. K. L.

Piirikindlustuste rajoonide garnisonid omavad eriorganisatsiooni. Nad alluvad vastavale armeekomanderile. Garnisonide ümberpaigutamine, samuti kindluste varustuse ja relvastuse kindlustuste rajoonist väljaviimine võib sündida vaid vägede ülemjuhataja käsul (§ 103 ja § 104).

Eeskirja koostanud komisjon oma ettekandes kaitseministrile märgib, et piirikindlustused tänapäeval võivad:

- katta mobilisatsiooni vähemate jõududega;
- kaitsta tööstuse rajooni;
- pakkuda välivägedele soodsa baasi nende tegevuseks.

M. Õhujõud ja õhukaitse.

Vastavalt lennuväe võimete suurenemisele, on suurenenud ka tähtsus, mida väekoondiste eeskiri omistab õhujõududele.

Eeskiri vaatleb lennuväe tegevust ainult koos maaväe-liikide tegevusega, kusjuures lennuvägi teotseb maaväe kasuks.

Õhujõudude koosseisu on arvatud lennuvägi ja seotavad õhupallid.

Eeskirjas korduvalt kriipsutatakse alla lennuväe tähtsust nii luurel, sidepidamisel ja kattel kui ka lahingus.

Rööstikku lennuväe tähtsuse märkimisega eeskirjas järjekindlalt nõutakse:

- tegevuste varjamist vaenlase lennuväe eest;
- õhukaitse tegevust nii lennuväe kui ka maapealsete õhukaitsevahendite abil.

Iseäraldusi taktikalises tegevuses.

1. Julgestusest.

Väekoondiste eeskiri pühendab suurt tähelepanu julgestuse küsimusele. Eeskirjas on toodud ka selle nähtuse põhjendusi.

Julgestuse eesmärgiks on (§ 132):

- kindlustada juhile vabadus oma peajõudude tegevusse rakendamiseks;
- tagada väeosade julgeolekut ootamatute kallaletungide vastu.

Tule ulatuse suurenemine, mehhaniseeritud jõudude ootamatu kallaletungi võimalused, motoriseeritud väekoondiste kiire ümberpaigutamise tõttu ootamatute jõuliste kallaletungide võimalused, lennuväe tegevuse võimsus koos õhuhudessantidega jne., seadvat julgestusele tänapäeval hoopis uusi nõudmisi (§ 133).

Eeskiri lahendab julgestusprobleemi järgmiselt:

a) Julgestus vaenlase kallaletungide vastu õhust saavutatakse lennu- ja õhukaitseväeosade tegevusega, vastava vaatlussüsteemi korraldamisega ja väeosade vastavalt rühmitamisega.

b) Vahetu julgestus (sûreté im-mEDIATE), mis seisab selles, et iga väeosa igas olukorras on valmis end kaitsema maapealsete, õhu- ja gaasirünnakute vastu. See saavutatakse (§ 150):

- maastiku ja õhu vaatlusega;
- vastavate relvade (eriti tt relvade) võitlusvalmis hoidmisega;
- väeosa hajutatult paigunemisega.

Eeskiri juhhib tähelepanu ka kaitse vajadusele õhuhudessantide vastu (§ 199).

d) Lähedane julgestus (sûreté rapprochée), mis peab kindlustama väeosale ruumi ja aja lahingukorra hargnemiseks. Lähedane julgestus teostatakse (§§ 140–149):

- rännakul — eelväega, järelväega ja külgväega;
- puhkusel — eelpostidega;
- lahingus — vaenlasega kontaktis olevate osadega.

e) Kauge julgestus (sûreté éloignée) eesmärgiks on anda juhile aega ja ruumi oma peajõudude tegevusse rakendamiseks kas pealetungiks või kaitseks vastavalt saadud ülesandele (§§ 134 ja 137).

Kauge julgestus teostatakse:

- lennuväega;
- ratsaväekoondisega, luuregrupiga või selleks moodustatud ajutise segasalgaga.

Kaugejulgestuseks väljasaadetud väeosa või väekoondise ülesanne on alati luure ja kate*).

2. Kohtamislahingust.

Eeskirjas vaadeldakse pealetungi kolmel juhul:

- pealetung kohtamislahingu tingimustes;
- pealetung kaitseleasunud vaenlasele manöövrise ja tingimustes;
- pealetung kaitseleasunud vaenlasele positsioonise ja tingimustes.

Et viimasel kahel juhul pealetungija peab teotsema kavakindlalt ja ettevalmistatult, see on üldine arvamine.

Ent väekoondiste eeskiri on väga tagasihoidlik väekoondiste tegevuse suhtes ka kohtamislahingu tingimustes. Eeskirjas

*) Eeskirja vaated motoriseeritud väekoondise julgestamisele rännakul olid toodud ülalpool. K. L.

Farm.-kapten Kristjan Päss 50-aastane.

2. Diviisi Laatsareti apteegi juhataja farm.-kapten Kristjan Päss sai 18. veebruaril s. a. 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Tartumaalt, Tõlliste vallast, sündinud 18. veebruaril 1887. Pärast alghariduse omandamist astus Peterburi 6. gümnaasiumi, kus lõpetas 4 klassi. Siis siirdus rohuteaduse alale — apteekri õpilasena. Novembris 1908 õiendas Moskva Ülikooli juures apteekriabilise katsed ja omandas vastava kutse. Sama aasta detsembris võeti sundteenistusse end. Vene sõjaväkke ja määrati Peterburi Nikolai Hospidali apteekri velskeriks, kellena teenis kuni jaanuarini 1911, mil vabanes sõjaväest. Maailmasõja puhkedes mobiliseeriti ja nimetati 9. Sõjaväe Väljahospidali apteegi ülemaks. Oktoobris 1914 viidi üle 1. Varssavi Sõjaväe Ühendatud Väljahospidali apteegi ülema abiks ja märtsis 1917 — 454. Sõjaväe Väljahospidali ülemaks, kellena teenis kuni demobiliseerimiseni aprillis 1918. 1919. aasta märtsis mobiliseeriti uuesti Doni kaskate väkke ning määrati 15. Ühendatud evakuatsiooni Hospidali apteegi ülemaks Novočerkaskisse.

Kodumaale jõudis septembris 1920 ja asus siin jätkama oma eriharidust rohu- teaduse alal, astudes Tartu Ülikooli arstiteaduskonda, mille lõpetas mais 1923 cum laude, omandades proviisori kutse. Järgneval aastal hinnati T. Ülikooli nõukogu poolt oma esitatud teadusliku töö: „Elavhõbe kohtulikus keemias“ eest magister pharmaciae astme vääriliseks.

Eesti kaitseväeteenistusse võeti 1. juulil 1923 ning määrati 2. Diviisi Laatsareti apteegi juhatajaks, millisel ametkohal teenib praegugi. Nimetati ümber san.-nooremleitnandiks 24. 02. 1924 ning kõrgendati leitnandiks — 24. 02. 1927 ja farm. kapteniks 24. 12. 1932. Omab endise Vene Anna ordu 3. järgu ja Stanislaose ordu 2. järgu aumärke.

Farm.-kapten K. Päss.

Farm.-kapten Päss on kaitseväelaste ringkonnas tuntud kui suurte kogemustega, korralik ja usaldusväärne ning teguvõimne töömees oma erialal. Tema energiast ja püüdlikkusest annab tunnistust ka see asjaolu, et ta ametikohuste täitmisest vabal ajal õppides lõpetas detsembris 1929. a. Tartu Ülikoolis ka veel teise osakonna — õigusteaduskonna. Kõigile sõbralik, kõigile vastutulelik ja õiglane — see on juubilaril juhtlause elus.

Soovime täismehelikkaks jõudnud hällipäevalapsele tema juubeli puhul head õnne, tervist ja edu kõigis tema ettevõtetes.

märgitakse küll, et see vastaspooltest omab paremusi kohtamislahingus, kes on suutnud arendada oma manöövrit selliselt, et lahing teostub temalt valitud lahinguväljal (§ 201). Kuid sealsamas tuuakse rasvase trükiga reegel, et sõja algperioodil tuleb hoiduda kohtamislahingust, sest vilumatud meeskonnad ei olevat kohased tegevuseks kohtamislahingu tingimustes ning neid peab ra-

kendama tegevusse ettevalmsitatult ja kavakindlalt. (§ 201 viimane lõige).

Eeskirja järgi kontakti loomise eesmärgiks on luua rinne, mille kattel peajõud hargnevad lahingukorda (§ 216).

Selleks, juhul kui vaenlane on edasitungil, eelväed asuvad kaitsele kõrgemalt juhitl näidatud joonel, et oodata vaenlase ilmutumist selle joone ette (§ 219). See posit-

sioon valitakse nii, et ta kergendaks kaitset mehhaniseeritud võitlusabinõude vastu ja soodustaks pealetungile üleminekut.

Seega väekoondiste eeskirja järgi üldpilt kohtamislahingust kujuneks järgmiselt:

Vaenlase pealetungi selgudes eelväed asuvad kaitsele kõrgemalt juhilt näidatud joonele. Selle kattel peajõud hargnevad lahingukorda ja kui vaenlane on jõudnud selle positsiooni ette, siis alustatakse ettevalmistatult kavakindlat kallaletungi.

Endine väekoondiste eeskiri (Instruct. prov. sur l'emploi tactique des Grandes Unités de 1921), rääkides kohtamislahingust, märgib, et eelvägi tungib edasi nii kaugele kuni ta pannakse seisma vaenlase vastutegevusega ja alles seal ta moodustab rinde peajõude hargnemise katteks (§ 157).

Saksa „Truppenführung“ 1933. a., näidates missugused erijuhtumid on võimalikud kohtamislahingus, märgib, et mõnel juhul on vajaline teosteda samadel põhimõtetel nagu kallaletungil kaitsele asunud vaenlasele (§ 374). Kuid üldiselt öeldakse, et lahingukorda hargnemises vaenlasest ettejäudmine, julge tegevus, alluvate juhtide algatus (§ 378) jne. annavad suuri paremusi edu saavutamiseks. Selles mõttes eelväe kiire, energiline ja tarbekorral ka otsustav tegevus omab suure tähtsuse (§ 380). Vajaduse korral ka peajõud lähevad otsekohe rännakukorrast kallaletungile (§ 382 teine lõige).

N. Vene „Polevoi ustav“ 1929. a. pühendab samuti terve peatüki kohtamislahingule, kus veel suuremal määral kui saksa määrustikus kriipsutatakse alla eelväe julge ja energilise tegevuse, alluvate juhtide algatuse ja peajõudude otsustavalt tegevusse suunamise tähtsust kohtamislahingu tingimustes.

Põhjustena, miks väekoondiste eeskirjas on asutud tagasihoidlikule seisukohale kohtamislahingu suhtes, on märgitud vaid see, et sõja algul vilumatud sõdurid pole kohased teotsemiseks kohtamislahingu tingimustes.

Peamiseks põhjuseks siin on aga olnud nähtavasti Maailmasõja kogemused ja tule võimsus kaasaja lahingus. Mäletavasti prantslased kandsid suuri kaotusi Maailmasõja esimesel perioodil välisõja tingimustes arenenud võitlustest, kusjuures need võitlused lõppesid enamuses vastase võiduga. Teisest küljest eeskirjas korduvalt rõhutatakse tule tähtsust ja tulevõimsust tänapäevalahingus. Neil asjaoludel eelistatakse ettevaatlikku ja kavakindlat tegevust,

3. Kaitsest.

Väekoondiste eeskirja järgi kaitsetegevus võib kujuneda järgmiselt (§ 247):

- kindel kaitse (la défensive sans esprit de recul), eesmärgiga iga hinna eest hoida oma käes antud positsioon;
- taandumismanööver (la manoeuvre en retraite), eesmärgiga avaldades vastupanu üksteisele järgnevatel positsioonidel, et võita aega või tõmmata vaenlane soovitud rajooni;
- taandumine (la retraite), s. o. tagasitõmbumine vastase tegevuse survele.

Kindla kaitse üle eeskirjas toodud põhimõtetes väärivad märkimist 1) nõue, et vastupanupositsioon oleks kaetud eest, kas loodusliku või kunstliku tõkkega ja 2) eeskirja nõudmsied positsiooni sügavuse suhtes.

Eeskirjas nõutakse kindlakujuliselt, et kaitsepositsioon oleks kaetud eest seesuguse loodusliku või kunstliku tõkkega, mis takistaks mehhaniseeritud võitlusabinõude liikumist (§§ 248 ja 251).

Kui vaadelda Prantsuse kaarti, siis torkab silma jõgede, ojade ja kanalite rohkus, samuti aga ka mägised ja metsased rajoonid. Prantsusmaa kirde osas. Need maastikulisel esemed kujundavadki rohkearvulisi tõkkejooni, milliste täiendamisel kunstlike tõketega võidakse luua tõkkeid pidevalt kogu positsiooni ulatuses. Seega ülalpool näidatud eeskirja nõue on realiseeritav.

Mis puutub kaitsepositsiooni sügavusse, siis väekoondiste eeskirjas märgitud nõudmiste kohaselt vastupanupositsiooni sügavus kujuneb tunduvalt suuremana, kui seda lubasid senised vaated.

Maailmasõjas kujunenud vaadetele seni oli üldiselt maksvusel põhimõte, et vastupanupositsiooni tagaserval asuvad rasked automaatreivad suudaksid võtta osa tuletõkkest vastupanupositsiooni ees. See nõue on ühel või teisel kujul väljendatud peagu kõikide riikide eeskirjades.

Saksa „Truppenführung“ 1933. a. märgib ka veel, et vastupanupositsiooni sügavus on piiratud nõudmisega, et jalaväe rasked automaatreivad ja kerged automaatreivad võimalikult suurel arvul võtaksid osa tulistamisest vastupanupositsiooni ette (§ 442).

Kõnesolev prantsuse uus väekoondiste eeskiri, rõhutades kaitsepositsiooni *) sügavuse tarvilikkust, märgib, et kaitsepositsiooni sügavus (§§ 250 ja 411)

*) Eeskirja § 249 kohaselt kaitsepositsioon koosneb vastupanupositsioonist, mis normaalselt on kaetud eest julgestuspostidega.

- tagab vägede julgestust;
- võimaldab korraldada uue tulevöö sissemurdmise korral,
- soodustab vastukallaletunge;
- nõuab vaenlaselt järkjärgulisi pingutusi.

Teisal (§ 251) eeskiri rõhutab, et vastupanupositsiooni tagaserv peab

- võimaldama pidurdada vastupanupositsiooni tunginud vastase edasitungi hoogu;
- katma suurtükiväepositsioone;
- moodustama baasi vastulöögiks.

Selleks vastupanupositsiooni tagaserv on kaetud loodusliku tõkkega (§ 411).

Samal ajal eeskiri näitab:

- et väekoondised (s. o. korpused ja diviisid) asuvad kõrvuti kaitsepositsioonil järjestatult sügavusse (§ 256);
- et väekoondiste ülesandeks on kaitsta üht vastupanupositsiooni (§§ 319 ja 411);
- et väekoondiste peajõud asuvad vastupanupositsioonil ja varud vastupanupositsiooni taga selliselt, et nad suudavad kas kõvendada vastupanupositsioonil teotsevaid osi või anda vastulööke vastupanupositsiooni tunginud vaenlase väljaviskamiseks (§§ 268, 362 ja 418).

Seega rügemendid, kes normaalselt kaitsetel on samuti kõrvuti ja ešeloneeritult sügavusse (§ 415) asuvad täielikult vastupanupositsioonil.

Eeskiri ei anna mingisuguseid kindlaid vorme vastupanupositsiooni sügavuse kohta. Kuid ülalloodud põhjal paistab, et see peaks olema 3—4 km.

4. Sõjagaaside kasutamine.

Mis puutub gaaside kasutamisse, siis uues eeskirjas sellekohane eessõna (nagu vanaski eeskirjas) märgib, et respektseerides Prantsusmaa poolt allakirjutatud rahvusvahelisi kohustusi, prantsuse valitsus püüab sõja algul saavutada vastaspoole valitsuse kohustuse gaase kui võitlusvahendit mitte kasutada. Kui seda kokkulepet ei läinud korda saavutada, siis tema (pr. valitsus) jätab endale vabaduse talitada vastavalt olukorrale.

5. Tangitõrjest.

Väekoondiste eeskirjades pühendatakse suurt tähelepanu tangitõrjele nii kaitsetel ja pealetungil kui ka igasuguses muus olukorras.

Tt abinõudena on eeskirja järgi:

- looduslikud ja kunstlikud takistused,
- tt miinid,
- tt relvad,
- tangid,
- suurtükivägi.

Eeskirjast selgub, et tt relvad on jaotatud järgmiselt:

- tt relvad väeosade koosseisus,
- tt relvad suurtükiväe koosseisus,
- tt relvade üksused diviisis ja
- tt relvade varuüksused, milliseid võidakse anda diviisidele kõvenduseks.

TT teostatakse peajasjalikult diviisi raamidest. Sellest võtavad osa (§§ 385 ja 420):

- suurtükivägi ja selle tt relvad,
- diviisi koosseisu kuuluvad ja diviisile juurdeantvad üksused,
- väeosade tt relvad,
- tangid, kui neid on diviisi käsutuses.

Nende abinõude tegevus on kombineeritud muidugi looduslike ja kunstlike tõkete (selle hulgas ka miiniväljad).

Pealetungil tt relvad normaalselt on järjestatud kolme järku (§ 385):

- esimene järk tt relvi liigub otsekohe jalaväe kannul, et suuta pidevalt toetada viimast,
- teine järk tt relvi on määratud selleks, et lüüa tagasi eelmiste tt relvade vahelt läbipääsnu tanke ning kaitsta komandopunkte ja tagala-asutisi vastase tankide kallaletungide vastu,
- kolmanda tt relvade järgu moodustab suurtükivägi oma tt relvadega.

Kaitsetel tt on järjestatud sügavusse järgmiselt (§ 420):

- tt relvad julgestuspositsioonil,
- tt relvade tulevöö ja -tõkked vastupanupositsiooni eelserva ees,
- tt relvad, mis paigutatud vastupanupositsiooni sügavuses tankidele liikumiseks soodsates rajoonides,
- tt tulelõke vastupanupositsiooni tagaserval,
- suurtükivägi oma orgaaniliste tt relvadega.

Kui diviisile on antud juurde tanke, siis need võtavad osa tt tangitõrjest vastulöökidest näol.

Seega määrustiku vaadete kohaselt:

- kõik esijärgu väeosad (srtv. kaasa arvatud) peavad omama tt abinõusid,
- tt olgu sügav.

Kokkuvõte.

Prantsuse väekoondiste eeskirjas 1921. a. vägede juhtimine ja väekoondiste tegevus oli korraldatud nende vaadete kohaselt, mis olid

kujunenud Maailmasõja kogemustel Läänerindel.

Uue eeskirja koostanud komisjon oma ettekandes kaitseministrile märgib, et areng võitlusabinõude ja võitlus- ja veovahendite täiendamise alal on suur, kuid et see ei muuda oluliselt väekoondiste taktikalise tegevuse alal vahetult pärast Maailmasõda ülesseatud põhimõtteid. Seetõttu uues eeskirjas oleval jäetud maksvusele senine ülddoktriin. Samal ajal eeskirjas oleval püütud iseloomustada uusi või oma võimetelt täienenud tegureid, reguleerida nende tegevusse rakendamist ning sellele vastavalt muuta või täiendada endise eeskirja norme.

Seega ülalkäsitletud uus väekoondiste eeskiri ei taha luua mingit uut doktriini. Tema vaid kokkukõlastab viimase aja tehnika saavutusi Maailmasõja kogemustel kujunenud tõekspidamistega.

Eeskirjas on toodud siiski rida kaugele ulatuva tähtsusega põhimõtteid, mis võimaldavad saada ettekujutust uute võitlusabinõude sõjalisse tegevusse rakendamisest prantslaste vaadete kohaselt.

Nende põhimõtete püstitamisel eeskirja koostajad on võtnud aluseks eeskätt kaks asjaolu:

- tuli on tänapäeva lahinguvälja valitseja,
- tehnika, hoolimata tema suurest arengust, ei muuda oluliselt senimaksitud üldtõekspidamisi lahingust.

Kui paljud sõjaasjatundjad püüavad näha tänapäeva võitlusabinõudes seda jõudu, mis äratab ellu manöövri tema endises hiilguses, siis prantsuse uues eeskirjas viipeid niisugusele „uuestisünnile“ meie ei leia. Eeskiri näitab küll, et motoriseeritud ja mehhaniseeritud vägede liikumine sünnib kiirelt, kuid ainult vabal maastikul; vastasega kontakti loomise momendist alates kavakindel jõuline aktsioon omab esmajärgulise tähtsuse. Samuti näitab eeskiri, et rinde kujunemine mm osade abil on kergesti teostatav, läbimurde teostamine aga on muutu-

nud, tänu sellele samale tehnikale, veelgi raskemaks kui ta oli Maailmasõjas.

Seesugune suhtumine tänapäeva tehnikasse on väga huvitav ja omapärane. Ta jätab mulje, et prantslaste sõjaline mõtlemise viis nagu oleks kivinenud ja Maailmasõja sündmuste mõju all. Kõnealoleva eeskirja konseptsioonid tunduvad seetõttu konservatiivsetena.

Meie olime hiljuti sõja tunnistajaks, milles üks kultuurriik teotses metsiku, keskaegsel arenemisasemel oleva riigi vastu. Kui selle sõja algul oldi üldiselt skeptiliselt häälestatud abessiinlaste vastupanu tõhususe suhtes, siis keegi ei võinud aimatagi, et sõda lõpetatakse nii kiiresti ja niivõrd täielise võiduga. Nüüd meie ütleme, et selle võidu andis itaallastele nende tehnika, kuid seda sõda võib nimetada — tehnika võitluseks loodusega.

Praegu meie oleme teise sõja tunnistajaks. Seal mõlemad vastaspooled on enam-vähem ühtlaselt tugevad ja enam-vähem ühtlaselt on varustatud moodsaimate tehniliste võitlusvahenditega. On olemas tangid, on olemas mootortransportvahendid, lennuvägi, raadiosidevahendid jne., sõnaga kõik, mis tänapäeva tehnika suudab pakkuda. Tõsi, neid abinõusid nähtavasti ei ole väga suurel arvul, kuid mõlemal poolel enam-vähem võrdselt.

Liikuva sõja pooldajate vaadete kohaselt seal peaksid olema kõik võimalused manöövrirõõja taassünniks. Ent mis selgub? Selgub, et nüüd, kui mõlemad vastaspooled on jõudnud end varustada tehniliste võitlusvahenditega rohkeimal määral, ükski vastaspoolest kõige tähtsamal sektoril (Madridi all) juba pikema aja kestel ei pääse ei edasi ega tagasi. Ja lõpuks tõenäoliselt võitjaks pooleks tuleb see, kelle „närvid on tugevamad.“

Seesuguste näidete valgusel ja arvestades sealjuures Lääne-Euroopa sõjatingimusi, võib-olla prantsuse uue väekoondiste eeskirja vaated ei tundugi nii väga konservatiivsetena.

K. L.

Mõtteid ühe kavatsuse puhul.

Hiljuti võis näha ajalehtedes väikese trü-kiga toodud väikest teadet, et selts 9. jalaväepolk on pidanud oma aastakoosolekut ja et seal, peale kõige muu, olevat kiidetud heaks seltsi juhatuse kavatsus püstitada 9. polgu mälestussammas Ikla külas.

Selle küsimuse juures võib tekkida siiski mõtteid, mis võib-olla väärivad märkimist ja üldist tähelepanu.

Küsimus sisult on järgmine:

Selts 9. jalaväepolk on otsustanud püstitada mälestussamba polgu eelkäija oma-aegse Pärnu kaitse-pataljoni esimesele lahinguväljale Iklasse. See koht asub Eesti-Läti piiril mereäärses Heinaste aleviku vastas, Pärnust 75 km kaugusel.

Seltsi juhatusele on alatud energiliselt rahakorjamist ja loodetakse koguda kuni 5000—6000 krooni. Selle kohaselt on loota, et kavatsetav mälestussammas nii kunsti väärtuselt kui ka ideelt kujuneb küllalt mõjukaks. Ülal näidatud koosolekust osavõtjad võisid veenduda selles ka juba koostatud esialgsete mälestussamba skitside järgi.

Seega küsimus mälestussamba suhtes nii põhimõtteliselt kui ka ettevalmistuselt on kõigiti soliidne ja heakskiitmist väärival alusel.

Kerkib aga iseenesest küsimus, miks just Iklasse on kavatsetud püstitada see mälestussammas?

1918. a. detsembrikuu teisel poolel meie lõuna piiri vastas Läti territooriumile tekkis punaste jõuke, kes püüdsid laiendada oma tegevust ka Eesti territooriumil. Kaitseks selliste kallaletungide vastu saadeti Pärnu linna ja maakonna kaitseliidu ülemal korraldusel üksikuid kaitseliitlaste salku piirile Lätist tulevatele teedele alates Iklast kuni Mõisakülani (v. a.). Need esialgsed salgad olid moodustatud kohalikest kaitseliitlastest. Neile lisaks hiljem saadeti kütühobustel Pärnust 2 roodu kaitseliitlasi. Need kaitseliidu salgad saidki aluseks Pärnu Kaitsepataljonile. Sarnaselt loodud ja hiljem täiendatud Pärnu Kaitsepataljoni osad said oma esimese tulega ristimise Iklas. Hiljem Pärnu Kaitsepataljon teostas Vabariigi lõuna piiri kaitset Pärnu lahest kuni Mõisakülani (v. a.) kuni 1919. a. maikuuni, mil ta nimetati ümber 9. rahvaväepolguks.

9. polk Vabadussõjas võttis osa

— põhja Lätimaa vabastamisest punaste võimu alt;

— Landesvääri tagasilöömisest, teotsedes Lemsalu, Koltzeni, Engelhardshofi,

Hintsenbergi, Zarnikau, Magnusholmi ja Vana-Mülgrabenini vallutamisel;

— punaste pealetungi tagasilöömisel Narva rindel, Dubrovka, Veerino ms, Kalmotka ja Alex. Gorka juures augustikuul 1919. a.

— Narva-eelsete positsioonide kaitsel novembri- ja detsembrikuul 1919. a., teotsedes Novo-Pätnitskoje, Padoga, Alex. Gorka, Kalmotka, Sveiska, Sahhoni, Marienhofi ms., Sala küla, Sala p. m. Dubrovka ja Annenskaja rajoonides.

Mälestussamba kavand.

P. Lääval.

Võidukad, ühtlasi aga ka raskemad ja kaotusterikkamad lahingud polk löi siiski landesvääriga ja võitlustes punastega Narva all. Need võitlused on maksnud väga kallist hinda, nagu võisid veenduda selles kõik 9. pataljoni pidulikul loendusel viibivad, kus loeti ette ümmarguselt 260 Vabadussõja keset polgu koosseisust manalasse varisenu nime.

See konspektiivne tõsiasiade loetelu näitab, et 9. polgu tähtsamate lahingute väljad on jäänud väljaspoole Vabariigi piire ja et polgu võitlusteseerija on küllalt väärt et teda tähistada.

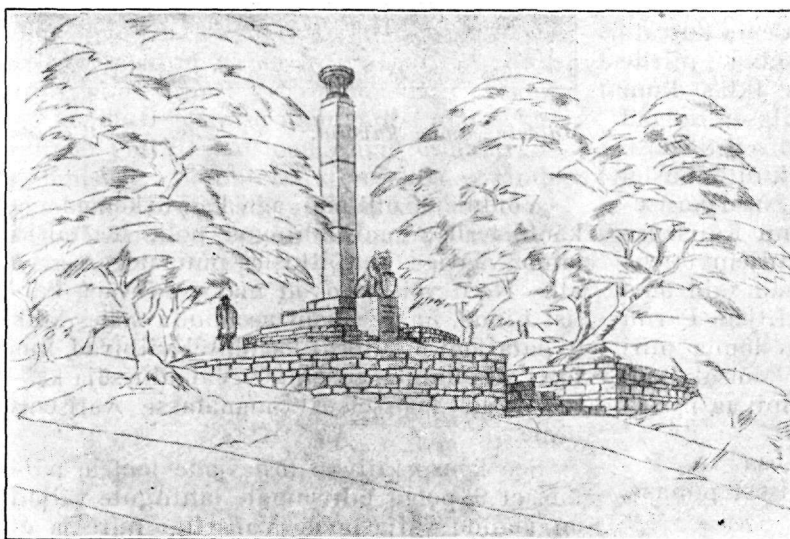
Siit kerkibki küsimus, kuhu püstitada polgu mälestussammas.

Küsimust võib vaadelda kahelt seisukohalt:

9. polgu ühe lahinguvälja tähistamine;
9. polgu võitluste Vabadussõjas sümboolne kujutlemine.

Nagu ülalpool juba märgitud, 9. polgu tähtsamad lahinguväljad on jäänud väljapoole Vabariigi piire. Ikla on ainsamaid kohti meie territooriumil, kus polgu osadel tuli pidada võitlust, pealegi esimest korda. Kuid kokkupõrked Ikla juures sõjaliselt vaevalt väärivad lahingu nime. Järelikult mälestussamba püstitamine Iklassse juba iseenesest taotleb rohkem teist eesmärki, s. o. polgu võitluste sümboolselt tähistamist. Sedasama näib kinnitavat ka kavatsetava mälestussamba suurus ja väärtus.

Ülalpool nimetatud seltsi koosolekul võis kuulda, et üksikud liikmed olid käinud kohapeal, et kavatsetava samba asukoht olevat looduslikult ilus, et seal olevat veel praegu Vabadussõjaaegseid kaevikuid, et olevat säilinud koguni üks puulatva ehitatud vaatluspunkt jne. Seega koht mälestussamba jaoks kohane. Samade kõnelejate jutust selgus aga ka teisi asjaolusid, nimelt et see koht on umbes 75 km kaugusel Pärnust, väikese tee ääres, kohas, kus raudteeühendus pole kaugeltki hea jne. ning et 15 a. kestel seal on käinud vaid üksikud endisi polgu tegelasi (välja arvatud muidugi need, kes elavad alaliselt kohapeal). Paistab olevat ka tõenäoline, et 9. polgu järeltulija 9. ü. pat. osad oma rahuaegses töös ei satu kunagi sellesse rajooni.

Mälestussamba kavand.

V. Melnik.

Siit kerkib otseselt kahtlus, kas kavatsetava mälestussamba asukoht on kõige kohasem? Kas katsetatav mälestussammas, mis oma välimusest võib olla küllalt imponentne, ei võiks olla püstitatud mujale, rohkem kättesaadavamale ja nähtavale, nii endistele polgu kaasteenijatele kui ka nende järeltulijatele?

Mis on seesuguse mälestussamba püstitamise eesmärgiks?

Need eesmärgid on käegakatsutavalt selged. Meile, endistele polgus teeninutele on kohaks, kus viibides või millest möödudes elustuvad mälestused tollaegsetest rõõmudest, raskustest ja elamustest, kus meie silmade ette kerkivad meile nii kallid kaasvõitlejad Reinhold Koger, T i s s, P ä r t e l s ja teised, kelle kõikide nimesid kuulsime jälle kord pidulikul loendusel.

Meie järeltulijatele — 9. ü. pat. perele see mälestussammas tahab olla nende eelkäijate tegevuse meeletuletajateks ning kangelasmeelse vaimu kasvatajaks.

Meie järeltulevatele põlvedele ta kinnitab meie rahva kokkuhoidmise ja koostöö vajalikkust.

Ka neis, kes mõnesugustel põhjustel on asunud eitavaiseisukohale oma rahvuse ja riikliku iseseisvuse suhtes, see mälestussammas peaks kutsuma esile ikka ja ikka jälle mõtteid — milleks need inimesed võitlesid ja — kas tema vaated on õiged ja õigustatud.

Selliseid eesmärke mälestussammas saab taotleda vaid siis, kui ta oma asukoha tõttu on kättesaadaval ja nähtaval.

Pole kahtlust, Ikla ei vasta neile nõuetele. Kui omal ajal Ikla kui mälestussamba asukoht võeti kõne alla — siis mõeldi eeskätt mälestussamba kui lahinguvälja tähistamise märgile, kahtlematult siin oli Ikla kohane. Nüüd on küsimus tõstetud hoopis teisele tasapinnale — püstitada mälestussammas, mille eesmärgiks on 9. polgu võitluste sümboolne kujutamine — siin Ikla pole kohane.

Küsimus, kuhu püstitada 9. polgu mälestussammas, ei peaks tekitama raskusi. 9. polk oli tihedalt seotud Pärnu linnaga ja Pärnu maakonnaga. Ta sündis Pärnus ja rõhuv enamus meeskonnast Vabadussõja

ajal oli pärit Pärnu linnast ja Pärnu maakonnast. Seega paistab, et Pärnu linn just kui peaks olema selleks kohaks, kuhu püstitada sammas.

Siinkohal pole aeg ja koht kaalutleda, kuhu just Pärnus valida samba asukoht. Arvatavasti ka Pärnu linnaisad asuvad pooldavale seisukohale, sest kavatsetav sammas oma välimuselt tõenäoliselt ei riiva linna elanikkonna ilutunded. Küllap leialakse seal sambale väärikas koht.

Aga kuidas siis jääb Ikla mälestussambaga, mille püstitamist nähtavasti pooldavad eeskätt ja peamiselt kohalised endise 9. polgu pere liikmed? Nende ridade kirjutaja pooldab, et ka see koht tähistataks, kuid mitte samba (selle püstitamine võiks osutuda ülejõu käivaks) vaid mõnel muul teel (rahva park, tammik jne. ühes veel säi-

linud Vabadussõjaaegsete ehitiste restaureerimisega ja alal hoidmisega) ja kohalike endiste 9. polgu pere liikmete hoolet. See ei nõuaks suuremat rahalist kulu. Rahasummad aga hoiaksime kokku 9. polgu mälestussamba jaoks Pärnus.

Ülaltoodud ridadega pole mõeldud kuidagi arvustada selle 9. jalav. polk juhatuse tegevust, või kutsuda esile pikki vaidlusi, sule ja piigi murdmisi ülesseatud küsimuste suhtes. Ei, üleliigseid vaidlusi meie ei taha — sest 9. polk väljendus eeskätt tema tegudes. Kuid küsimus on küllalt tähtis, et meie selle üle järele mõtleksime, ja kui tundub, et on loota saada kokku samba ehitamiseks summasid sellises ulatuses nagu eeldati peakoosolekul, siis suunata ka kogu ettevalmistus kohe mälestussamba püstitamisele Pärnu.

Veteraan.

Kõrgema Sõjakooli VII lennu lõpuaktus

11. 02. 37.

Kõrgema Sõjakooli VII lennu ohvitseride üle kaheaastase pingutava töö krooniks oli lõpuaktus 11. veebruaril Vabariigi Ohvitseride Keskkogu kasiinos. VII lennu ohvitserid olid rivistatud Kv. Ülemjuhataja vastuvõtuks mälestustahvli saali, kuna õppejõud ja kutsutud külalised esimesse saali.

Kell 1200 saabus Kv. Ülemjuhataja, kelle tervituse järele koguneti aktuseks kohaldatud esimesse saali.

Aktuse avas Sõjaväe Õppeastutiste ülem kolonel A. Kasekamp. Aktuse avakõnes tõstis Sv. Õppeastutiste ülem esile järgmisi Kõrgema Sõjakooliga seoses olevaid küsimusi:

1. Kõrgema Sõjakooli 15 a. juubelit pühitsesime möödunud aastal. Seega kooli iga pole pikk, kuid ta on suutnud täita selle tähemiku, mis oli Vabadussõja päevil ja esimestel aastatel pärast Vabadussõda juhtimistöös.

2. Kõrgema Sõjakooli lõpetamine ohvitseri elus on märkimisväärne sündmus. Mitte kõik ohvitserid ei pääse Kõrgemasse Sõjakooli ja need, kes sinna pääsevad, on läbi teinud tugeva võistluse. Selle tagajärjel on töö Kõrgemas Sõjakoolis kõrge pingega, et harjutada tulevasi staabiteenistuse ala ohvitseri võitluseks raskustega vaimsel alal ja nende raskuste võitmiseks.

3. Kõrgema Sõjakooli lõpetamisega pole veel ettevalmistus ohvitserile lõppenud, see

on vaid sissejuhatus. Kahe ja poole aasta kestel on saadud väga palju materjali, tehtud praktilisi töid, sooritatud välisõite, õpitud võõrkeeli jne., kuid see kõik on olnud silmaringi laiendamiseks ja teatavate praktiliste kogemuste andmiseks. K. S. lõpetajale on kätte näidatud teadusliku töö meetod ja see on ka kõik. Ülejäänud, s. o. kõik, mis vaja igapäevaseks tööks, peab ohvitser iseseisvalt omandama.

Kui Kõrgema Sõjakooli lõpetaja on koolist kaasa võtnud töötahte, töörõõmu ja kui töötamine on kujunenud harjumuseks, siis tohime loota, et K. S. lõpetanud ohvitser saab hakkama oma ülesannetega nii rahu kui ka sõja ajal.

Kõrgema Sõjakooli õppekursuse lõppu igale ohvitserile tähistab iseseisev töö, miliseid tehti 11, neist 7 tööd hästi. See lubab oletada, et töö tagajärg koolis on korda läinud. Kui koolist on kaasa võetud töötahe ja püüdlikkus, siis õnnestuvad ka tööd tege-likkuses.

Sv. Õppeastutiste ülem lõpetas oma kõne õnne ja edu sooviga lõpetajaile Sv. Õppeastutiste poolt. Avakõne järgi luges õppeastutiste ülem ette Kv. Ülemjuhataja käsu kirja Kõrgema Sõjakooli VII lennu lõpetamise kohta.

Kv. Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner oma tervituses lõpetajaile juhtis tähe-

Kõrgema Sõjakooli VII lennu lõpuaktus.

lepanu Kõrgema Sõjakooli tööle ja K. S. ohvitseride teenistuse iseloomule. Kokku võttes Kv. Ülemjuhataja mõtteid, võiks neid väljendada alljärgnevalt:

1. Tööpinge Kõrgemas Sõjakoolis peab olema intensiivne, kui aluseks võtta sõjaaaja tööpinget, mis on mitu korda intensiivsem. Need ohvitserid, kes sõja läbi teinud, tunnevad sõjaaegse pinge suurust oma kogemustest. Kes aga sõjas pole olnud, saavad ise ja võimaldavad ülemusele pildi saamist nende võimeist ja vastupidavusest ainult intensiivse töö varal. Siit on ka selge, et Kõrgema Sõjakooli lõpetamine ohvitseri elus on suureks sammuks.

2. Kõrgem Sõjakool ei anna kellelegi küllalt teadmisi. Need, kes jäävad koolitarkuse juurde, ei tee palju ära ega lähe kaugele. Kool on andnud vaid võimaluse ja see ongi kõige suurem lisand kõrgema õppeasutise lõpetajale. Temale on antud võimalus rohkem teadmisi omandada ja edasi pääseda. Siit ei tule järeldada, et ainult kõrgema õppeasutisega edasi pääseb. On neid, kes lähevad palju kaugemale ilma kõrgema õppeasutise lõpetamiseta, kuid need on erandid.

3. Kõrgema Sõjakooli lõpetamine ei tohi üheski ohvitseris lasta tekkida arvamist, et nüüd on karjäär avatud. K. S. on andnud ohvitserile küll juurde vaimseid abinõusid

edasijõudmiseks, kuid ühtlasi loonud ka olukorra, et K. S. ohvitser peab oma kohustusi palju laiemini täitma. Kõrgema Sõjakooli lõpetamine ei anna kellelegi õigusi edasijõudmiseks, kuid ta annab võimalusi laiaulatuslikumaks tööks.

4. Kõrgema Sõjakooli lõpetamine ei tohi mingil tingimusel anda veendumust ohvitserile, et ta on teistest parem. Iga K. S. ohvitseri kohus on ligi aidata, et ka teised samu teadmisi saaksid. Kes seda ei tee, on võõrkeha kaitseväes.

4. Väikeriigi sõjaline jõud on a priori ette piiratud. Rahva arv ja tema majanduslik kandejõud on need tegurid, mis määravad väikeriigi sõjalise potentsi ja suruvad seda kindlatesse raamidesse. Piiramata võimalused on aga juhtkonna ettevalmistamisel ja juhtkond ongi kaitseväe suurim jõuallikas. Seepärast tuleb juhtkonda arendada ja täiendada igal alal ning kõikidel viisidel. Üheks algallikaks selles töös on Kõrgem Sõjakool ja Kõrgema Sõjakooli Lõpetanud Ohvitseride Ühing.

Oma kõne lõppedes soovis Kv. Ülemjuhataja VII lennu ohvitseridele edu, tervist, jõudu ja head töötahet ning südamlikult õnne igale lõpetajale sel tähtsal päeval.

Kaitsevägeade Staabi ülem kindralmajor N. Reek peatas Kõrgema Sõjakooli mineviku ja tuleviku suundadel ning K. S. ohvitseri

kui staabitöölise omadusil. Toome alljärgnevas lühida kokkuvõtte Kaitseväge Stabi ülema mõtteist:

1. Kas K. S. lõpetanud ohvitser peab teenima tingimata K. S. ohvitserile ettenähtud ametikohal? Ei, ja seda põhjusel, et siis puudub ringvool. See omakorda põhjustab elust võõrdumise ja muudab inimesed oma mõttelaadilt abstraktseteks. Teisalt, kui K. S. ohvitserid teenivad ainult neile koosseisus ettenähtud ametikohtadel, siis puudub selektsiooni võimalus.

2. Kas K. S. ohvitseri on juba küllaldaselt? Juba pkt. 1 analüüsist on selge, et K. S. ohvitseri peab olema rohkem kui K. S. ohvitseri kohti. Paremaks selektsiooniks on vaja, et võimalikult rohkem Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitseri teeniks mitte K. S. ohvitseride kohtadel. Seda põhjusel, et kui

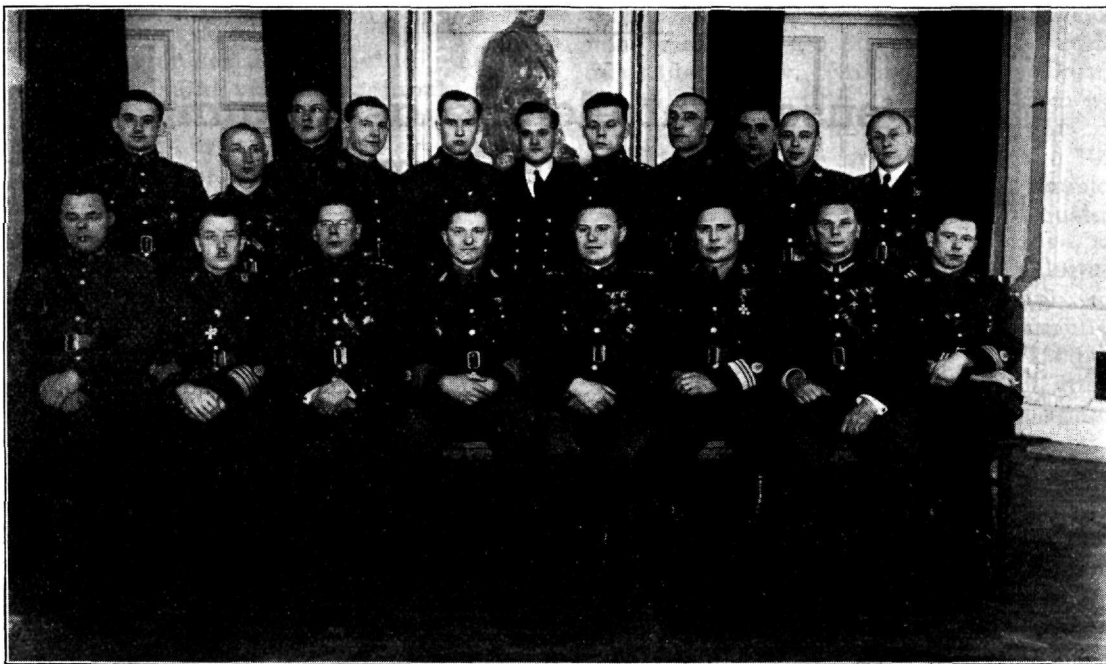
duses. Mõnesuguse pildi sellest annab statistika „Sõdurile“ tehtud kaastöö kohta K. S. lõpetanud ohvitseridelt iseseisvate uurimuste alal (mitte refereerimised).

Kaastööd teinud (1 kuni 6 tööd aastast):

1934. a.

1934. a. kindraleid (E. K. S. lõpetajad)	0%
vanemohvitseri	33%
ohvitseri	41%
1935. a. kindraleid	0%
vanemohvitseri	28%
ohvitseri	47%
1936. a. kindraleid	0%
vanemohvitseri	25%
ohvitseri	50%

Üheks oluliseks põhjuseks iseseisvate uurimuste vähese teostamise kohta on ette toodud töörohkust. Kuid tekib küsimus,

Kõrgema Sõjakooli VII lend.

on vaja oma olemasolu õigustamiseks teostada rahva ja riigi kaitset, siis peab meil olema juhtimiseks vajalisel arvul K. S. ohvitseri. Arvestades väljalangemist vanuse tõttu ja teistel põhjustel, on selge, et K. S. ohvitseride pidev juurdevool peab olema, et hoida alal praegust arvulist taset. Järelikult Kõrgem Sõjakool peab pidevalt edasi töötama.

3. Vaimne töö ja töörohkuse probleem. K. S. ohvitseride vaimse töö kohta on teatavaks iseloomustavaks teguriks iseseisvad uurimused ja nende avaldamine sõjakirjan-

missuguses kindralstaabis tänapäeval pole töörohkust?

Teise asjaoluna võiks märkida iseseisvate tööde vähest tasuvust. Kuid tänu Kv. Ülemjuhataja kaasabile on õnnestunud luua sõjateadusliku kirjanduse edendamise fondi, mis edaspidi soodustab iseseisvate tööde eest väärrika honorari maksmist. Vaimse töö tegemisel peab arvestama ka Kõrgema Sõjakooli nime ja kuulsuse küsimust. Kui professor loob koolile nime, siis lõpetanud ohvitserid oma iseseisvate töödega loovad koolile kuulsuse. Kõrgem Sõjakool on andnud

lõpetajaile suuna, kuid lõpetajad peavad seda tasuma kooli nimele kuulsuse andmisega oma vaimse suuruse väljatoomisega. Nii on Kõrgem Sõjakool ja lõpetanud ohvitserid alatises tihedases vastastikus kontaktis.

4. Staabiteenistuse ohvitseri põhiomadusi. Staap on organiseeritud kaastöölise koondis. Iga staabiteenistuse ohvitser peab omama selgroo, tõekspidamised ja arvamused, kuid vastava juhi tarvis. Iga ohvitser peab suutma oma arvamised esile tuua, kuid samal ajal olema suuteline juhi otsusele anduda ja seda ellu viia kui oma arvamust, ka siis, kui see on ristvastupidine K. S. ohvitseri esialgsele ettepanekule.

Omavahelises arusaamises staabiteenistuse ohvitser peab suutma teisi kuulata, teisi arvestada ja mõtete lahkumineku puhul

leidma lahenduse ilma intriigide tekkimiseta.

Staabiteenistuse ohvitserile esitatavad nõuded on hoopis teissugused ja nad on palju karmimad ja suuremad.

Lõpetades aktusekõne Kaitsevägede Staabi ülem soovis lõpetajaile Kõrgema Sõjakooli ja KSLOÜ-gu nimel jõudu, püsivust ja edu.

Aktus lõppes Kõrgema Sõjakooli ülema kolonel K. Lauritsa tänuga kõigile aktusest osavõtjaile ja südamliku tervitusega lahkujale VII lennule. Kõrgema sõjakooli ülem palus lahkujaid kaasa võtta teadmise, et nad on Eesti Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitserid ja eesti kaitseväelased. See kohustab väga palju, kuid ta annab rõõmu ja rahuldust töös.

—e.

Allüksuse kantseleiline asjaajamine vajab kergendamist.

Toimetuselt. Kuna alljärgnev kirjutis on rivist, väljaõpet tegelikult juhtiva — üksuse ülema sulest, siis toimetuse avaldab selle täielikult eesmärgil, et võimaldada küsimuse kõigekülget kaalutlemist „Sõduri“ veergudel. Sellega loodab toimetuse kaasa aidata kantseleilises asjaajamises ühise keele leidmisele nii staapides kui allüksusteski.

Üldiselt on teada, et allüksuste kantseleiline asjaajamine on suureks ja laialdaseks paisunud, nõudes kaadrilt liigselt palju aja- ja energiakulu ning tähelepanu. Teisalt on aga teada, et asjaajamise kord ja oskus allüksustes ei seisa nõutaval kõrgusel, s. o. esineb palju puudusi, väärnähteid, oskamatus, lohakust ja tähelepanematust asjaajamises, mida tõendavad sagedased tähelepanujuhtimised käsukirjades ja ringkirjades.

Kui vaadelda, millest on tingitud allüksustes asjaajamise alal esinevad peamised puudused ja väärnähted, siis võime tähele panna, et peale väga suurearvuliste raamatute, tabelite, teenistuselehtede jne. pidamise, mis nõuavad palju aega ja vaeva, veel alloletatud põhjusi:

1. Asjaajamist, varustuse hooldamist jne. käsitlevate seadluste ja määruste ning juhtnõõride täiendamiseks, tõlgendamiseks, selgitamiseks, täpsustamiseks ja mitmesuguste alade korraldamiseks on aja jooksul kõrgemate ametiisikute ja asutuste poolt maks-

ma pandud suur hulk mitmesuguseid määrusi, juhtnõõre ja korraldusi ning nende korduvaid muudatusi. Nende kasutamisel ilmneb järgmisi raskusi:

a) Nendes pole märgitud, missugune varem ilmunud juhtnõör või korraldus oma maksuse on kaotanud, või mis osas muudetud. Tagajärjeks on mõnigi arusaamatus.

b) Need juhtnõõrid ja korraldused on ilmunud kord salajastes, kord avalikkudes käsukirjades, ringkirjades, eeskirjades, revideerimiste tulemuste kokkuvõtetes, telegrammidena ja telefonogrammidena. See tõttu allüksuses teatud alal selge pildi saamiseks tuleb otsida andmeid mitmete aastate salajastest ja avalikkudest kaustadest ja käsukirjadest ning telefonogramme raamatutest. See nõuab suurt ajakulu ja on põhjustanud jällegi arusaamatuse.

d) Mõnedki juhtnõõrid ja korraldused ilmutavad puudulikus redaktsioonis, mistõttu õige tuuma leidmine on väga raske või põhjustab koguni valesti arusaamisi. Käskude lühidust ja selgust rõhutavad meie kõik tähtsamad eeskirjad, nagu LE § 100. See nõue peaks maksma ka asjaajamises ja kirjavahetuses.

e) Väga sageli pannakse maksma ühe ja sama ringkirjaga väga mitmesuguseid alasid puutuvaid korraldusi, kusjuures mõ-

ni väga tähtis ja oluline korraldus on põimitud hoopis teisi alasid käsitlevate korralduste vahele ja ei tõuse seetõttu tarvilisel määral esile. Kausta sisustiku (kaustas olevate aktide nimestiku) koostamisel võivad sarnased korraldused kergesti sisustikust välja jääda, mille tõttu vajalikud korraldused jäävad leidmatuks ja isegi kergesti ununevad.

f) Tuleb vahel ette isegi juhtumeid, kus antud korraldused või juhtnõõrid ei ole kokkukõlas maksvate üldkorralduste ja juhtnõõridega. See põhjustab kas küsimuse täiendavat selgitamist või vastasel korral arusaamatusi.

g) Juhendites ja korraldustes esinevad tühikud, nii et mõnegi vähemtähtsa tegevuse või harvem esineva juhtumi kohta allüksuses puuduvad juhendid, s. o. teatud üleskerkinud küsimus lahendatakse ära ainult ühekülgsest.

2. Asjaajamises esiletulevate puuduste põhjustajaks, suurt vaeva ja ajakulu nõudvaks teguriks on ka kirjakogude korraldamatus allüksustes, sel alal esinevatest puudustest võib nimetada alljärgnevaid.

a) Allüksuses peetavate kaustade liigid ja arv on kindlaks määramata, ja see enamikus ripub ära allüksuse ülema omast aruandmisest, nii et ühel aastal ja ühe ülema ajal on peetud kaustu rohkem, teisel aastal, teise ülema ajal on aga kaustade arv väiksem.

b) Kirjavahetuse kaustadesse sorteerimisel puudub süsteem; pole tehtud küllalt selget vahet hariliku kirjavahetuse ja juhtnõõride ning ka edaspidi maksvate korralduste vahel, mille tõttu juhtnõõride kaustas leidub palju tühist, juba täidetud kirjavahetust, kuna osa juhtnõõre on asetatud mitmesuguse kirjavahetuse kausta. Sageli on talitatud ka nii, et näiteks kõik paberid, mis käsitlevad õppusi, õppekavade vorme, esitatavate eksempl. arvu jne. on asetatud nädalatunnikavade ja kuutöökvade kausta. Seesugune süsteemi puudus omakorda raskendab vajalikkude juhtnõõride leidmist.

d) Juhtnõõride, korralduste ja määruste kaustade sisustikud (s. o. seal asuvate aktide nimestikud) ning käsikirjade tähestikud on koostatud puudulikult, eriti juhul, kui ühe ringkirjaga on maksma pandud mitmeid eri alasid käsitlevaid korraldusi, või puuduvad üldse. Selle tagajärjel tarvilikkude juhtnõõride ülesleidmine nõuab suurt ajakulu.

e) Maksvuse kaotanud või osaliselt muudetud juhtnõõridele on vastavad märkused

ja parandused tegemata, mis põhjustab ja võimaldab suurte vigade tegemisi ja vääraltitusviise.

3. Kirjakogude nõuetekohast korraldamist takistavad ja raskendavad asjaolud.

a) Allüksustes tuleb tegeleda väga paljudel aladel, nagu kasvatus, väljaõpe, sisekord, distsipliin, vahiteenistus; relvade, rakmete, varustuse jne. hooldamine ja korrahoid; toitlustamine, moonastamine jne. Kõik need tegevusalad ei nõua mitte ainult läbi viimist ja korraldamist, mis esmajärgulise tähtsusega, vaid seejuures viimase kui pisisaja protokollimist, milleks peetakse allüksuses tohtu arv igasuguseid raamatuid, nimestikke, tabeleid, sedeleid, teenistuslehti ja relvakaarte. Need kokku nõuavad kaadrit kogu tööaja ja tööjõu.

b) Eestoodud tegevusalade ja asjaajamise alal ilmuvate paberite arv on küllaltki aukartust äratav. Nii on allüksuses, kus nende ridade kirjutaja teenib, 1935. a. paberid kaustadesse kogunenud: aval. „juhtnõõride kausta“ — eriaakte 97, kokku 189 lehel; „mitmesuguse kirjavahetuse“ kausta 839 lehte; „õppuste ja õppekavade“ kausta 170 lehte jne., peale selle veel salajase kirjavahetuse kaustas 103 lehte; käsikirju, nii salajasi kui avalikke ligi 400 lehel; kokku ühes igasuguste tõendavate dokumentidega ning päevaste aruannetega üle 2500 lehe. Seda kõik olukorras, kus ühestki väljaläinud paberist ei jäetud ära kirju ja vähemalt pooled sissetulnud paberitest lähevad kas päevase aruandega, või ettekannetena asja täitmise üle staapi tagasi. Nii suurearvuline kirjavahetuse täitmine nõuab niipalju aega, et kaustade korraldamine jääb tahes-tahmata pealiskaudseks.

d) Paljudele tegevusaladele, kõike protokollimisele ja suurele paberiputusele vaatamata puudub allüksuses kantselei tööjõud, ametnik, kes kogu oma tööjõu pühendaks jooksva kirjavahetuse pidamisele, kaustade ja tähestikkude korraldamisele.

Kokku võttes eestoodud võime öelda, et allüksuse asjaajamises esiletulevates puudustes ei ole igakord süüdi allüksuse ülemega ülejäänud kaader, vaid seda aitavad suurel määral põhjustada:

— asjaajamise mitmekülgsus, ühes väga palju ajakulu nõudvate raamatute, nimestikkude, aruannete jne. pidamise ja suure kirjavahetusega;

- juhtnõõride, määruste ja korralduste andmise alal esinevad mitmesugused puudused;
- allüksuse kirjakogu korraldamatus ja
- vastava kantselei tööjõu puudumine.

Asjaolu, et kantseiline asjaajamine ühelt poolt nõuab kogu allüksuse kaadrikt väga palju aja ja energia kulu, nõrgendades sellega kasvatuse ja väljaõppe korraldamist ja läbiviimist; ning teiselt poolt, et asjaajamises esineb jõupingutustele vaatamata puudusi ja arusaamatusi, põhjustab:

1. Kirjavahetamise vähendamise,
2. juhtnõõride, määruste ja korralduste andmise tehnilise külje parandamise ja
3. allüksuste kirjakogude korraldamise küsimuste tõsisele ja kiirele kaalumisele võtmist.

Seejuures tuleks teravalt meeles pidada, et allüksuste peamine ülesanne on kasvatuse ja väljaõppe teostamine ja läbiviimine, kõik muu seisub vaid selle teenistuses. Õppeala korralikuks läbiviimiseks ei jätka ainult kõrgemate ülemate käskudest ja korraldustest, vaid asjaajamine peaks allüksustes olema korraldatud nii, et see täitjalt nõuaks võimalikult vähem energiat ja ajakulu.

Eespool loetletud puuduste kõrvaldamiseks tuleks:

1. Kirjavahetuse vähendamiseks ära jätta näiteks:
 - määratud distsiplinaarkaristuste täideviimisest ettekandmised. (Kui näiteks divül karistab üleajateenijat, siis selle karistuse täideviimise üle teevad ettekande kompül, patül, rügül ja kaitseringkonna ülem; seda paberit registreeritakse kompanis — ühes, pataljonis — kahes, rügemendis — neljas, kaitseringkonnastaabis — neljas ja diviisistaabis — kolmes raamat, s. o. tehakse 14 mitmesugust sissekannet raamatutesse; selle ettekandega tegelevad kompanis — 2, pataljonis — 2, rügemendistaabis — 3, kaitseringkonnastaabis — 4 ja diviisistaabis — 4 isikut, — kokku on see nõue andnud tööd 15 isikule).
 - revideerimistel ja inspitseerimistel leitud pisipuuduste kõrvaldamisest ettekandmised. (Näit. kiidu- ja karistuse raamatusse on „vaata“ asemel kirju-

- tatud „järg“, või muud sarnased vormivead, mis sisuliselt pole olulised);
- mitmesuguste järelepärimiste (nagu ametikohtade pakkumised, leitud asjadest teatamised jne.) peale tuleks nõuda kirjalikke vastuseid ainult siis, kui on midagi teatada; kui teatada ei ole, siis kirjalikku vastust mitte nõuda;
- kirjalikke puhkuse palveid pole vaja. Ohvitseride ja üleajateenijate palved esitada suuliselt; ajateenijate puhkusele lubamine jätta allüksuse ülema otsustada, kusjuures väeosa ülem suuliselt määrab ära, mis perioodil ja kui palju ajateenijaid võib puhkusele lubada;
- kõik pisisasjad õiendada telefoniteel.

Kui igapäevast kirjavahetust jälgida, siis võib küll ütelda, et vähemalt poole võiks sellest ära jätta. See ei kergendaks mitte ainult allüksuse ülema tööd, vaid sellega hoiaks kokku ka tunduvalt kantselei- ja postikuluseid. Sissejuurdunud, otse traditsiooniks muutunud, kõiki pisisasju kirjalikult ajada, ei saa, nagu tegelik elu näitab, lõpetada soovitude ja sooviavaldustega, vaid sel alal oleks vaja küll üksikasjalikku ja konkreetset määrust, millest üleastujaid võetakse vastutusele.

2. Juhtnõõride, määruste ja korralduste andmine tuleks korraldada nii, et:
 - juhtnõõrid ja korraldused olgu lühikesed, selged ja täpsad, nagu seda nõuab LE § 100, neis ei ole tarvis näidata ega pikalt seletada neid põhjusi, mis sunnivad seda andma. Kui juhtnõõri andmist põhjustavad revideerimisel ilmnenud arusaamatused, siis juhtnõör edaspidise tegevuse kohta tuleks anda erikirjana, aga mitte revideerimiste tulemuste kokkuvõtetes, mis sageli väga pikad;
 - üks ringkiri (kiri, paber) korraldagu ainult üht ala;
 - igas antud juhtnõõris olgu selgelt väljendatud, missugune eelmine juhtnõör, määrus või korraldus kaotab oma maksvuse, või mis osas muudetud. Seejuures kergendaks allüksuse tööd eriti veel asjaolu, kui mõne küsimuse kohta palju muudatusi sisaldav juhend antakse kogu ulatuses uues redaktsioonis ja eelmised juhised selle küsimuse kohta maksvusetaks loetakse;
 - kõik juhtnõõrid ja korraldused allüksuse tegevuse korraldamiseks peaksid ilmuma ainult avalikkude ringkir-

jadena; nende andmine käsukirjades, või telefonogrammidenä või ka salajastena, raskendab nende leidmist ja kirjakogu korraldamist.

3. Kirjakogude korraldamine allüksustes tuleks läbi viia hoopis uuel põhimõttel, mis on eriti kerge, kui juhtnõõride andmise alal võetakse tarvitusele ülaltoodud põhimõtted.

Arhiivinduse seisukohalt ei oma allüksuste kirjakogud mingit tähtsust, sest: a) allüksus peab kirjavahetust ainult alluvuse korras, b) väeosa staapi jäävad ära kirjad kõigist allüksustele antud juhtnõõridest, korraldustest, ringkirjadest ja käsukirjadest, d) harilik kirjavahetus pärast täitmist läheb vastava esitiseaga või päevase aruandega staapi tagasi.

Allüksuse kirjakogu omab ainult niipalju tähtsust, kui võrra on tarvilik allüksuse elu korraldamiseks. Momendist, kui ringkiri on maksvuse kaotanud või iganenud, ei ole sel enam mingit väärtust, see on kui harilik määritud paberitükk, mis kausta jäädes ainult raskendab tarvilikkude juhtnõõride ja õienduste leidmist.

Seepärast tuleks juhtnõõride, määruste ja korralduste kaustad pidada ja korraldada mitte ajalise jaotuse järele — igale tegevusaastale oma kaust, nagu senini, vaid tegevuse alade järele, nagu kasvatus, väljaõpe, distsipliin, relvala, g-ala, hobuste hooldamine, -väljaõpe jne., s. o. iga ala korraldamiseks antud ringkirjad jne. asetada vastava ala kausta, vaatamata selle ajalisele ilmumisele. Asja kergendamiseks võiks olla iga jaoks, vastavalt tegevuse alljaotustele, isegi mitu kausta, näiteks: A) Väljaõppe alal: 1) Kaadri täiendusõppused, selle eesmärk, ulatus, läbiviimine (kaust A-1); 2) ajateenijate väljaõpe (A-2); 3) klassi- ja laskekatsed, nende korraldamine, kokkuvõtted, protokollid (A-3); B) Relvala: 1) relvakaardid, nende pidamine, rikked kirjelduste koostamine (B-1); 2) käsirelvade korrashoid, hooldamine, ülevaatus, proovimine (B-2); 3) Suurtükid, nende korrashoid, hooldamine jne. (B-3); 4) Tulejuhtimise abinõud, nende korrashoid, hooldamine jne (B-4); 5) Laskekoona hooldamine, arvestamine, sordid jne. (B-5); jne.

Nii korraldatud kaustades:

- ei ole vaja tähestikke — kaustas kõige rohkem 20—30 eripaberit.
- lehed ei kuulu nummerdamisele.
- paberid, mis loetud maksvusetaks, rebitakse välja ja hävitatakse või nõude korral saadetakse staapi tagasi.
- kausta kaane esiküljel on allüksuse nimetus; kausta täielik nimetus, liik ja number (A-4); kausta seljal liik ja number (A-4).

Kaustade selliselt korraldamisel oleks tohutu paremus ja nimelt:

a) Üks kaust annab teatava kitsa ala kohta selge ja täieliku ülevaate. Tarvilikkude andmete leidmine on väga kerge ja vähe aeganõudev, neid ei ole vaja otsida, nagu praegu, mitmestkümnest kaustast.

b) Eelmistes ringkirjadest tehtud muudatuste, maksvusetuks lugemise jne. märkuste tegemine on kergelt läbiviidav, ilma suure ajakuluta.

d) Kaustade arv ei suurene aasta-aastalt, nagu praeguse süsteemi juures, vaid nende arv jääb alaliseks.

Eestoodud ettepanekute tarvitusele võtmisega on võimalik: 1) allüksuse kantseleilist asjaajamist kergendada enam kui poole võrra, säästes aega ja energiat väljaõppe organiseerimiseks ja teostamiseks, 2) vältida enamikus kõik senini asjaajamise alal ettetulnud puudused.

See kord ei raskendaks väeosade staapide tööd ega nõuaks nende arhiivide teistsugust korraldamist. Küll nõuab ta aga juhtnõõride andmise alal teatavat süsteemi ja distsipliini, mis tuleb kasuks ka staapidele endile. Seejuures oleks veel eriti hea, kui iga allüksusse mineva ringkirja numbri kõrvale on märgitud allüksuse kausta liik ja nr. nr. (näit. A-4), mis näitaks ühtlasi, et see ringkiri on maksev kui juhtnõõr ka tulevikus ja tuleb asetada vastavasse kausta.

Väljaõppe huvides tuleks igati lihtsustada ja kergendada allüksuse kantseleilist tööd ja asjaajamist, ja sel alal nagu nägime on häid võimalusi.

V. O.

Taktikalise ülesande nr. 1 lahenduse puhul

„Sõduris“ nr. 1–2, 1937. a.

(Skeem vt. „Sõdur“ nr. 50–52 — 1936. a., lk. 1265.)

Alljärgnevate ridadega püütakse kirjeldada üldist olukorda, mis ümbritses patüli otsuse võtmisel ja temale sõjalise kasvatusena sisendatud tõekspidamisi, millelised paratamatult pidid mõjutama tema tegevust. Küsimuse käsitlemisel on arvestatud patüli veendumist, et kõik juhid, ükskõik missugusel juhtimisastmel nad ka ei teotseks, teotsevad täie arusaamisega ja maksimaalse pingega üldise eesmärgi saavutamiseks, abistades vastastikku üksteist kõigi abinõudega ja et oma algatus viljeleb tervele igal juhtimisastmel. Ühtlasi on peetud silmas, et patüli sõjalise kasvatusena alusteks on olnud meie eeskirjalised tõekspidamised, eriti aga J. E. II § 9 ja L. E. § 251, mis käesoleval juhul eriti võisid juhtida tema tegevust Tiksi talus, kuhu meie nüüd astume ühel detsembriku keskpäeval.

Tiksi talu kambris näeme rügüli ja patüli, kes äsja saabunud 1. kompani piirkonnast, kus patül oli rügüli üksikajalikult informeerinud olukorrast, millest selgus, et pataljonil on teatavaid raskusi pealetungi jätkamiseks, kuid patül on kindel, et ta saab nendest üle, kuna vastane ei ole eriti aktiivne. Nüüd Tiksi talus rügül andis käsu pataljonil jätkata pealetungi Haavamõisa kõrgendiku vallutamiseks. Ühtlasi rügül informeeris patüli, et ta kavatses rügemendi peajõud suunata alates Tilga asundusest: ühe pataljoni lääne poolt, teise ida poolt Vasula järve, kusjuures peajõud jõuavad Vasula järve põhjapoolse otsa kõrgusele k. 1300—1400 vahel — kindlasti aga k. 1400. Suurtükivägi asub Tilga as. rajooni ja on valmis tuleavamiseks k. 1300.

Viimase lause järgi patül, vaadates kaardile, avaldas soovi, et suurtükivägi asetataks lähemale, sest Tilga as. rajoonist suurtükivägi ei suutvat abistada pataljoni Vasula as. ülekäigu sulgemisel. Ühtlasi palus patül suurtükiväe laskevalmis seadmist kiirendada, sest et see hõlbus taks Haavamõisa kõrgendiku vallutamist.

Andes vastavad lubadused, rügül lahkus Tiksi talust täpsalt k. 1200, sõites autoga lõuna suunas.

Juba hommikul, uurides kaarti oli rügüli tähelepanu köitnud Haava as. lõuna pool asetsev kõrgendik 86,1. Sõites eelväe juurde ja kuuldes laskmist Aravuste rajoonist, rügül oli peatunud sel kõrgendikul, et isiklikult veenduda tema taktikalises väärtuses. Rügülil oli selge, et see kõrgendik valitseb Vasula ja Engavere üle ja sulgeb Aravuste, Haava as. tee. Temal oli ka selge, et kõrgendik tuleb võtta oma alla. Selles teadmises sõitis ta eelväe juurde ja selles teadmises sõitis ta nüüd uuesti tagasi kõrg. 86,1 peale. Rügülil oli nimelt häirinud üha suurenev lahingumüra Aravuste rajoonis, mis lubas oletada, et brigaadi peajõudude eelvägi on tugevasti seotud vastasega. Jõudnud kõrgustikule umbes k. 1205, rügül nägi Engavere, Haava as. vahel vastase lähenevaid osi ja Kilgi juures vastase osi, mis liikusid Möllatsi poole. Kiiresti rügül sõitis tagasi peajõudude juurde. Teel tagasi ei olnud rügül sugugi endaga rahul, et ta kõrg. 86,1 oli jätnud okupeerimata. Oli tarvis kiires korras asja parandada.

Jõudnud peajõudude juurde k. 1211, rügül andis käsu ratturikompanil ühes II pataljoni rk-rühmaga ratturikompani veoautodel kiiresti oma alla võtta kõrg. 86,1. Käsk täideti kiirelt ja peagi võis rügül näha lahkuvat ratturikompanit, kellele natukese aja pärast järgnes veoautodele asetatud rk-rühm.

Jätame kõrvale muretseva rügüli ja tema edasised korraldused peajõududele ning asume patüli juurde, kes rügüli lahkudes jäi Tiksi tallu. Patülil oli lahendada tähtis ülesanne — vallutada Haavamõisa kõrgendik. Ta oli just võtnud otsuse ning oli edasi andmas adjutantile korraldust 3. kompani juurdetoomiseks, kui k. 1205 uksest astusid kambriks korraga kaks hingeldavat virgatsit. Esimesena andis teatise patülile rattur. Teatisest selgus, et vastase umbes pataljoni suurune osa on Engavere, Lombi (põhjapoolne) rajoonist liikumas Karu, Rätsepa suunas ja et Kilgi rajoonis on liikumas vastase osi Möllatsi poole. Ratsanikult saadud teatisest selgus, et vastase umbes pataljoni

suurune osa liigub lõunasse metsatukast, mis **Andres**est $\frac{1}{2}$ km põhja pool.

Patül luges teatise valjusti. Seda kasutas adjutant, kes andmed märkis kaardile ja mõõtis kaugused ning teatas patülile, et vastase pataljoni peajõud võivad jõuda **Karu**, **Rätsepa** ja **Alliku** rajooni mitte enne k. 1230.

Seepeale k. 1208 patül andis adjutandile käsu sõita 2. kompüli juurde ja anda edasi, et pataljon jääb kaitsele. 2. kompanil asuda kaitsele **Allikust** $\frac{1}{2}$ km kagus oleva metsa põhja servale, 3. kompani asub kaitsele **Aida** rajooni. 1. kompanit läbisõidul informeerida olukorrast. Mõlemad virgatsid ta saatis aga tagasi oma osade juurde, andes ratsanikule käsu ratsak-do taandumiseks lääne poolt **Vasula järve**. Virgatsitelt saadud teatised patül saatis edasi rügüli pealkirjaga — asun kaitsele **Alliku**, **Tiksu**, **Aidu** rajooni.

Jätame nüüd patüli **Tiksu** tallu ja sõidame koos adjutandiga 2. kompanisse. Käsu saamise järgi kihutas adjutant koos käskjalaga 1. kompanisse. Vastemaja juures kompüli kohates, ta informeeris sadulas istudes viimast olukorras ja kihutas edasi 2. kompanisse.

Läbides 1. ja 2. kompanite vahel asuva heinamaa, adjutant nägi umbes rühmasuurust osa liikumas 2. kompani juurest **Alliku** poole. Jõudnud umbes k. 1217 2. kompanisse ja andnud edasi patüli käsu, sai adjutant kompül 2-lt järgmised teated: Kompül kuuldes umbes k. 1155 ajal laskmist **Andrese** rajoonis, oli saatnud välja luure, kellelt oli saanud teateid, et vastase umbes pataljoni suurune osa liikuvat põhjast **Andrese** talu poole; meie poolt olevat vastas ratsamehi. Seepeale kompül, olles mures oma vasaku tiiva pärast, oli teinud korralduse varurühmal enda alla võtta **Alliku**, mis olevatki teostumas. Kompül ise olevat otsustanud ära oodata olukorra selgumist. Ta olevat teinud ka ettevalmistusi kompani tagasitõmbumiseks **Allikust** $\frac{1}{2}$ km kagus asuva metsa põhjaservale, saates sinna luure. Sellekohast ettekannet patülile olevatki ta praegu just koostanud. Seega tegevus pataljoni vasakul tiival arenes olude sunnil nii, nagu patül seda soovis.

Käsu täitmise järgi adjutant sõitis tagasi **Tiksu** tallu, kubu jõudis k. 1225. Patüli ta aga eest ei leidnud, sest see oli kohe pärast käsu andmist adjutandile sõitnud 3. kompanisse. Et mitte aega raisata, adjutant koostas skeemi 2. ja 1. kom-

panite asetusest ja lahkus kambrist, et sõita patülile järgi.

Vaatleme nüüd, mida tegi patül lahku-des **Tiksu** talust. Kiiresti sõites ta oli jõudnud 3. kompüli juurde **Aida** tallu k. 1213, kus ta andis käsu — vastase pataljoni suurune osa liigub **Engaverest**, **Karu**, **Rätsepa** peale. Pataljon asub kaitsele 2. kompani **Alliku** rajoonis, 1. kompani **Tiksu**, **Vasula** koolimaja rajoonis, 3. kompani ühes 1 rk-rühmaga **Aida**, **Aidast** kirdes olev metsatukk, **Pikameie** rajoonis. 3. kompanil saata kiiresti luurpatrull $\frac{1}{2}$ rühma + 1 rk **Rätsepa** talu ja võtta see oma alla. **Karu** talus $\frac{1}{2}$ rühma rattureid. Ühtlasi patül informeeris kompüli ka pataljoni vasakul tiival tekkinud olukorrast.

3. kompanis arenes tegevus väga kiirelt. Kompül oli juba aegsasti luuranud maastikku **Aida** rajoonis ja kuuldes k. 1200 ajal laskmist **Karu**, **Engaver**e vahelisest rajoonist kaalunud ka kompani kaitseasumise võimalust **Aida** rajoonis.

Esimesena saadeti välja luurpatrull, kes lahkus **Aidast** k. 1218 ja suundus kiirmarsil **Univere** poole. Liigume pisut koos luurpatrulliga. Luurpatrulli ees liikusid piilurid. Et kiirem saada vajalikku distantsi südamikust liikusid nad pooljoostes. Kui südamik möödus umbes k. 1228 ajal **Univerest**, silmas vaatleja **Kõrveküla** koolimaja juures teel k. 86,1 suunas kihutavaid rattureid. Sellest vaatleja teatas kohe patrulliülemale, kes saatis välja piilurid k. 86,1 juurde sideme loomiseks sinna suundunud ratturiosaga. Samal ajal oli kuulda ägedat laskmist **Karu** suunas ja näha sealt taanduvaid rattureid. Ka nendega patrulliülem astus ühendusse, et ühiselt ratturitega edukamalt täita ülesannet.

Ajal, mil patül tahab lahkuda, jõuab päralt rügüli mootorrattur teatega pärmal tiival arenevast olukorrast — niipalju kui seda rügül nägi — ja käsuga pealetung seisma panna ja jääda kaitsele. Ühtlasi rügül teatab, et ta kavatseb peajõududega...

Kõrg. 86,1 võtab oma alla ratturikompani.

Patül lugenud rügüli käsu, informeeris 5. kompüli ratturite osa asumisest k. 86,1 ja lahkus kiirel sõidul **Tiksu** talu suunas. Jõudnud k. 1220 riojaama juurde, kohtas ta varem siia maha jäänud sirühmüli, keda informeeris olukorrast ja kellel käskis luua telefoniühendused kom-

panitega. Ühtlasi ta näitas ära oma uue komandopunkti, kuhu ta asub telefoniside valmis saades. Riojaama käskis ta asetada uue KP lähedusse. K. 1224 edasi sõites, ta andis teeveeres seisvale mp-rühmülile käsu minna 2. kompüli käsutusse, näidates kaardil asukohta.

Selgitanud küsimuse mp-rühmüliga, patül sõitis Tiks u tallu, kus talu värvas umbes k. 1227 kohtas adjutanti, kes teatas olukorrast 2. kompani juures ja ühtlasi esitas skeemi pataljoni asetusest ja teadetest vastase kohta. Patül täiendas skeemi 3. kompani asetuse pealemärgimisega ja luur-patrulli suunaga ning kirjutas alla. Adjutant saatis teadaande kohe virgatsiga rügulile.

Nüüd kiirustas patül 1. kompanisse, jättes adjutandi Tiks u tallu. Kell oli juba 1230 ning nii Alliku kui Rätsepa suunas oli kuulda tugevat laskmist. Ka oli tugevnenud suurtükitali Vasula kooli ja vaestemaja rajoonis. Kohates patarüli, ta informeeris viimast lühidalt olukorrast ja andis käsu luua abi-vaatluspunkt Aida juures eesmärgiga valmis olla poole patareiga toetama 3. kompanit võitluses Karu rajoonist tuleva vastasega. Ühtlasi ta juhtis patarüli tähelepanu pataljoni eelosadele Rätsepa rajoonis.

Edasi patül läks kompüli 1. juurde, kes asus siinsamas läheduses, et selgitada kompülile olukorda ja anda käsk kompani parema tiiva tagasitõmbamiseks Tiks u talu rajooni ja ühe rühma tõmbamiseks varru Tiks u talust 200 m edelas oleva seljandiku rajooni.

Kompüli juures asuvale tt-rühma ülemale patül andis käsu ühe kahuriga Tiks u rajoonist valmis olla toetama 3. kompanit.

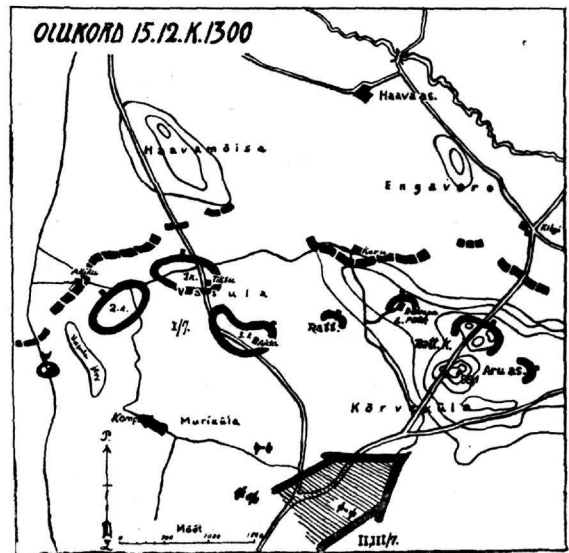
Üha tugevneva püssi-, kuulipilduja- ja suurtükitali tagajärjel pataljoni tiibadel Alliku ja Rätsepa rajoonides oli patülil selge, et vastane on asumis otsustavale tegevusele. K. 1240 tuleb luuraja patarülilt teatega, et kogu rügemendi suurtükivägi on mõne minuti pärast valmis tule avamiseks.

Kompül 1. juurest patül jõudis tagasi Tiks u tallu k. 1245, kuhu jäi ootama uue KP valmistaamist ja edasisi korraldusi ning jälgima arenevaid sündmusi.

Patül oli rahul. Tema oli täitnud eelväe ülesande, sundides vastast hargnema ja tõmmates enda peale arvatavasti kahe pataljoni jõud. Kuid ta oli arvamusel, et ka Rätsepa rajooni tulnud pataljoni osa jõududega oma tiiva kaitseks on sunnitud siduma end 3. kompaniga. Seega

ta oli vastase suuremad jõud sidunud lahinguga, samal ajal, kui olid jõudmas kohale peajõud — kaks värsket pataljoni, kellega rügul peab ülesande viima lõpule. Olukord k. 1300 on toodud skeemil.

*

Eestoodu oli üks mõttekäikudest, mis võisid tekkida lahendajatel. Selle iseloomustavamaks jooneks on see, et patül otsustas jääda kaitsele, mitte aga tõmbuda tagasi.

Tekib küsimus, miks siis patül jäi kaitsele? Missugused olid need põhjused, mis teda selleks sundisid? Ainult nende põhjuste esiletõmmisega võime enam-vähem läheneda küsimusele, kui võrd õigustatud oli antud olukorras patüli sellekohane otsus.

Näib, et esimeseks põhjuseks, miks patül ei taandunud, oli tekkinud olukord, mis teda sidus. Algusest peale oli patülil selge, et aega on väga vähe. Liiga vähe selleks, et läbi viia pataljoni tagasitõmbumist kogu rindel ja uuele positsioonile asumist. Ta teadis, et kiirel taandumisel on suured pahed ja et järgnev kaitse ei saa kunagi olla selle väärtusega, kui kaitse praegusel positsioonil. Võib oletada, et patülil ei tulnud isegi mõttesse kaaluda taandumise küsimust. Olukord juba ise seadis teatavad piirid ja suuna tema tegevusele. Lisaks sellele tuleb arvestada, et patüli sõjaline ettevalmistus oli kahtlematult sündinud teatud kindla doktriini järgi, mille alusteks on eeskirjalised nõudmised. Vaadeldes lähemalt L. E. § 251 ja J. E. II § 9 näib, et ka eeskirjad soodustasid kaitsele asumist. Olgugi et patül selles olukorras vaevalt mõtles eeskirjadele, pidi sõja-

lise ettevalmistuse tagajärjel temas olema kujunenud teatav sisemine arusaamine teotsemise kohta, mis ei nõudnud mingit tõestamist.

Seega näib, et tegelik olukord ja tõekspidamised, mis aastate vältusel temasse kasvatatud ja mille mõju ta võib-olla otseselt ei tundnudki, viisid tema otsusele jääda kaitsele.

Siin võiks patülile heita ette, et tema võttis küsimust liiga kitsalt, n.-ö. oma pataljoni seisukohalt, jättes tähele panemata kõrg. 86,1 tähtsust. Tähendatud kõrgustiku tähtsuses oli patül kindlasti teadlik. Kuid niisama teadlik pidi ta olema ka selles, et iga juht igas juhtimise astmes täidab kindlasti tema peale pandud ülesannet ja et ainult kõikide juhtide ühise pingutusega ja hoolega võib saada edasi, võib loota edule. Olles sügavasti veendunud selles, patül teadis, et rügil ei saa ega võigi oma tähelepanu piirkonnast kõrvale jätta kõrg. 86,1. Patülil oga oma jõudude ja abinõudega polnud võimalik tagantjärele julgestada 3 km kõrval ja 1 km tagapool asuva rajooni oma alla võtmisega rügemendi hargnemist. Ainsam võimalus kaasaaitamiseks üldisele tegevusele, oli sundida vastase jõud hargnema ja kiskuda nad võimalikult enda peale, et seega anda tegevusevabadust rügemendi peajõududele. Sel eesmärgil jäigi ta kaitsele, olles valmis olukorra sel-

gumisel üle minema aktiivsele tegevusele. Seega näib, et ka selles osas ei saaks patülile ette heita.

Võiks öelda, et patül ei hinnanud küllalt tõsiselt tiibadele ilmunud vastast. Patül teadis, et temal on tarvis peajõudude juurdetulekuni vastu pidada umbes 1—2 tundi. Osa aega, mis kuluku tagasitõmbamiseks, saab tema kasutada koha-peal kaitse organiseerimiseks. Arvesse võttes maastikku, eriti Vasula järve ja tuleruumi paremal tiival, näis temale asumine praeguses kohas olevat kõige kindlam. Mida võib teha vastase pataljon, kes liigub Karu, Rätsepa peale enne kõrg. 86,1 vallutamist? Olulist midagi. Ka Andrese talust tulev pataljon ei saa mööduda Allikust enne selle vallutamist ja tugeva tiivakatte sinnajätmist. Siin on tarvis vastast siduda. Seega näib, et kuni peajõudude juurdetulekuni ei ähvarda veel pataljoni ümberpiiramine. Selle kõige tõttu patüli ei häiri vastase ilmumine tiibadele. On küsitav, kas rügemendi edaspidise tegevuse soodustamise seisukohalt pataljoni tagasitõmbumine olnukski kasulik, silmas pidades pataljoni praegust asetust vastase jõudude vahel.

N. Rk.

Toimetusel: Kuna ülesande nr. 1 kohta on toodud kaks paikapidavat lahendust, siis käesolevaga lõpetatakse lahenduste suhtes sõnavõttud.

Mõtteid õhukaitse korraldamisest ratsaväe rännakul.

Kpt. H. Onni.

Sissejuhatus.

Kaasajal tuleb lennuväge pidada ratsaväe tõsiseks vastaseks. Kisub ju ratsavägi, kui soodus märk, alati enese peale vastase lennuväe tähelepanu. Seepärast peab ratsavägi igasuguses olukorras tõsiselt arvestama õhukallaletungide võimalusi. Kuna moodsa lennuväe võimed, eriti maapealsete lahtiste märkide tulistamiseks ja pommitamiseks, on suured, tuleb ratsaväel seda tõsisemalt suhtuda õhukaitse korraldamise küsimustesse.

Lennuväe kallaletungide suhtes on ratsavägi iseäranis tundlik rännakul, eriti kui kallaletungid tabavad teda ootamatult ning ettevalmistamatult kas koondataud rivistustes või basoosid almas-

tikul. Sellisel korral võib ratsavägi kanda suuri materjalseid kaotusi peamiselt pommituste tagajärjel. Kuid materjalsete kaotustega käib käsi-käes veel see negatiivne moraalne mõju, mida ratsaväe peale avaldavad niitval madallennul ründavad lennukid. Kandnud kaotusi ja olles moraalselt vapustatud, võib ka kõige paremini väljaõpetatud ja kasvatatud ning muidu tugeva moraaliga ratsavägi mõne silmapilgu kestel muutuda paaniliselt põgenevaks massiks, kusjuures hulk ratsanikke pillutakse sadulast hullunud hobuste poolt. Seepärast korduvate rännakute puhul, kui vastasel on õhus ülekaal ja ratsavägi pole küllalt otstarbekalt lahendanud aktiivse ja passiivse õhukaitse küsimusi, võib üldse kü-

sitavaks muutuda ratsaväe kõlblikkus pikemate päevaste rännakute sooritamiseks või kestvamate manöövrite teostamiseks ratsarivis. Arvestamata muid asjaolusid, kaob ju juhtidel sellisel korral võimalus üksusi käes hoida ning juhtida. Ja on päris kindel, et lennuvägi, teotseades ratsaväe vastu, seab oma üheks eesmärgiks vähemalt ratsaväe tegevuse võimaluste segamise ning aeglustamise.

Juhul, kui vastasel on õhus tugev või absoluutne ülekaal, osutub kaotuste vältimise parimaks võimaluseks pikemate rännakute ning ümberpaigutuste teostamine öösiti, pimeduse kattel, kui lennuväe vaatlus- ja teotsemisvõimalused langevad miinimumini. Järelikult tuleb kaasaegse ratsaväe väljaõppel erilist rõhku panna öisete rännakute sooritamisele, millega käib käsi-käes ka õine luuretegevus ning rännaku julgestamise teenistus.

Kuid tegelikus lahinguolukorras osutub väga tihti võimatuks päevaseid rännakuid edasi lükata öö peale. Seega paratamatult peab ratsavägi suutma teostada ka kestvaid päevaseid rännakuid lennuväe võimalikkude löökide all, eriti kui tema ei taha loobuda oma suurimast positiivsest omadusest — operatiivsest ja taktikaliseast liikuvusest.

Et ratsavägi suudaks ka vastase tugeva lennuväe juures pikematel päevastel rännakutel küllalt edukalt vastu panna õhuohule, tuleb temal rännakute organiseerimisel arvestada õhukaitset hõlbustavaid eritingimusi (vastav marsitee jne.) ja õhukaitse korraldamisele panna tõsist rõhku. Õhukaitsega seoses olevad küsimused peavad leidma lahendust hoolikalt ja peensusteni.

Eriti maksab see meie ratsaväe kohta, kes alati peab valmis olema teotsemiseks vastase ülekaaluka lennuväe löökide all. Ei tee meie aga sellest kindlaid järeldusi juba rahuaegsel väljaõppel, viiks sõjakorral karm realiteet meid kiiresti ikkagi kõne all olevate põhimõtete kasutamise juurde, nõudes asjatuid ja üleliigseid kaotusi.

Üldiseid aluseid ja põhimõtteid õhukaitse korraldamiseks rännakutel.

Asudes ratsaväe rännakute organiseerimise üksikasjalisele vaatlamisele õhukaitse seisukohalt, tuleb kohe ära märkida, et õhuoht võib üles kerkida ootamatult, a rene da kiiresti ja korduda pidevalt lühikeste vaheaegade järele. Need asjaolud nõuavad õhukaitse korraldamisega

seoses olevate küsimuste otsustamist ja kindlaks määramist juba enne rännaku algust, sest hiljem ei jätku selleks enam aega.

Rännakukava koostamisel tuleb valida selline marsitee, mis igati soodustaks moondamist ning kaitseb õhuvaenlase vastu, kasutades kinnisemat murrumaastikku või liikudes kiirhüpetega ühelt varjumist soodustavalt esemelt teisele. Ühtlasi tuleb aegsasti anda üksikasjalisi korraldusi õhukaitse aktiivseks ja passiivseks teotsemiseks rännaku kestel. Aktiivse õhukaitse korraldused sisaldavad ülesandeid õhukaitse-erirelvade ja õhukaitseks määratavate tavalistele kergekuulipildujatele ja laskurijagudele (õhukaitse rühmadele), õhuvaatlejate määramise ja juhtimise ning sideküsimuste lahendamise õhualarmi korral. Passiivse õhukaitse lahendamine nõuab kindlate eelkorralduste andmist ootamata hajumiseks ning liikumiseks ja varjumiseks väljaspool teid (muu hulgas teatamist allüksustele, kellel normaalselt millisele poole teest hargneda). Seejuures vajab eriootsustamist küsimus, kas kestvama õhuohu üleskerkimise puhul, kui lennuvägi teotseb rännakupiirkonnas pidevalt ning seab end rännakukolonni külge, jätkata edasiliikumist ka võimalikkude õhulöökkide all või lõpetada rännak varjumise otstarbeks kuni korralduseni. Muidugi oleb see taktikaliseast üldolukorrasst ning ratsaüksuse ülesandest ja selle iseloomust.

Arvestades asjaolu, et hajutatud liikumisel korduvate õhulöökkide all võivad allüksused kaotada esialgse liikumissuuna või isegi täielikult laiali paiskuda, osutub kasulikuks liikumissuuna sügavusse määrata rida varjatud koondumiskohti. Nende kindlaksmääramine kergendab ja kiirendab üksuste ja allüksuste koondumist pärast õhuohu möödumist. Koondumiskohad tuleks normaalselt määrata eskadronide või eritingimustes ka divisjonide jaoks maastikul silmapaistvatesse ning meeskondadele kergesti ülesleitavatesse rajoonidesse, millised seejuures aga soodustavad õhuohuvastast moondumist ja varjumist. Olenevalt maastiku iseloomust, rännaku pikkusest ja kiirusest ja üksuse suurusest, võiks nende kaugus üksteisest olla umbes 4—6 km. Normaalselt teostub koondumine tagapool asuvasse koondumiskohtadesse (kui hajumisel või laialipaiskumisel pole antud erikorraldust), milliste asukohad on meeskondadele maastikul kätte juhutatud möödasõidu ajal.

Rännakurivid ja õhuohu korral kasutatavad rivistused peavad peale muude nõuete

eesfätt vastama õhuohuvastase moondamise hõlbustuse nõuetele. Ühtlasi peavad nad võimaldama kiiresti ning vähema vaevaga tagasi lüüa lennuväe rünnakuid või vähemalt ära hoida suuremaid kaotusi. Samuti peavad need rivistused kergendama tõsisema ning edasikanduva paanika ärahoidmist.

Toodud nõuetele vastavad ainult harvendatud rännakurivid ja -korrad, mis pärast tõuseb täiel määral päevakorrade „h a j u t a t u d r ä n n a k u“ kasutamine. Sellest üksi on siiski veel vähe; liikudes hajutatult, peab ratsavägi vajaduse korral ja võimaluse piirides loobuma teede kasutamisest ning liikuma murdmaastikul väljaspool teid. Vähemalt tuleb hoiduda tähtsamate ning silmapaistvamate magistraalteede kasutamisest, ära jagada suuremaid üksusi (rügemente või eriolukorras ka divisjone) mitme rööbitisuunduva tee peale ja lahkuda igasugustelt teedelt õhuohu esimeste tundemärkide ilmnmisel. Järelikult peavad kaduma kasutamisel endisaegsed, ainult teedel liikuvad, pikad ning tunded ühiskolonnid — n. n. „vorstid“. Muidugi langeb sellisel korral liikumise tavaline tunniikiirus, kuid see on juba paratamatus. Siiski tihtipeale võib ka murdmaastikul teostatud rännak anda lõputulemuseks isegi aja võitu, kui arvestada neid liigseid peatusi, mis teisel juhul tekiksid korduvate ja kestvate peatuste, varjumiste, segaduste ja keerukate ümberrivistuste tõttu kas õhuohu igakordsel üleskerkimisel või tegelikude rünnakute ning nendega seoses olevate kaotuste puhul.

Eriti vajab siinkohal äramärkimist, et ratsaüksus peab õhuohu korral alal hoidma kindla distsipliini ega tohi sattuda paanikasse (paanika kerge ülekanduvus hobuste vahel!). Ka tuleb piinlikult ära hoida igasuguseid kuhjumisi, iseäranis aga kuhjumisi varjumist mitte küllaldaselt soodustavatesse kohtadesse. Näiteks peetakse ohtlikuks suuremate ratsagruppide varjumist vähematesse metsatukkadesse, kui arvata võib, et lennukid seda näevad või suudavad seda avastada. Võib ju selliseid pisemaid metsatukke kergesti üle külvata lennuväe pommidega.

Mis puutub moondamise teostamist õhuohu vastu, siis selleks leidub maastikul mitmesuguseid võimalusi ja on olemas palju erivõtteid. Moondamisel jääb üldiseks nõudeks, et see peab teostuma otstarbekalt ja olukorra kohaselt ning olema küllalt reaalne. Nii on soovitatav meie heledate maanteede asemel liikuda teeäärsetes kraa-

vides ja rohelistel või mullastel teeservadel, liikumisel hoiduda aedade, müüride, hekkide ja puiestikkude varju, igasuguseid peatusi ette võtta ainult metsa- ja võsmaastikul või mõnel muul varjumist soodustaval maastikuesemel jne. Peab meeles pidama, et moonduda tuleb võimaluse korral alati, iseäranis aga ka üksikute luurelennukite vastu, sest just nemed otsivad märke ning kutsuvad välja ründamiseskadrilla ja -salku. Moondamise vajadus peab muutuma nii üksikute ratsanikkude kui terve üksuste juures enesestmõistetavaks asjaks, mis pärast seda tuleb kategooriliselt nõuda juba rahuajal kõikidel väliõppustel ja rännakutel, kuigi moondamise alatine ja järjekindel teostamine on tülikas ning aegaviitev.

Hajutatud rännaku teostamise põhimõtteid.

Millisena tuleks meie oludes ette kujutada ratsaväe hajutatud rännakut õhuohu pareerimiseks?

Kui taktikaline olukord võimaldab ja teestik on selleks soodus, peaks ratsarügement liikuma mitmel teel üksikute enam-vähem iseseisvate kolonnidena. Juhul, kui see aga pole teostatav, tuleb rügemendil liikuda ühisel teel sügavusse hajutatud divisjonide või erijuhtudel eskadronide kaupa. Sarnasel korral on soovitatav võtta divisjonide vahele 1—2 km pikkused kaugused, mis hoiaks ära pika ja vähepäinduva rügemendi ühiskolonnide tekkimise ning soodustaks moondamist, varjumist ja võimalikku liikumist murdmaastikul. Divisjonide koosseisus olevad eskadronid peaks omakord liikuma 150—200 m kaugustel, hargnedes rühmadena murdmaastikule alles õhuohu üleskerkimisel. Sellisel korral rügement ei kujutaks enam üht tervikulist märki, mis vähendab lennuväelt ettevõtivate pommituste ja tulistamise mõju. Kuna rügemendi hajumisel kilomeetrite sügavusse tekivad paratamatud viivitused ootamata lahingutegevuse korral, peab eelkaitse olema seda tugevam. Tugevama eelkaitse määramine aitab omakord kaasa kogu rügemendi hajumisele ning õhukaitsele.

Vastavalt hajumisele kuuluvad ärajaotamisele ka õhukaitseerivlad, kui neid ei kasutata puhtešeloneerimise põhimõttel, ja kindlaksmääramisele õhukaitsest osavõtvad kergekuulipildujad ja laskurijaod. Suuremates kolonnides (divisjon) õhukaitseerivlad asuvad normaalselt kolonnide peas ja sabas, eriti suurtes (rügement) veel ka

keskel. Õhuvaatlejad liiguvad paaridena kolonnide ees, külgedel ja taga umbes 100—150 m kaugusel. Kokkukõlas üldise liikumise korraga tuleb kindlaks määrata ka õhualarmi edasiandmise korraldus ühes alarmeerimisvahenditega (raketid, viled, signaalsarved jne.).

Õhualarmi tekkides kolonnide allüksused, olenevalt kolonni suurusest, lahkuvad teedelt kas eskadronide või rühmade kaupa varem kindlaksmääratud korras, moodustades sügavuti ja laiuti hajunud liikumiskorra. Sellisel hajumisel peavad rühmade vahed ja kaugused olema vähemalt 200—300 m, et ära hoida mitme rühma tabamist ühe ja sama pommiga ja võimaldada kiiret liikumist ja manööverdumist murdmaastikul ühes soodsama liikumistee valikuga. Igal rühmal tuleb edaspidist liikumist jätkata enam-vähem iseseisvalt, kuid kokkukõlas üldise liikumisega. Hargnemine rühmadeks peab teostuma kiirendatud liikumisviisil, vajaduse korral lahingugalopil. Muidugi mõista, kui hargnemise rajoonis on soodsaid alasid varjumiseks (suuremad metsasadud, põõsastik jne.) ja kui ülesanne ning olukord võimaldab peatumist, peatuvad rühmad varjumise otstarbeks kuni õhuohu möödumiseni.

Kui lennuväe rünnak tabab eskadroni lagedal maaalal või kui olukorrast tingituna osutub vajalikuks liikumist jätkata ka lennuväe löögi all, tuleb veelgi suurendada hajutamist, saavutades seda rühmade hargnemisega kas jao kolonni sisse, trobikondadesse või ahelikkudesse. Kui rühmad liiguvad jagude kolonnide joonena, peaksid jagude vahed ulatuma vähemalt 100 m-ni, mis võimaldab jagude ümberriivistumist ja vähendab kogu rühma tabamist vähemate pommidega või ühe kuulipildujavalanguga. Selliselt hargnenult liiguksid üksused edasi kas õhuohu möödumiseni või lähimate varjenditeni. Liikumiskiirus oleneb siis eeskätt lähimate varjendite kaugusest; nende puudumisel aga tuleb jätkata liikumist talvise vahelduva kiirusega.

Lõplikul hargnemisel jäävad ikkagi kompaktsimateks allüksusteks rühmad, mis rühmaülematelt nõuab suurt enesealgatust edasilikumise juhtimisel. Tuleb ju neil rühmi edasi viia enam-vähem iseseisvalt, võttes aluseks valitseva olukorra, eskadroniülemal algkorraldused, üldise ülesande ning üksuse liikumissuuna. Tihti-peale tuleb rühmaülematel iseseisvalt otsustada eestoodud raamistikus rühmade lõpliku hargnemise, edasilikumise viisi või ajutise peatumise ning varjumise küsimused. Viimases

hädas, kui täiesti lagedal maaalal lennuvägi seob end kestvamaks ajaks ratsaväe külge, tuleb rühmaülematel isegi mõnikord ajutiselt rühmi viia üldisele liikumissuunale vastupidistesse suundadesse. Seega paiskub eskadron rühmadena igasse maailmakaarde, et hiljem, pärast õhuohu möödumist, uuesti koonduda eskadroniks varem kindlaksmääratud paikades.

Õhuohu tekkimisel, üheaegselt allüksuste hargnemisega maastikule, õhukaitserelvad lahkuvad teedelt, jäävad seisma ja avavad tule. Samal ajal osa selleks kindlaksmääratud kergekuulipildujaid ja laskurijaguseid (õhukaitserühmi) jalastub teede läheduses ning algab samuti vastase lennukite tulistamist. Välikahurid, vankrid ja autod, millised ei suuda küllalt kiiresti või üldse liikuda käepärasel murdmaastikul, hajuvad kahekordse liikumiskiirusega üksteisest vähemalt 50-meetrilistele kaugustele ja jätkavad harilikku edasilikumist teedel. Seda muidugi siis, kui teeäärne maastik ei võimalda kohapealset varjumist vastase lennuväe eest.

Näide kõvendatud eskadroni õhukaitse korraldamisest.

(Vt. skeem.)

Eestoodut põhimõtete rakendamiseks vaatleme kõvendatud eskadroni õhukaitse korraldamist lahingurännakul.

3. Ratsarügemendi 1. eskadron ühes juurdeantud rk rühma ja kahuriga liigub A-st B-sse. Rk rühm on kohaldatud õhukaitseks.

Rännaku algades annab eskadroniülem järgmised korraldused õhukaitseks:

„Õhuvaatlejaid määrata ette ja paremale I rühmast, taha ja vasakule III rühmast.

Õhukaitseks määrata I rühmast üks kk ja II rühmast üks kk ja üks lakurijagu.

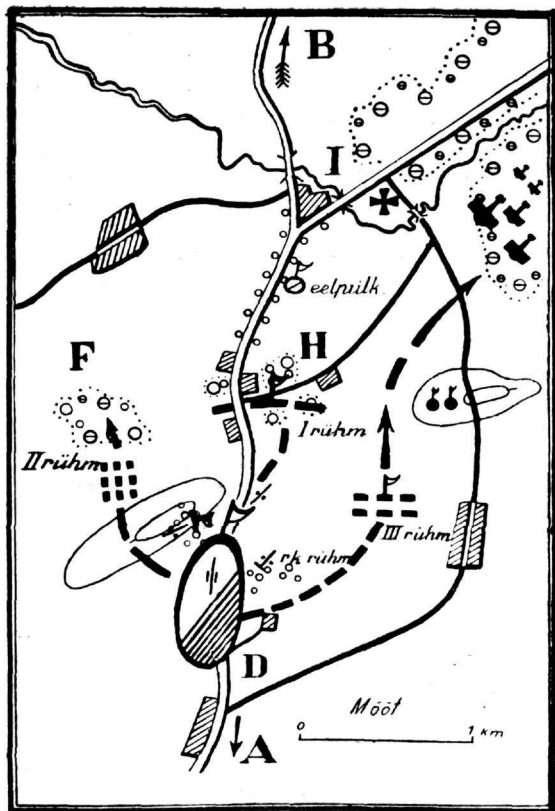
Ootamata õhualarmi puhul hargneda murdmaastikule: I rühmal maanteest poolparemale ette, II rühmal vasakule poole ja III rühmal paremale poole maanteed, rühmidelid kindlaksmääratud rivistustes.

Koondumiskohtadeks laialipaiskumise korral on järjekorras... mets J kiriku läheduses...

Vastase luurelennukite ilmudes võib ajutiselt peatuda varjatud kohtades.

Õhualarmiks valged raketid ja määrustikulised vilesignaalid.“

Arvestades vastase lennuväe aktiivsust ja üleolekut, liigub eskadron kahe grupina (pooleskadronina), kusjuures esimene grupp koosneb kahest mõõgarühmast ja ka-

hurist (soomusosade-, eriti s.-a.-vastaseks kaitseks) ja teine -- ühest mõõgarühmast ja rk rühmast. Distsants gruppide vahel on 150—200 m.

Seejuures eskadron kasutab ära kõiki võimalusi ning varjatud alasid, et vähem silma paista vastase lennuväele. Varjumist võimaldavad maaalad läbibistab ta sammul, kuna lahtisemad traavil.

Niiviisi liikudes on eskadron lähenemas D küllale, kui õhuvaatlejad teatavad, et paremalt läheneb umbes 2500—3000 m kõrgusel vastase luurelennuk. Viibimata eskadron peatub, kasutades varjumiseks kõiki looduslikke ja kunstlikke esemeid. Luurelennuki vastu eskadron ei alga võitlust, kuna puuduvad erivahendid nii suurel kõrgusel lendava lennuki tabamiseks. Pealegi võiks see äratada lenduri tähelepanu.

Peagi on lennuk eemaldunud ja eskadron jätkab edasilikumist endises korras. Jõudnud umbes 1 km põhjapoole D külla, tekib uus õhualarm. Parempoolsed õhuvaatlejad annavad rakettide ja vilesignaalidega teada, et üle E metsa lendab madallennul eskadroni suunas 5 masinast koosnev salk. Aega jääb kasutada äärmiselt vähe, kui

ni peale umbes minuti või pooleteise pärast. Järelikult tuleb õhukaitse alal teosteda äärmiselt kiiresti.

Õhualarmi tekkides liigub eskadroni ülem eelpiilkonna ja I pooleskadroni vahel ning ei suuda isiklikult juhtida eskadroni tegevust õhukaitseks. Seepärast võtab juhtimise enda peale kolonni vahetult juhtiv eskadroniülema abi, andes I pooleskadronile järgmise käskluse:

„Vastase lennusalk poolparemal ees. Õhukaitsemeeskonnad positsioonile. Liikumissuund endiselt J küla peale. Hargneda rühmadena. Galoppi mars!“

Selle käskluse järgi I pooleskadron hargneb rühmadena eskadroniülemalt rännaku alates antud korralduste kohaselt. I rühm (ilma eelpiilkonnas oleva jaota) rivistub ümber jagude trobikondadeks ja liigub H küla suunas, et seal üksikutest ratsanikkudest koosnevate gruppidenä otsida varju puusalude all ja ehitiste juures. Eelpiilkond peatub sügavuti hargnenult kohe alarmi tekkides H ja J vahelise puies-tiku varjul.

II rühm rivistub harvendatud jagude kolonnide jooneks ja liigub lahingugalopil F metsatukka, kus peatub kuni õhurünnaku mõõdumiseni.

Kanur, milline ei suuda kiiresti jõuda kaugemate varjendite juurde, jätkab maanteel edasilikumist traavil.

Õhukaitseks I ja II rühmast määratud kkk-de tegevtoimkonnad ja laskurijagu jahlustuvad maantee läheduses mitte kaugel kohast, kus neid tabas õhualarm, ja avavad tule lähenevate lennukite pihta... Nende hobused jäävad samade paikade lähedusse kuni õhuvastase võitluse lõpetamiseni.

II pooleskadroni juhtiv III rühma ülem, kes pika distantsi tõttu küll ei kuule eskadroniülema abi käsklust, kuid näeb õhualarmi rakette, lähenevaid lennukid ja eesliikuvate rühmade hargnemise algust, kasutab viibimata positsioonile rk rühma (lähemas puhmastikku).

III rühmast aga moodustab ta paremal pool maanteed kaheviirulise 10 m vahedega aheliku (viirgude kaugus kuni 50 m). See teostunud, jätkab rühm edasilikumist, et kiiresti läbibistada lage maaala ja jõuda E metsa.

Pärast rünnaku lõppemist ning õhuhoü mõõdumist eskadron koondub J küla rajoonis ja jätkab normaalset rännakut B

Lõppsõna.

Lõpetades käesoleva lühikese arutluse õhukaitse korraldamisest ratsaväe rännakutel, tulefs veel kord alla kriipsutada küsimuse äärmist tõsidust ning südamele panna kõigile meie ratsaväe juhtidele küsimuse uurimise ja selle praktilise lahendamise ühes sõdurkonna vastava väljaõppe ja kasvatamisega. Meie ratsavägi ei tohi mil-laski unustada, et õhukaitse korraldamise

otstarbekast lahendamisest oleneb tulevas-ses sõjas suurel määral tema eluküsimus.

Kuna õhukaitse korraldamist, eriti aga hajutatud rännaku teostamist õhuohu korral, ei saa suruda kitsastesse ja šablooni-listesse raamidesse, tahavad eestoodud mõt- ted ja väited olla vaid asja üheks võimalikuks lahenduseks. Olenevalt olukorrast ja juhtide leidlikkusest, võib õhukaitse korraldamise üksikasju lahendada mitmet moodi, muidugi pidades seejuures kinni õhukaitse põhialustest.

Rünnaklennukitest ja nende kasutamisest.

Leitnant E. Reebis.

Sissejuhatus.

Maailmasõda oli väejuhtidele väärtusli-kuks õppetunniks ning on praegugi veel rikkalikuks varasalveks, kust alati võivad saada näpunäiteid nii kaasaegsed kui ka järglased.

Veel praegugi tugineb väljaõppe mitmel alal väga palju neil kogemustel, mis saadi Maailmasõjast. Ainult tehnika arenemisest tingitult on aja jooksul teostatud teatavaid muudatusi — korrektiive, kuid põhimõtteli- selt on jäänud kõik ikkagi endiseks.

Käesolev kirjutis tahab anda objektiivse pildi sellest, kuidas Maailmasõja ajal väl- jakujunenud rünnaklennukite kasutamise põhimõtte ja tehnika on edasiarendamist leidnud tänapäev.

I.

1. Rünnaklennukite kujunemine Maailma- sõja ajal.

Vaatamata sellele, et Maailmasõjas tuli lennukil juba algusest peale täita väga mit- mesuguseid ülesandeid, oli tema peamiseks ülesandeks tol korral siiski luure toimetamine. Tripolise (1911—1912) ja Balkani (1912—1913) sõdadest saavutatud kogemu- sed pommitamise alal olid peamiseks põh- juseks, miks Maailmasõja ajal luure üles- annetega peagi hakati siduma ka pommi- tamisi, millised varsti muutusid tõsisteks kahjusünitajateks.

Luure- ja pommituslennukite vastutege- vuseks organiseeriti õhukaitse. Asja are- nenud õhukaitse suutis aga vaenlase lennu- keid nende tegevuses ainult segada, kuid takistada ei suutnud ta neid kaugeltki. Oli

tarvis tõhusamat abinõu, mis võimaldaks piirata vaenlase lennukitel nende „vaba“ teotsemise. Kuna maapealsed relvad pol- nud selleks suutelised, tuli leida võimalus, et õhuväenlasele õhus vastu astuda.

Algas lennukite relvastumine. Vaata- mata sellele, et kogemused lennukite relva- de alal täielikult puudusid, arenesid siiski viimased peagi küllaldase täiuslikkuse- ni, sest arenemise tempo dikteeriti täiel määral olukorra poolt. Ühes lennukite relvastumi- sega kujunes aja jooksul välja uus lennu- kite liik — hävituslennukid, millistel pea- miseks ülesandeks jäi vaenlase lennukite hävitamine. Selle „hävitamise“ eesmärgiks oli — anda oma luure- ja pommituslennu- kitele enam teotsemisvõimalusi.

Umbes nii tekkisid Maailmasõja ajal luure-, pommitus- ja hävituslennukid. Luu- relennukid teostasid luuret, pommituslennu- kid saadud luure või muil andmeil käisid pommitamas, kuna hävitajad täitsid puht õhulahingu ülesandeid, pidades „jahti“ vaenlase lennukitele. See kõik sündis õhus nii rinde kohal kui ka seljataguses ja kum- ma poole hävitajad olid aktiivsemad, see saavutas lõpuks ülekaalu õhus, võttes vas- tase luure- ja pommituslennukeil teotsemise võimaluse. Kuna tegelik lahing ja maa- alade vallutamine sündis ikkagi maa peal, siis ka õhuülekaal võis mõjutada olukorda ainult kaudselt.

Edasikestev sõda ja arenev sõjapida- mise tehnika asetaski aga lennuväe teotsema koos maapealsete vägedega, andes talle ülesandeid, mis olid maaväele — peamiselt jalaväele — otseseks toetuseks tema ees- märgi taotlemisel.

Lennuväe kasutusele võtmine maapealsete vägede vastu võitlemiseks tegi ka läbi oma arenemise järgu. Palavas lahingumõlus tuli tihti ette olukordi, kus väejuhatusel puudusid andmed teatava üksuse või isegi teatava rinde osa asetuse kohta, kuna olemasolevad sidevahendid olid kas hävitatud või üksus oli seesuguses olukorras, kus temaga side loomine oli võimatu. Sel juhul saadeti välja lennuk, milline siis pidi kindlaks tegema teatava rinde või üksuse asukoha. Et aga puudusid igasugused leppemärgid, tuli lendureil tihti laskuda otse kaevikute kohale, et siis riituse järgi kindlaks teha sõdurite kuuluvust. Hiljem kujunesid välja saadud kogemuste põhjal täielikud leppemärkide koodid, mille järele siis maasolev jalavägi andis lennukile teada oma soove ja vastas lennuki „küsimustele“. Nii näeme siin erilist lennukite liiki, millised täitsid väejuhatuse ja esirinde vahel luure ja side ülesandeid. Selliseid lennukiteid nimetati jalaväelennukiteks (Infanterieflugzeug). Peagi näeme aga, et jalaväelennukid varustatakse juba relvadega, kuid mitte enam enesekaitse huvides, nagu see sündis senini, vaid juba pealetungi eesmärgil, andes neile ühtlasi teatavais olukordades otseseid jalaväe abistamise ülesandeid. Siit peale algas rünnaklennukite kujunemine iseseisvaks lahingulennuväe liigiks, teotsedes koos maapealsete vägedega ning täites iseseisvaid ülesandeid. Esialgu kandis lennukite kaasaandmine maapealseteks operatsioonideks juhuslikku laadi ega avaldanud mingisugust mõju üldisele lahingupidamise viisile. Peagi näeme aga operatsiooni, milliste läbiviimisest ei võta osa lennukid enam üksikult või kümnete kaupa, vaid juba sadade viisi. Seesugune massiline lennukite osavõtt maapealsetest operatsioonidest muudab juba suuresti lahingupidamise viisi, sest siin tingimata üks osa ülesandest jääb lennuväe täita.

Aegamööda omasid rünnaklennukid niivõrd suure tähtsuse, et enam ühtki suuremat operatsiooni ega lahingut ei teostatud ilma nendeta. Kujunes otse mõõdapärase matu „harjumuseks“, et kõik suuremad rünnakud algasid rünnaklennukite toetusel. Selleks kokkulepitud kellaajal r-lennukid lendasid seljatagant rinde poole ning jõudes tulistamise kauguseni, avasid oma kuulipildujate tule vaenlase esiosadele, mida jätkati kuni jõudmiseni rinde kohale, mil algas „pommide“ loopimine. Sellele järgnes tiirlemine vaenlase osade kohal, teda kogu aeg tulistades ja pommitades. Seesu-

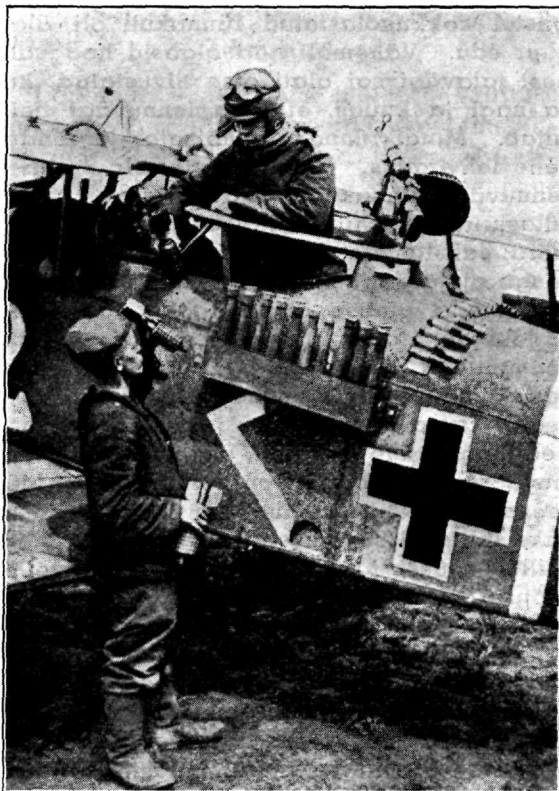
gustel kokkukõlastatud rünnakuil oli alati suur edu. Vähemalt nad algasid hoogsalt, sest jalavägi sai alati otse tiivustatud, kui ta nägi ja kuulis, et oma lennuvägi neid aitab. Minski rünnakule hõisates ja lendureile lehvitades. Vaenlase poolele mõjusid lennuväe rünnakud aga lahingumoraali allasuruvalt. Eriti kriitiliseks kujunes olukord sakslastele Läänerindel Somme'i lahingu ajajärgul. Liitlased, kes olid suutnud saavutada ajutise õhuülekaalu, abistasid järjekindlalt oma jalaväe tegevust rünnaklennukitega. Kuna liitlaste hävitajad sakslaste lennukite teotsemise peagu võimatuks tegid, kaotasid sakslaste jalaväeosad, kes sealpoolt vähe abi said, usalduse oma lennuväesse ja peagi ka oma võimetesse. Mitmesuguste kuulujuttude mõjul, nagu kasutaks liitlased soomusega kaetud lennukiteid, millele püssi ja kuulipilduja tuli üldse ei mõju, loobuti nende tulistamisest ja lennukite ilmunisel lihtsalt poeti varju. See oli ideaalne olukord liitlastele — minna ja vallutada peitupugenud vastane.

Väga suure eduga kasutasid sakslased oma rünnaklennukiteid 1918. a. märtsikuus teostatud läbimurde puhul liitlaste jälitamisel. Sama edukalt leidsid rünnaklennukid kasutamist ka Itaalia rindel. Maailmasõja lõpuks kujunes rünnaklennukist väga kaaluva tähtsusega relv.

Milliseid lennukiteid kasutati tol korral rünnaklennududel?

Peamisiks kasutatavaks lennukiteks olid hävitus- ja luurelennukid, kusjuures esimesed ründasid vaenlast ainult oma kuulipildujate tulega, kuna luurelennukid peale selle võtsid kaasa veel pommisid. Kasutatavad lennupommid olid oma kaalult aga niivõrd suured, et teotsedes elavate märkide vastu, kes asusid tihti laial maaalal, ei saavutatud külladasi tagajärgi, kuna neid sai lennuki väikese kandejõu tõttu arvuliselt vähe kaasa võtta. Selle asemel võeti tihti kaasa harilikke jalaväes kasutatavaid granaate ja miine, milliseid siis oli võimalik suuremal arvul „üle parda“ loopida. Juuresoleval joonisel (joon. 1) on näha saksa rünnaklennur varustamas oma lennukit enne õhkutõusmist võimalikult suure arvu granaatidega, mis nagu näha osaliselt on asetatud väljaspool lennuki kere olevasse kasti, kust neid siis hõlpus on alla heita. Istme taga poolkaares üle kere on asetatud rida signaalrakette.

Peale nende „relvade“ leidsid prantslaste poolt veel kasutamist erilised väikesed nooled, milliseid rünnaklennududel kasutati samuti elavate märkide vastu, heites neid

Pilt nr. 1.

suurel arvul vaenlasele. Need nooled olid 12 cm pikad ja kaalusid umbes 20 gr. Et nad tingimata langeks õiges suunas, selleks oli neil raskuseks ühes otsas terasest teravik, kuna muu osa kujutas 1 mm paksust ristküjulist stabilisaatorit (vt. joon. 2). Sellise noole langemise kiirus tõuseb kuni 200 m/sek., mis on küllaldane, et tõsiseid vigastusi tekitada. Ühel juhul 50 allaheidetud noolest on loetud 25 haavamist.

Joon. 2.

Arvestades rünnaklennukite suurt moraalset ja materjalset mõju vastasele, leidsid nad Maailmasõjas väga laialdast kasutamist, kuid ka kaotused nende ridades polnud väikesed. Kardetavamateks vaenlasteks rünnaklennukitele olid kuulipildujad ja püssid, milliste kaitseks lennukite elulised kohad isegi kerge soomusega kaeti. Kuna Maailmasõja lõpuks ei kujunenud välja erilist rünnaklennuki tüüpi, leidsid otsustavatel silmapilkudel rünnakülesannete täitmiseks kasutamist tihti kõik kasutusel olevad lennukite liigid.

2. Rünnaklennukite arenemine pärast Maailmasõda.

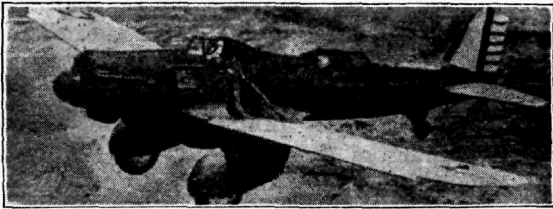
Maailmasõja lõppedes näis, nagu oleks jäänud sõjalennukite arenemine soiku, kuid see oli ainult näiline, sest kuigi sõjalennukeid ei ehitatud enam arvuliselt nii palju kui see sündis sõja ajal, arenes nende kvaliteedi tõstmine endiselt. Sellest tingitult meie näemegi kohe aastatel pärast Maailmasõda tarvitusele võetavat konstruktiivselt täiesti uusi lennukeid. Kui vaadata neid lennukeid ja neile määratud ülesandeid lähemalt, siis näeme aga veel hulk aastaid pärast Maailmasõda, et need uuesti konstrueeritud ja tarvitusele võetud lennukid on määratud kas luure-, pommitus- või hävitusülesannete täitmiseks. Eriti rünnakülesannete täitjatest lennukitest minnakse aga vaikides mööda, kuigi selle peale oleks pidanud tähelepanu pööratama, sest täitsid ju rünnaklennukid Maailmasõjas lõpuaastail võrdlemisi suuri ülesandeid. Ja tõesti möödus Maailmasõja lõpust üle kümne aasta, enne kui rünnaklennukitest hakati lähemalt rääkima. Nüüd aga mitte enam lennukitest, millised oma peamiste ülesannete vahel saaks ka täitma rünnakülesandeid, vaid juba lennukitest, milliste peamiseks ülesandeks oleks ainult rünnaktoetus. Sellest peale algab uuesti r-lennukite arenemine, mis on kestnud kuni tänapäevani, mil tema peale vaadatakse juba kui eri lennuväe liigi peale, millel on välja kujunenud omad lahingupidamise viisid ja taktika.

Kui Maailmasõja ajal rünnaklennukite rünnakud tekitasid vaenlase ridades mitte üksi materjalset kahju, vaid avaldasid ka suurt moraalset mõju, siis oli see osaliselt tingitud sellest, et lennuk kui relv arenes kasutamisevõimeliseks alles sõja kestel ning rindel teotsevad üksused polnud üldse teadlikud nende võimetest ega nende teotsemise viisidest. Lennuk oli tol korral veel uudis ja tema võimete kohta luuletatud salapäraseid legendid levisid kulutulena. Praeguste väljaõppe viiside ja korra juures tutvustatakse igasugustel koostõharjutustel ja manöövritel sõdureid lennukite võimete ja lahingupidamise viisidega ning õpetatakse lennukite vastu võitlema. Seepärast ei saa ette kujutada, et tuleviku sõjas sõdurid saaks kas või ainult lennuki ilmumisest segadusse viidud — see on vähe usutav. See asjaolu omakord nõuab, et rünnaku ülesanded täidetakse ainult selleks erilise väljaõppe saanud lendurite poolt, sest nemad, olles õppinud nii rünnaku kui ka enese-

kaitse võtteid, võivad rünnaku läbi viia maksimaalsete tagajärgedega, kuid — minimaalsete kaotustega.

Ometi ei leia rünnaklennuvägi praegu igalpool ühtlast arendamist, vaid see oleb sellest, kuidas kuski riigis suhtutakse rünnaklennuväele ja kuidas tema võimeid edaspidises tegevuses arvestatakse. Poola kapten Liczewicz on jaganud Euroopa riigid selles suhtes kahte gruppi, kusjuures esimesse gruppi kuuluvad Itaalia, Inglismaa ja N. Vene, ja teise Prantsusmaa, Rumeenia, Tšehhoslovakkia, Poola jt. Esimesse gruppi kuuluvad riigid peavad madallennu rünnakuid tuleviku sõja tähtsaimaks lahinguvõimeks ja teostavad ka selle tõttu oma lendurite ja vaatlajate väljaõpet selles suunas, kuna teise gruppi kuuluvad riigid arvestavad madallennu rünnakuid kui tegelikkust, kuid ei anna neile põhjapanevat tähtsust. Kuigi see liigitus pole jääv, sest vaated sellel alal võivad muutuda, jääb liigituse põhimõte siiski püsima. (Esimesse gruppi kuulub väljastpoolt veel P.-Ameerika Ühendriigid kui madallennu rünnakute tõsisem arendaja.)

varustatud kuue kuulipildujaga (vt. joon. 3). Rünnaklennudeks kasutatakse peamiselt kaheistmelisi lennukeid kui ka üheistmelisi hävitajaid.

Joon. 3.

4. Relvastus.

Rünnaklennukid, teotsedes madalalt lennult maapealsete elavate ja „surnud“ märkide vastu, kasutavad relvana kuulipildujaid ja mitmesuguses suuruses lennupomme. Kaasavõetavate pommide suurus ja liik oleneb täiel määral märgi iseloomust. Kui rünnatav märk kujutab enesest eset, millise purustamiseks on vaja suuremat lõhkejõudu, siis võib selleks otstarbeks hea eduga kasutada harilikke fagass lennupomme, milliste ehitusel peardõhk on pandud lõhkeaine hulga. Sellisteks märkideks võivad olla näiteks sillad, teede sõlmed, raudteed, hooned jne., s. t. esemed, milliste purustamiseks pole vaja, et pomm tingi-

maa ligidal lennates, kus iga silmapilk on maapealsete esemetega kokkupõrke võimalusi, peab lennuk igale lenduri liigutusele silmapilkselt reageerima. Lae kõrgus ei oma rünnaklennukite juures erilist tähtsust.

Kuigi eriliselt rünnaklennudeks ehitatud lennukeid on veel üldiselt vähe, esineb neid võimalikult viimistletud kujul siiski P.-Am. Ühendriikide „Army Air Corps'is“. Üks sellistest tüüpidest on metallist kere ja puust kandepindadega kahepinnaline „Curtiss A 3 b“ mootoriga „Curtiss D 12“ 435 HJ. Kiirus 225 km/t. Relvastuseks on 4 liikumata kuulipildujat, neist kere sees sünkroniseeritult 2 ja alumistes kandepindades — väljaspool propelleri pöörlemise ala — 2. Need 4 kuulipildujat kuuluvad lendurile ja nende käsitamiseks on tal elektri mehhanism. Enesekaitseks on turelli kuulipilduja. Pommivarustuseks on 20 — 5 kg või vähem arv keskmise kaaluga pomme.

Kuigi kirjeldatud lennuki tüüp praegu veel tarvitusel, loetakse ta siiski juba vananenenuks, sest tarvitusele võetud ühepinnaline „Curtiss A—8“ on palju võimsam ja kiirem. Omab nimelt „Curtiss Conqueror“ 650 HJ mootoriga 350 km/t. kiiruse ning on

3. Materjalosa.

Välja minnes kapten Liczewicz'i liidest, on esimesse gruppi kuuluvates riikides asutatud erilise rünnaklennuväe arendamiseks ja sobiva lennukitüübi kujundamiseks. Teadlastest kaugel ees sammuvad sellel alal Poola ja P.-Am. Ühendriigid ja N. Vene.

Nagu edaspidi näeme, on olemas rünnaklennu tulemus suurel määral ootamatusest, mis aga on võimalik saavutada ainult kindel teotsedes. Samuti on kiirelt liikuv lennukide ohukaitse poolt raskesti tabatav. Lõhkeainete des sellest, kuulub rünnaklennuki põhiomaduste hulka suur lennukiirus. Rünnaklennuki lahingkiirus peab olema vähemalt 300 km/t. vaatamata sellele, et suure kiiruse juures jääb vähe aega kuulipildujast tuleks, et pommi vabastamine pärast sündima suure täpsusega ning pommi määrga kokkupuute nurk läheb väikeseks, arkoõõne rikoõõne võimalusi.

Tegevusraadius rünnaklennukeil peab ulatama 300—400 km. See annab võimalusi rünnaklennukeid kasutada madalalt ka vaenlase kaugema seljate pommitamiseks.

Samuti nõutakse rünnaklennukilt suure manöövrivõime ühes suure kiiruse tagajärjega, sest teotsedes maapinna ligidal võimaliku kiiruse vähenemise puhul julgeolek tagatud olema. Suure kiiruse

mata peab sinna sügavale sisse tungima, kuna madalalt lennult heidetud pomm, langedes esialgu väga lameda nurga all, ei suuda ühtlasi ka väikese kõrguse tõttu saavutada nimetamisväärtset läbilöögi jõudu. Seepärast tugevate kindlustuste purustamist, kus tingimata on vajalik, et pomm tungiks võimalikult sügavale kätte ehituse sisse, ei saa teostada madalalt lennult, vaid see tuleb teha kõrguselt, kust langedes pomm jõuab saavutada oma maksimaalse läbilöögi jõu. Poola kolonel Abscheltovsky peab võimalikuks madalal lennul pommid heita erilise seadise abil, mis annaks pommile langemisel algkiiruse ja suurendaks seega pommi sissetungimise võimet.

Iga rünnaku eel koonde juht peab teadma, missuguste pommidega tuleb lennukeid varustada. Elavate märkide pommitamiseks pole vaja suurt purustusjõudu, vaid siin on tähtis saavutada enam hävitusvõimelisi kilde. Nendeks lendudeks kasutatakse hea eduga kergekaalulisi lennuki kildpomme. Venelased oma rünnaklendude korraldamise eeskirjades näevad ette ka gaasipomme. Ka leiavad madallennul kasutamist väikesekaliibrilised süütepommid. Selleks kasutatavate fosforpommide põletishaavad on väga valusad ja raskesti parandatavad ja nagu Maailmasõja kogemused on näidanud, satuvad üksused madalate rünnakute puhul siis palju kergemini paanikasse, kui nad kord on tunda saanud rünnakut süütepommidega. Süütepommisid kasutatakse peamiselt hoonete ja kõigi muu kergesti süttivate märkide vastu.

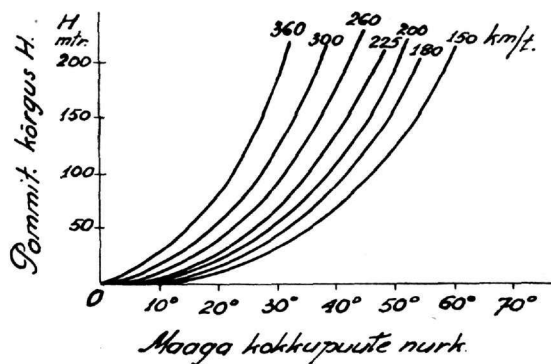
Üldiselt peetakse rünnaklendudel sobivamaks pommiks seesuguseid, mille killud veel 100 m kaugusel tabades viivad rivist välja elava märgi ja kerged tangid ning soomusautod 10—15 meetri kauguselt.

Pommid kinnitatakse lennukile kas kandepindade alla või kere sisse. Kere sees nad võivad olla kas horisontaal või vertikaal asendis. Pommide kinnitamise seadised on sellised, mis võimaldavad 6—8 pommi vabastamist 1 sek. jooksul. Kuna rünnaklendudel võib tarvidus tulla olukorra kohaselt vahest kaasa võtta suuremakaliibrilisi pomme ja vahest väiksemakaliibrilisi, siis pommide kinnitamise seadised peavad olema vahetatavad.

Vabastatud pomm, omades lennuki edasilikumise kiiruse, ei suuda väikeselt kõrguselt langedes nimetamisväärtset langemise kiirust omandada, jõuab selle tõttu maapinnale võrdlemisi lameda nurga all ning võib esineda juhtumeid, kus pomm ei lange mitte peaga vastu maad, vaid küljega ja

rikošeteerib. Selle tagajärjeks on asjaolu, et lööksüütaja, mis tihti asub pommi peas, ei astu tegevusse ja pomm ei funktsioneer. Muidugi oleneb siin jälle väga palju maapinnast. Kui maapind on pehme ja pomm küljega vastu maad pörgates nii palju sisse vajub, et lööksüütaja maaga kokku puutub, on seega kindlustatud ka pommi lõhkemapanek. Et lööksüütajad, mis töötavad kokkupõrkel saadud vastusurve löögist, vahest ei funktsioneer, kasutatakse langemise inertsi jõul töötavaid süütajaid. Siin löökraud, mis vastava vedru survele sütikust eemal hoitakse, saab momendil, mil pomm, kas või rikošeteerides vastu maad pörkab, inertsi jõul vastu sütikut viidud ja pomm lõhkema pandud.

Kuna rikošeteerimisega pomm oma langemise kohast eemale hüppab, ei lõhke ta seega enam sihitud punktis, vaid kuski mujal. Selle vältimiseks soovitatakse madalalt lennult heidetud pommisid varustada eriliste „piduritega“, millised vähendaksid pommi edasilikumise kiirust, andes talle ühtlasi võimalust langeda enam peaga ees. Kuivõrd palju muutub pommi maaga kokkupuute nurk lennuki kiiruse muutudes, on näha alljärgnevast tabelist (joon. 4).

Joon. 4.

Pommitamisel sihtides püüame leida õige nurga, mille juures pomm vabastades kanduks soovitud märki. Kui madalal lennult vaadata kõrguse ja kandvuse vahekorda, siis see on umbes 1:2, 1:1½ või isegi 1:1. Kui kõrgus ja kandvus on väikesed, siis ka kandvuse pikkuse maaala läbilendamise aeg on ainult murdosa sekunditega mõõdetav. Võtame näite, kus kandvuse ja lennukõrguse vahekord on 1:2. Kui heita pommid 50 m kõrguselt lennukilt, mille kiirus on $270 \text{ km/t} = 75 \text{ m/sek}$, siis kandvuse suurus on $\frac{50}{2} = 25 \text{ m}$. Kuna selle 25 m läbilendamiseks kulub lennukil ainult $\frac{1}{3}$ sek,

siis võime arvata, missuguse täpsusega peab pommpildur sihtima, et õieti märki tabada. Sünnib pommitamine madalamalt või on lennuki kiirus suurem, tuleb pommi vabastamise momenti tabada veel suurema täpsusega. Sellises olukorras osutub keerukate sihtimisabinõude kasutamine täiesti võimatuks ning sihtimine teostatakse tihti ainult silma järgi. Suurelt kõrguselt pommitamiseks kasutatavad sihikud pole sobivad madalal lennul kasutamiseks, kuna nad on ehitatud kasutamiseks ainult nurkade juures, mis lähedased vertikaalile.

Nagu eespool nägime, püüab pomm pärast vabastamist lennuki suunas edasi liukuda, langedes ühtlasi allapoole, kuni ta maaga kokku puutub. Madalal lennul on see maaga kokkupuute punkt niivõrd lennuki ligidal, et kui kokkupuutele järgneks kohe plahvatus, siis lennuk jääks enese poolt heidetud pommi kildude kätte. Selle vältimiseks tuleb madalalt lennult heidetud pommid varustada viitsüütajatega, et lennuk jõuaks pommist küllaldase kauguseni eemalduda. Viiteaja pikkuse saame sel teel, kui jagame pommi kildude ulatavuse ringi raadiuse (meetrites) lennuki lennukiirusele (m/sek.). Näiteks pommitades lennukiga, mille kiirus on 270 km/t. = 75 m/sek., peab viite kestvus olema 300 kuni 400 : 75 = 4 kuni 5,7 sek. See arvestus on mitte üle 3 lennukist koosneva salgaga kohta. Kui salgas on aga enam lennukeid, või teotseb mitu salka korraga, siis tuleb pommi kildude ulatavuse ringi raadiusele juurde lisada veel üksuse sügavus, näiteks $\frac{500 + 400}{75} = 12$ sek. Igal juhul ei tohi aga viite aeg olla üle 15 sek. Juba üle 10 sek. tõusva viite puhul on võimalik langedu pommi küllaldaselt eemalduda.

Kaaslendaja-pommpildur on varustatud 1—2 liikuva kuulip. turellil ja lendur kuni 4 kuulip. osalt asetatud väljapoole propelleri pöörlemise ala. Venelased näevad ette rünnaklennukitel kandepindade sisse ehitatult terved kuulip. patareid. Need lenduri kasutada olevad kuulipildujad (kuni 7 tk.) asetatakse mitte lennu suunas, vaid väikese nurgaga allapoole, võimaldades seega lenduril madalalt lennult igal ajal oma ette maapinda tulistada. Kas rünnaklennukite peamiseks relvaks on pommid või kuulipildujad, selleks on palju katseid tehtud Ameerikas.

Kuid katseid on tehtud ka mujal ja igal pool on ilmnenud ikka pommide suhteliselt suurem mõju kui kuulipildujatel, kusjuures vahetõuseb pommide kasuks lennuki

kiiruse suurenedes. Seepärast tuleb rünnaklennukite juures kõne alla ainult lenduril kasutada olevad kuulipildujad, kuna kaaslendaja omad täidavad peamiselt enesekaiste ülesannet.

Lendav koosseis.

Kõigi lennuülesannete täitmise juures, olgu see milline tahes, jääb lennuk ikkagi masinaks, kuna tegelik lahinguülesanne täidetakse täiel määral lenduri poolt — masina abil. Seega ka saadud tulemuste väärtus oleneb lendurist. On lendur oma toimingutes vilunud, s. t. saanud eeskujuliku väljajõppe ja vastab temale antud ülesande iseloom kõigiti lenduri psühholoogilistele omadustele, võivad lennu tulemused sellisel juhul alati olla maksimaalsed. Iialgi ei saa üks väga hea hävituslennuki lendur täita sama hästi luureülesannet, kui seda teeb luurelendur, kuigi ta teoreetiliselt teab kuidas seda teha, ja seda puht psühholoogilistel põhjustel. Hävituslennuki lenduril, kes kogu väljajõppe ajal on saanud aktiiviselooga ülesandeid, on alateadlikult juurde kasvatatud aktiivne — pealetungi iseloom. Luurelennuki lendur, kelle peamiseks ülesandeks on luureteadete hankimine, põhireeglina püüab vältida lahingut, et aga andmete kättetoimetamist kindlustada. Seega põhimõtteliselt kaks täiesti lahkuminevate iseloomudega ülesannet.

Kui hävitus-, luure- ja pommituslennukite lendurite iseloomudega arvestatakse nende määramisel vastava üksuse koosseisu, siis rünnaklennukite lendurite juures, kui rünnaklennukitest on moodustatud eri üksused, tehakse seda tingimata, sest rünnaklennukid teotsevad hoopis erilises olukorras võrreldes teiste lennuväe liikidega.

Eelkõige peab rünnaklennuki juht olema hea lendur, sest teotsedes suure kiirusega väikesel kõrgusel, peab ta alati valmis olema kiirelt ja kindlalt lahendama olukordi, mis tekivad lennu kestes. Seda teeb ta aga eeskujulikult siis, kui ta oma erialal on saanud eeskujuliku väljajõppe. Samuti peab rünnaklendur olema eriti kiire otsustamisvõimega ja kõvade närvidega.

Kuna rünnaklennukite seas lahingu kestel on kaotused harilikult palju suuremad kui on seda kõrgel lennates, siis rünnaklennuki lendur peab tihti läbi elama hingeliselt raskeid silmapilke, kui oma silma all kõrval lendav lennuk, kaotanud juhi, langeb maha ja suure kiiruse tõttu rullub rusuhunnikuks. Või olles kaugel vaenlase sel-

jataga peab olukorra sunnil oma haavatud kaaslasel laskma tundide viisi teises istmes vaevelda, ilma et teda millegagi aidata saaks. Peale lahingukaaslaste kaotuse teab rünnaklendur, et ta ise kogu aeg on kõige marulisema tule märklauaks ja teda iga silmapilk võib tabada saatuslik kuul. Vaatamata olukorra raskusele, peab lendur

oma lennukit juhtima kogu aeg ühtlase eeskujulikkusega, et mitte oma süü läbi kaotusi suurendada. Seega tähtsaim tegur, mis kaotusi rünnaklennukite ridades vähendab ja lahingülesande tagajärgi tõstab, on lenduri osavus ja meelekindlus.

(Järgneb.)

4. soomekompani võitlused

Utria, Laagna, Narva suunas 17. 01. – 18. 01. 19.

Kapten F. Kivimägi.

Alljärgnevad read kirjeldavad ühte vähetuntud, kuid olulise tähtsusega episoodi Narva linna kuulsusrikka taasvallutamise operatsiooni ajal.

Sissejuhatusena meenutame lühidalt tollaegset olukorda Põhjarindel.

07.01 alanud meie vägede üldine vastupealetung arenes suure eduga. Juba 16.01. õhtuks, s. o. 10 päevaga paisati vastane Jõhvist ida poole. Vastane alustas uue vastupanu organiseerimist Vaivara rajoonis, et hiljem uuesti minna üle pealetungile. Meie väed jõudsid visade võitlustega Vasavere, Jõhvi, Sompa, Saka üldjooele. Järgmisel päeval kavatseti tungida Mustajõe, Sirgala, Sillamäe jooneni. 5. polk ühes ratsapolguga kavatses, liikudes otse läbi soode, anda vastasele uut tiivalööki Metsküla-Auvere rajooni.

Sellises olukorras kavatseti teostada uut suuremat dessantoperatsiooni Udria rajoonis. Selle operatsiooni idee tekkis meie ülemjuhatusel juba 12.01., pärast edukat Kunda dessantoperatsiooni. Kavatsetav uus dessantoperatsioon pidi kujunema suurimaks senistest.

Seetõttu tehti Tallinnas 3 päeva vältel intensiivseid ettevalmistusi. Nende lõppedes sõideti 16.01. varahommikul 9 laeva suuruse laevastikuga admiral J. Pitka üldjuhatusel Kunda suunas välja. Tallinnast võeti dessandimeeskonnana kaasa 3-rooduline dessantpataljon, kokku umbes 400 meest kapten Pauluse juhatusel. Meresõit arenes takistusita ja kell 1700—1800 ajal jõuti Kundasse. Esialgse kava järgi pidi Kundas laevadele asuma I Soome vabatahtlike pataljoni 2 kompanit.

Patül. mjr. Ekström, vastavalt meie Ülemjuhataja soovile, tahtis aga kogu

oma pat-ga, s. o. 4 komp-ga, kokku kuni 600 m., võtta osa dessandist. Adm. Pitka oli sellega heameelega nõus. Raskusi tegi vaid meeste laevadele paigutamise küsimus. See lahendati nii, et osa soomlasi paigutati sõjalaevadele. 4. komp. laeti vahilaev „Laine’le“.

Kuna teised soomekompanid olid meie vastupealetungi ajal teinud kaasa rea võitlusi alates 07.01. ja 08.01., oli 4. komp. lahingukogemusita. 4. komp. formeeriti Helsingis kiiresti 03.01—07.01., s. o. 5 päeva jooksul ja juba 08.01. saabus Tallinna. Kompanisse, mida juhtis ltn B. Dahlgren, kuulus 6 ohv., 21 allohv., 100 m., 11 hobust, 10 rege ja 1 väliköök. Kompani juurde kuulus 4. klpk-do 5—6 kk-ga ltn. Hayeni juhatusel. Mõned päevad kulusid Tallinnas relvastise ja varustise korraldamiseks. Juba 12.01. sõitis komp. ühes pat.-staabiga rongil Kadrinasse — kaugemale rongid ei liikunud. Järgmisel päeval komp., sooritades rännaku Haljalasse, sai teel esimesed 4 vangi, arvatavasti kohalikud enamlased. 14.01. sõideti 30 küüdimehel Kunda-Malla mõisa. 15.01. p. l. saadi juba käsk kogu pataljonil koonduda Kundasse, et seal laadida laevadele ja siis sõita Udria alla, kus pidi teostatama dessant.

Näeme seega, et 4. komp. on vabatahtlikest äsja formeeritud, kuid väljaõpetamata ja lahingu kogemusita. Kompani omab aga suure arvu allohvitsere ja mitmed meeskonnast on kaasa teinud Maailmasõja ja Soome Vabadussõja. Meeskonna moraal on kõrge. Seetõttu komp. kujutab endast võrdlemisi tugevat löögijõulist üksust.

Laadimise ajal adm. Pitka, kpt. Paulus ja mjr. Ekström pidasid nõu, kuidas operatsiooni teostada. Otsustati:

1. dessant teha Mummassaare rajoonis, kus esimese märgina vallutada Utria küla:
2. sealt tungida edasi 2 suunas:
 - ühe osaga otse N. Jõesuu peale ja
 - teise osaga vallutada Laagna ms., lõigates läbi Narva maantee.

Laagnast saata üks salk üle Riigiküla ja teine salk maanteed mööda otse Narva peale. 4. komp. sai viimase ülesande osaliseks.

Maabumine pidi sündima 17.01. varahommikul pimedas, et saavutada ootamatust. Laadimine soomlaste 2 korda suurema arvu tõttu võttis palju rohkem aega kui kavatseti. Seetõttu väljasõit hilines ja Utria, s. o. Mummassaare suvilate, kohale jõuti alles kella 1000 paiku.

Vastasest oli vähe andmeid. Tegelikult vastane asetses nagu näidatud juurdelisatud skeemil.

Rannal oli näha vastase üksikute ratsanike liikumist. Varsti „Lembit“ algas pommitama vastase asukohti Utrias ja Merakülas. Kümme-konnan minuti pärast seltsis temale „Lennuk“, kes jõudis tagasi miinide veeskemiselt idapool N. Jõesuud. Vastase patarei hakkas vastu laskma. Sellele seltsis varsti vastase soomusrongi suurtükitali. Vastane lasi võrdlemisi hästi. Pihta-

vusi küll polnud, kuid lõhengud olid üsna lähedal. Seetõttu oldi sunnitud ajutiselt tõmbuma rannast kaugemale.

Kella 1300 ajal alustati uuesti ranna ja Auvere jaama pommitamist. Nüüd algas dessandi maalesaatmine. Esimeses järjekorras saadeti maale 4. ja 2. soome kompani.

Maabumiskoha ja -aja valik oli ebaõnnestunud. Rand oli kivine. Ilmastik oli halb: sadas lund ja vihma läbisegi, peale selle oli tugeva tuule tõttu suur lainetus. Seetõttu oli väga raske pääseda rannale.

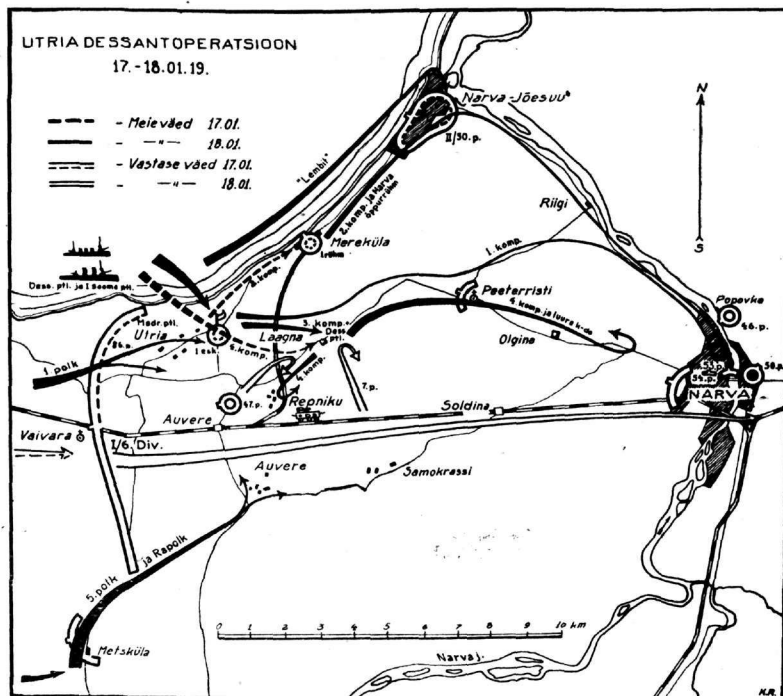
„Laine“, millel asus 4. komp., lähenes rannale viimse võimaluseni, siis asetati osa mehi paatidesse ja sõuti ranna poole. Paatide lähenemise ajal vastase väikesed osad püüdsid rannalt avaldada vastupanu, tulistades püssidest ja kuulipildujatest. Meie poolt tulistas vastu 1 klp, mida käsitas 1 ohvitser paadi ninast. 2 soomlast said kergesti haavata, kuid paadid sõitsid kõhklematult edasi. Nüüd vastane põgenes kiiresti Utria küla suunas. 1 paat jäi kivi otsa ja ei pääsenud ei edasi ega tagasi. Hüpati vette, mis oli õnneks madal, ja rutati rannale. Nii maabusid esimestena II/4. komp., eesotsas kompüliga, ja klpk-dost 2 klp. eesotsas komandoülemaga. Järgnesid 4. komp. teised rühmad ja 2. komp., kellega ühes olid u. 20 Narva õppuzit-kaitseliitlast 4 klp-ga.

Vaheajal tuul kõvenes veelgi ja lainetus tõusis. 1 paat läks ümber ja 1 purunes vastu kive. Seetõttu oldi esialgu sunnitud katkestama dessandi maalesaatmist.

4. kompani ülem, vaeu maabunud, otsustas, vaatamata oma vähestele jõule (1 rühm, 2 klp.), ja ootamata teiste osade saabumist, tungida edasi ning vastavalt käsule kiiresti vallutada Utria küla.

Parema tiiva kindlustamiseks ta saatis lääne suunas välja 5. jao veltveebelite Palmgreni ja Dammeri juhatusel. See jagu sai ühtlasi luure ja vaatluse ülesanded.

Samal ajal kompül korraldas meeskonna kiiresti ahelikku, asetades à 1 klp kummalegi tiivale. Nüüd alustati kiiret ja hoogsat edasitungi küla suunas.

Vastasel oli külas 1 esk. 50 ratsanikku. Viimased, pärast lühikest vastupanu, jättes maha mõned laibad, põgenesid külast Repniku suunas. Soomlased tungisid nende kannul külla sisse.

Nii oli küla hoogsa löögiga kiiresti ja kaotusteta vallutatud, vaatamata suurtükiväe toetuse puudumisele.

Vallutanud küla, kompül, jällegi ootamata järgi teisi rühme, otsustas kohe jätkata edasitungi Laagna suunas.

Selle järgi kompül saatis lühikese ettekande patülile, milles teatas, et ta vallutas Utria ja marsib edasi Laagna suunas.

Lühikese peatuse järgi rutati edasi. Peatselt märgati eespool Repniku lähedal teel kaunis suurt voori, mis tuli Laagnast. Seepeale tormati veel suurema hooga edasi. Varsti alustati liikumist hüpetega. Kell 1530 ajal jõuti vastasele umbes 200 m läheduseni. Nüüd voori kaitsemeeskond, varjudes vankrite taha teeäärsele kraavi, avas tule 1 kuulipildujast ja püssidest. Tekkis lühike tulevahetus, mille järgi rünnati voori. Voorikaitsest langes vangi 10 meest, kes kohe maha lasti. Saagiks saadi 8 rege laskemoonaga ja mitmesuguse varustisega, 1 väliköök ja 8 hobust. Vangide seletusist selgus, et see oli ühe sidesalga voor.

Nüüd lasti mõned haavatud hobused maha ja pöörati voor ümber. Mõisani oli veel umbes 3 km maad ja algas pimenema, kuid kompül otsustas siiski jätkata retke Laagna mõisa suunas.

Ette saadeti 2-meheline piilkond. Sellele järgnes kogu salgake ühes saagikslangenud vooriga. Teel kokkupõrkeid vastasega enam ei olnud, kuigi aegajalt märgati eemal vastase üksikuid jala- ja ratsamehi.

Vastane oli nii masendatud, et taandus vastupanuta ka Laagna mõisast. Nii jõudis soomlaste rühm kella 1800 ajal pauguta mõisa, kuhu asus korterisse.

Kohe asetati valvepostid ümber mõisa, samuti kuulipildujad laskekohtadele.

Seega oli patüli käsk täiel määral täidetud.

Selle järgi kompül kell 1800 saatis patülile vastava ettekande. Ühtlasi ta palus kohe saata ülejäänud mehed järgi, sest mõisas asuv jõud oli liiga väike.

I rühm jõudis järgi kell 2300 ja ülejäänud osad kella 2330 ajal. Seega oli nüüd mõisas terve 4. komp., kes võis vastase lööke esialgu tõrjuda.

Laagna mõisa okupeerimisega lõigati

läbi vastase tähtsam ühendustee rinde ja diviisi juhatuse (Narva linna) vahel. Vastase väejuhatuse saades andmeid dessandi edasitungist ja õieti hinnates seda tähtsaks, asus kohe vastutegevusele. Selleks ta andis kell 1800 käsu 86. ja 7. polgul desant likvideerida. Meie kiire edasitung aga ennetas vastast, mistõttu vastase pealetung nihkus 18.01. peale. Siis aga see nõudis vastaselt juba suuri ohvreid ja jõupingutusi ning siiski ei annud tulemusi.

Naaberosadest 2. kompani luure jõudis õhtuks Merekülla, kus sai saagiks 2 vangi ja 1 mahajäetud kahuri.

Maaväed jõudsid vastupanuta Konju-Voka joonele, kuna vastase peajõud taandusid Vaivara rajooni.

Õo möödus rahulikult. Mõisa läheduses märgati ainult mõnda üksikut vastase ratsanikku, kellest mõned vangistati.

18.01. kompani tegevus ei arenenud enam nii õnnelikult kui eelmisel päeval.

Juba hommikul oli tühise asja pärast võrdlemisi suur äpardus. Lugu oli järgmine. Kellegi kohaliku elaniku käest saadi teada, et Repniku lähedal teel on üks vastase koorem ühes hobusega kuid saatjata. Kohe saadeti välja 2 jagu + 1 klp. ülesandega koorem ära tuua ja ühtlasi toimetada luuret. Salk, arvatavasti, olles eelmise päeva suure edu mõju all, ei pannud rõhku enda julgustamisele, ega võtnud tarvitusele ettevaatusabinõusid. Seetõttu salk sattus Repniku lähedal ootamatult vastase suurema osa, kes liikus Laagna poole, tule alla. See oli nähtavasti 47. polgu osa, kes oli algamas pealetungi Laagnale.

Vaenlane püüdis salka haarata. Ainult kiire tagasitõmbumine päästis salga vangilangemisest. Seegi õnnestus vaid suurte ohvritega.

Salga kaotused olid suured: 1 mees sai surma ja 8 haavata, seega ligi 50% salga koosseisust langes rivist välja. Lisaks surid hiljem 2 meest haavadesse. Nüüd salk ruttas mõisa tagasi, viies haavatud kaasa.

See kokkupõrge siiski nähtavasti mõjutas vastast oma kallaletungi algusega viivitama ja tagajärjena võideti mitu tundi aega, mille vältel Laagna mõisa jõudsid dessandi peajõud. Tähtendatud asjaolu ühenduses vastase pealetungi vähese hooga, võimaldas tõrjuda vastase esimese pealetungi võrdlemisi hõlpsasti.

Hommikune õnnetu vahejuhtum kulutas kompanil mitu tundi kallist aega. Ka meeskonna meeoleolu oli rõhutatud. Ei rüütud enam nii edasi.

Kõige selle tõttu viibis kompani edasitungi algus Vodava, Narva suunas.

Kell 0930 saadeti 1 jagu luurele Vodava küla suunas.

Samal ajal toimus dessandi peajõudude maabumine, kes kohe alustasid edasilikumist Laagna suunas.

Kell 1100 saabus mõisa 3. kompani, kes võttis mõisa kaitsmise ja valve üle. Nüüd leitnant Dahlgren valmistus edasi liikuma.

Enne väljaastumist jõudsid pärale major Ekström ja kapten Paulus ühes soome luurekomandoga ja 1. kompaniga ning eesti dessantpataljoni 2 rooduga.

Mõni hetk hiljem alustas vastase soomusrong mõisa pommitamist. Kuna vastase kallaletungi ei järgnenud, siis patüli käsul alustas soomlaste luurekomando kapten Varmavuori juhatusel kiiret liikumist otse maanteed mööda Narva suunas. Kohe tema järgi asusid teele soome 4. komp. ja 1. komp.

Samal ajal oli 2. soome komp. ja „Lembitu“ dessantkomando jõudnud Narva-Jõesuhu.

Maantee suunas tekkis vastasega esimene kokkupõrge Peeterristi-Tõrvajõe rajoonis. Siin asuv vastase väike salk löödi luureosade poolt lühikese, kuid ägeda tulevahetuse järgi taanduma. Saagiks saadi 3 rk.

Siit 1. kompani pööras Riigiküla poole, kuna 4. komp ja luurekomando jätkasid edasitungi otse maanteed mööda.

Vastast jälitades jõuti Olgina mõisa ette, kus tekkis uus kokkupõrge, mis jällegi lõppes vastase taandumsiega. Luurekomando päevaraamatu järgi vastane kaotanud 57 meest surnutena ja hulk haavatutena ning 14 klp. Need arvud näivad tublisti liialdatud. Meil kaotusi ei olnud.

Kuna kompani meeskond oli väsinud pikast rännakust ja võitlusest, siis kompül otsustas peatuda Olginast 1 km kirdepool Tšornajõe külas.

Edasi liikus vaid luurekomando ja 4. klpk-do osa. Linna lähedal kohati vastase taanduvat suurtükiväe kolonni. Soomlaste rünnak löödi tagasi, kusjuures nad kaotasid 1 allohvitseri surnuna. Haaramise peale vastane taandus.

Jätkus edasitung ja kell 1630 ajal jõuti Narva eeslinna esimeste majadeni, kust löödi vastase tugeva tulega tagasi.

Seepeale soomlased tõmbusid paar km tagasi ja kuna 4. kompül ei riskinud nii väikeste jõududega linna rünnata, siis asuti öökorterisse.

Kell 1900 ajal jõudis järgi 1 eesti rood. Ltn. Dahlgren asetask selle samuti kaitsele ja kavatses alles 19.01. vara-hommikul rünnata Narvat.

Vaheajal kell 1720 ja 1840 tungisid aga 1. ja 2. komp. loodepoolt linna.

Vastasele oli see peagu täielik ootamatus, sest 4. komp. tegevuse tõttu koondati suuremad jõud linna lääneservale.

Linna sissetungist saadi 4. kompanis teada alles kell 2300, ühes patüli käsuga peatuda kuni 19.01. kella 0500. 19.01. kell 0430 saabus patül ja ühiselt 3. kompaniga marsiti linna.

Kompani tegevuses 18.01. pärastlõunat oli teatav tagasihoidlikkus kompüli poolt. Pearaskus edasitungil langes luurekomandole. Eriti tähelepanav on passiivsus õhtul, kus kompül keeldus luurekomando ülemale abi andmast, pidades oma jõude väheseks.

Ka hiljem eestlaste roodu saabudes ta jäi passiivseks.

Arusaamatu on ka asjaolu, et 1. ja 2. komp. linnatungimisest ei saadud kohe teateid, kuigi asuti linnast vaid 3—4 km eemal ja lahingukära pidi olema selgesti kuuldav. Kuid ka teised kompülid ei otsinud sidet naabritega, vaid tõttasid jooksusammul edasi, et esimesena jõuda Narva.

Kogu see 4. kompüli passiivsus on selletatav peamiselt just hommikuse raske kaotuse mõjuga.

Kõige selle peale vaatamata omab komp. tegevus siiski suurt tähtsust. Komp. edasitung maanteel sidus vastase suuri jõude rindelt, mis võimaldas 1. ja 2. kompanil üllatada vastast, tungides linna loodest. Võttes 4. komp. tegevust demonstratsioonina, oli see suuresti olukorra kohane teotsemine.

Lõppkokkuvõtteks tuleb alla kriipsutada suurt tegevuse indu ja hoogu ning hulljulget teotsemist 1 rühmaga 17.01. Seejuures mängis otsustavat osa ltn. Dahlgreni ja ltn. Hayeni isiklik julge eeskügu.

18.01. tegevuse vaatlemisel paistab silma, eelmise päeva suurest edust mõjustatuna, ettevaatamatus edasitungil hommikul ja sellest tingitud suured inimohvrid. Viimane asjaolu omakorda põhjustas ettevaatliku ja passiivse teotsemise pärastlõunal. Siinkohal tuleb aga arvestada asjaolu, et kompani vastu teotsesid vastase suuremad jõud ja et tal tuli teotseta peasuunal rindelt.

Algul jäi 4. kompani tegevus 1. ja 2. komp. rohkem efektsema tegevuse kõr-

val peagu täiesti varju. Seetõttu 19. 01. käsukirjas patül avaldas tänu kõigile allüksustele peale 4. kompani. Hiljem aga selgus kompani tegevuse suur tähtsus,

eriti 17. 01. See fikseeriti patüli poolt 21. 01., kus 4. kompanile avaldati kiitust kiire edasitungi ja Laagna vallutamise eest 17. 01.

Soome kompass M/36.

Sissejuhatus.

Tuli ja liikumine on tänapäeva tõekspidamiste kohaselt sõjaliste tegevuste aluseks. Rahuaegses õppetöös on tuletegevus paljudes kaitsevâgedes seatud esikohale, sest relvade käsitlemisoskust ja tuletagejârgi on võimalus hõlpsasti kontrollida ning saadud tulemusi fikseerida.

Liikumine on arendamisel väga erinevalt. Ühed vaatavad, et liikumisi tuleb sooritada vastupidavuse suurendamiseks, teised soovivad liikumisharjutustega saavutada suurt kiirust peamiselt kallaletungifaa-sil, kuid on ka vaateid, et liikumine peab olema teadlik. Viimasel juhul nõutakse, et iga kodanik peab suutma igasugusel maastikul liikuda eksimata ja tingimata ning lähima ajakuluga minema temale määratud punkti. See asjaolu nõuab head orienteerimise oskust.

Rahvad, kes elavad kinnisel, suurte metsakompleksidega, orgudega ja kõngastega kaetud ning järvede ja jõgedega läbilõigatud maaaladel, pööravad erilist tähelepanu oma üksikliikmete oskusele liikuda eksimatu-lt neis raskeis tingimuis.

Nii soomlased kui rootslasedki on viimasel ajal oma sõjakirjanduses ja teistes ajakirjades korduvalt tähelepanu pööranud orienteerimisvahendeile ja orienteerimisoskusele. „Ny Militär Didskrift“ nr. 1/2 — 1937. a. ja „Kotiliesi“ 1936. a. juhivad tähelepanu orienteerimisjooksudele mitmesugustes organisatsioonides, kusjuures ilmneb puudusi orienteerimise alal, peamiselt kaardi ja kompassi kokkukõlalise kasutamisoskuse puudulikkuse tõttu.

Meie sportlikes organisatsioonies orienteerimisjooksud pole seni veel populaarseks muutunud ja seepärast nende kohta üldse

Allikad:

„Suomen Aliupseeri“ nr. 21 — 1933; „Hakkapeliitta“ nr. 15 — 1934; „Kotiliesi“ 1936; „Lastenlehti“ nr. 2 — 1936; „Uusi Suomi“ 1937.

*) Kaitsevâe osa siin puudutada ei taha, kuna orienteerimise oskuse õpetamine ja arendamine kuulub väljâõppe programmi.

sõna võtta ei saa. Kaitseleit on ainukene organisatsioon,*) kes tegeleb orienteerimiskõsimuse levitamisega sportlikul alusel. Kuid kogemused on näidanud, et peamine ajakulu tekib vähesest vilumusest orienteerimiseks.

Eespool toodud põhjapoolsete naabrite suund orienteerimise alal ja meie laiemate ringide tagasihoidlik seisukoht selles kõsimuses sunnib meid endile aru andma, kui võrra tähtis meie maastikul on kaardi ja kompassi käsitlemise oskus. Tundub olevat asjata siinkohal selgitada ja motiveerida kaardi ning kompassi tähtsusest orienteerimiseks meie maastikul. Meil on küllalt kinniseid alasid, kus tuleb liikuda kas orienteerimisvahendite või oma orienteerimismeele abil. Viimane on enam-vähem kindel maastikul, kus varem viibitud, kuid päris võõral maastikul orienteerimismeele aitab vähe.

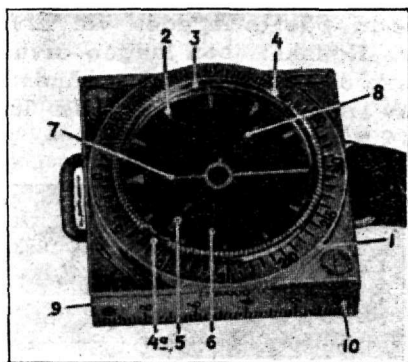
Alljârignevas pakume ülevaate soome oma kompassist ja selle kasutamisest. Kuid olgu mainitud, et allkirjeldatud kompass on vabamõõgil ja temale on hästi suhtunud peale sõjavâeliste ajakirjade ka ajalehed ja naiste kui laste organisatsioonies hâälekan-djad. Huvitavat pilti võib märgata soome linnaâärtel pühapäeva-ennelõunal jalutus ajal.***) Seal kõnnib perekonnaisa ühes lastega kompassid käevarrel või rinnal (vt. joonis nr. 3 ja 4) käes asimuutide ja kauguste tabel ettemääratud matka kohta; siin jalutab paar noori sama ülesandega. Üksikult ja gruppides areneb kaarti ja kompassi kasutades oma koduõmbruse täppis tundmâõppimine ja orienteerimismeele arendamine.

Kompassi M/36 kirjeldus.

- O s a d:
1. Asimuutring jaotatud 60 ossa, iga osa on 0,100 D.
 2. Jaotusmârgid iga 5 osa jârgi nagu kella numbrilaual.
 3. Pöõratav rõngas.
 4. Suunamisavad.
 - 4-a. Kaugustuhandikkude (asimuu-di) lugemisosut.

**) Autor on seda näinud Helsingis.

5. Põhjasuuna märk asimuudi määramiseks.
6. Põhjasuuna näitaja.
7. Suunanäitaja.
8. Juusjoon.
9. Suunamisjoonlaud (suunamiskülg).

Joon. 1.

Põhiomadusi:

1. Hermeetiliselt suletud vedelikukarp on purenematu, kuid võimaldab täielise selgusega vaatluste teostamist ja tagajärgede lugemist.
2. Võimas magneetnõel asetatud vedeliku töötab täielise tundlikkusega temperatuuris $+50^{\circ}$ kuni -50° C.
3. Juusjoone põhjasuuna märk on fosforiga kaetud, mis võimaldab ka pimedas täpsa asimuudi ja suuna määramist.
4. Kompassi külgedel olevad joonmõõdud muudavad kompassi väga sobivaks kaardi mõõtmise vahendiks.
5. Kompassi juurde kuuluv tselluloidring võimaldab asimuudi määramist kaardil ja maastikul määratud asimuudi ülekandmist kaardile suure täpsusega ja üksteisest kaugel asuvate punktide vahel (vt. joon. nr. 5).
6. Eriline kinnis võimaldab matkajale kompassi kinnitamist rinnale alalise kasutamismisvalmsusega (vt. joonis nr. 4).

Kompassi M/36 kasutamine.

1. Asimuudi määramine kaardil.

Asetada kompass kaardile nii, et cm mõõtkavaga varustatud külg asub joonel lähtepunkt, sihtpunkt — kusjuures kompassi pealküljel oleva noole teravik peab olema suunatud sihtpunkti. Seejärgi asetada pliats või muu vastav ese pööratava rõnga suunamisavadesse ja pöörata rõngast seni, kuni juusjoon ühtub kaardi põhja, lõu-

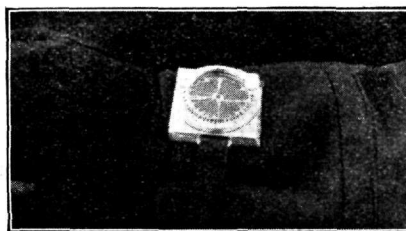

Joon. 2.

na meridiaaniga. Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et juusjoone põhjasuuna märk (kaks fosforpunkti) oleks suunatud kaardi põhja. Järgnevalt vaadata, milline arv asimuut- rõngal asub lugemisosuti vastas ja too ongi valitud suuna asimuut.

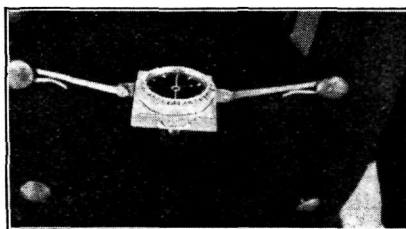
2. Matkamine kompassi järgi.

Eeskirjeldatud korras liikumissuuna asimuut määratud või kompassile pandud saadud arvu järgi, tuleb matkamiseks toimida alljärgnevalt. Võtta kompass kätte, siduda kääle või asetada rinnale nii, et suunanäi-

Joon. 3.

taja nool vaataks otse ette. Järgnevalt pöörata keha seni, kuni magneetnõel põhjasuuna näitaja asetub juusjoone põhjasuuna

Joon. 4.

märgi alla. Seejärgi valida suunanäitaja suunas võimalikult kaugemal mingi kohalik

ese ja alata liikumist. Jõudnud valitud esemeni peatuda, kontrollida, et põhjasuuna näitaja asub jällegi juusjoone põhjasuuna märgi all, kuna suunanäitaja järgi valida järgmine matkapunkt maastikul.

3. Asimuudi määramine maastikul.

Suunata kompassi parempoolsel küljel oleva noole teravik esemele, mille asimuuti soovitakse leida. Seejärgi sihtida piki kompassi äärt valitud esemele ja kompassi sihist liigutamata pööratava rõnga juusjoone põhjasuuna märk asetada põhjasuuna näitajale. Seejärgi lugemisosuti vastas olev jaotus asimuudi rõngal näitabki asimuudi suurust.

Praktilise võttena tuleks soovitada 1) suunamiseks maastikuesemele kasutada pliiaitsit või sirget oksa, mis asetatud kompassi vasaku külje vastu ja 2) pööratava rõnga pööramisel asetada kompass mingile kindlale alusele, nagu kivile, aiale jne., mille tõttu suunamise täpsus suureneb.

4. Maastikul määratud asimuudi kandmine kaardile.

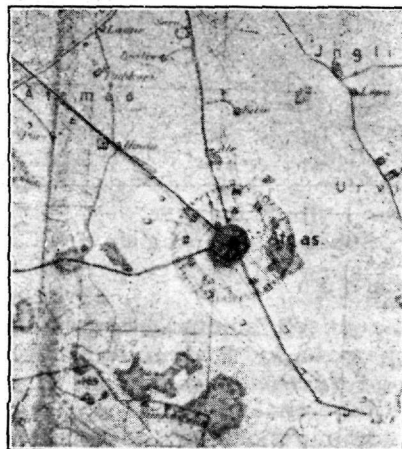
Asimuudi kandmiseks kaardile asetatakse kompass pööratavat rõngast liigutamata oma parema küljega (cm jaotustega) punkti, millest tehti asimuudi määramine. Seejärgi pöörata kogu kompassi seni, kuni juusjoone põhjasuuna märk vaatab kaardi põhja ja juusjoon ühtub kaardi põhja, lõuna meridiaaniga. Kui seejuures kompassi cm-mõõduga varustatud külg kulgeb algpunkti, siis piki seda külge veetud joon näitabki kaardil äsja maastikul vaadatud eseme suunas.

5. Tselluloidringi kasutamine.

Kompass M/36 juurde kuulub tselluloidring, mille eesmärgiks on 1) nurkade mõõtmine kaardil ja 2) maastikul määratud nurkade (asimuutide) ülekanne kaardile. Enne kui käsitleda töötamist tselluloidringiga, peatume lühidalt kompassil ja tselluloidringil saadavate nurkade erinevusel. Kompassil, kui teda võrrelda kellaga, on osut (põhjasuuna näitaja) paigalseisev, kuna numbrilaud liikuv, mille tõttu ka asimuutringil numbrid suurenevad vastupäeva. Tselluloidringil on numbrid samuti vastupäeva, kuid niit on siin osutiseks ja numbrilaud (tselluloidring) ise, paigalseisev, mille tõttu lugeda tuleb mõõda päeva. Selle tagajärjel kõik mõõtmisresultaadid tselluloid ringiga tulevad maha arvata 60 ja jälle jääk panna kompassile.

a. Asimuudi määramine kaardil.

Punkti, kust soovitakse teha mõõtmist, asetatakse tselluloid ringi keskpunkt kuna keskjoon suunatakse noolega kaardi põhja, lõuna meridiaanile. Järgnevalt pingutatakse niit sellele punktile, kuhu soovitakse leida asimuut. Number, millest läheb üle niit, näitab nurga suurust, kuid õige nurga saame mõõda päeva lugedes või arvutades $60 - \alpha$. Näiteks: joon kulgeb arvu 9, siis õige nurk on $60 - 9 = 51$. See tähendab, et pööratav rõngas tuleb asetada lugemisosutiga 9 vastu.

Joon. 5.

b. Maastikul määratud asimuudi ülekanne kaardile.

Mõõtepunkti kaardil asetatakse tselluloidringi keskpunkt nii, et keskjoone nool oleks suunatud kaardi põhja mõõda põhja, lõuna meridiaani. Seejärgi pingutada niit üle selle jaotuse, mis on 60 ja kompassi asimuutarvu vaheks. Pingutatud niidi pikendus näitab maastikul nähtud eseme suunas. Näide: kompassi asimuut — 51, tselluloidringi jaotus $60 - 51 = 9$. J. M.

SOOME KOMPASS

M/36

m'ü ü g 11

*Kaitseliitlaste
Tarvetelaos*

Tallinn, Kaarli t. 8

Oy Skoha Ab.

Helsinki, Kaivokatu 8

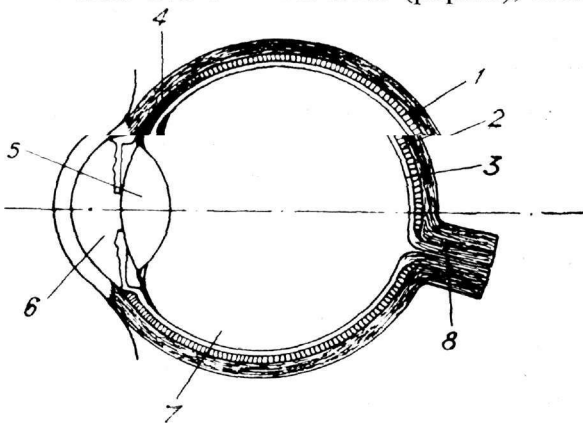
Laskuri silm.

Res. lipn. H. Haljaste.

Meie laskurid ebaõnnestunud laskmise analüüsimisel otsivad põhjusi kõikjal, kõige vähem aga iseeneses. Ometigi laskuri tervis — nii kehaline kui vaimne — evib laskuri juures väga olulise tähtsuse. Laskuri tervise vähimadki puuded avaldavad küllalt suurt mõju lasketulemusile, mis põhjustabki käesolevas kirjutises juhtida laskurite tähelepanu iseenda korrastamisele.

Suurima tähtsuse laskeprotsessis evib silm, ta on neid organeid laskuril, millelt nõutakse kõige suuremat tööd, milline seotutu ka kõige kiiremini väsib ning põhjustabki, enamail juhtudel, lasketulemuste halvenemist, mis annab end eriti tunda pikemate seeriade puhul. Seepärast laskuri pühaks kohuseks on hoolitseda oma silma eest ning otsida talle olukordi ja võimalusi, mis vähendaksid silmade tööd ja seega väsimust miinimumini.

Inimese silm oma ehituselt ja talituselt on täiesti sarnandeline (analoogiline) päevapildi aparaadiga. Ta kujutab enesest kuulitaolist keha, mis koostub mitmest kihist. Eespool on välimine kiht (sclera) läbipaistev ja veidi kumer, tema taga, järgmises kihis asub avaus — silmater (pupilla), mille

Skeemiline läbilõige silmast.

1 — sclera, 2 — charicidea, 3 — retina, 4 — musculus ciliaris, 5 — lääts, 6 — eeskamber, 7 — tagakamber, 8 — nägemiserk.

järele asetseb lääts (lens), mis murrab esemeilt tulevaid kiiri ja annab silma tagaseinal oleva valgustundlikul võrkkiel (retina) eseme kujutise. Võrkkiel saadud ärritus antakse närvi kaudu edasi peaajju, mille tulemuseks ongi vastava eseme nägemine. Meie näeme alles siis hästi, kui silm musklike abil on fookustatud eseme suhtes, s. o.

kui silma võrkkiel olev kujutis on kõige teravam, kõige selgem. Järelikult me võime näha hästi ainult üht täppi, mitte aga mitut, mitmesugusel kaugusel olevat punkti.

Sihtimine nõuab aga korraga kolme punkti jälgimist (sihiku sälk, kirp, märklaud), samal ajal kui silm võib kohanduda (akkomodeeruda) ainult ühe punkti suhtes. Seepärast silm peab kohanema mingisugusele keskmisele seisundile, mil kõik kolm punkti on enam-vähem ühevõrra halvasti nähtavad. Seda olukorda võib edukalt kontrollida päevapildiaparaadi mattklaasil, kui on tegemist kolme, erisugusel kaugusel, seisva esemega, missuguseid tarvis pildistada. Mattklaasil võime saada ainult ühe punkti selgelt, teisi punkte me saame halvasti või üldse ei saa. Kui tahame aga mattklaasil saada kõik kolm punkti, siis saame nad kõik uduselt.

Täpsalt sarnane olukord on silmaga sihtimise juures — silm peab järjekindlalt muutma oma optilise seisundi nii kaugel asuva märgi, kui ka lähedal asuva sihikusälgu selgeks nägemiseks. Laskmise juures tuleb küll „silm kohandada märgi võimalikult teravalt nägemisega“ nagu mainib seda LE I-a § 36, kuid see ikkagi ei päästa laskurit sihikusälgu vaatamise vajadusest, eriti siis, kui ta sooritab järgmist lasku või kui ta paneb püssi ajutiselt palge. Palgepanemisel tuleb silma laevast, „silmast“ sihikusälgu, kirbu ja märklauda selgelt nägemise kaugustele ja siis alles kohanduda peamiselt märgi teravalt nägemisega. Silm peab seega üha muutma oma optilist telge. Saavutatakse see tsiliaar muskli (musculus ciliaris) pingutuse läbi, mis paigutatud silmamunasse.

Kiiresti vahelduvad muskli pingutused ja lõtvumised on raske ja väsitav töö. Teise, mittesihitava silma, kinnihoidmine (kui see leiab aset) on jällegi seotud musklike töö ja väsimusega. Rööbiti musklike väsimusega, mis on õieti olulisimaks ja määravaks momentiks silma väsimuse juures, võib veel lisandada valgustundliku aparaadi eespool mainitud võrkkiel väsimuse, mis väga tundlik valguse ärritusile.

Peagu pole veel teaduslikke töid, mis määraksid kindlaks töötava laskuri silma väsimuse tekke kiirust. Ent uurimused on näidanud (dr. Gassovskij ja dr. Samsonov), et pingutav silmade töö 1,5—2 tunni kestel

kutsub silmas esile kõik subjektiivsed väsimuse tunnused, nagu nägemise uduseks minek ja tuikav valu silmis. Objektiivsed silma väsimuse sümptoomid on kindlaks tehtavad juba 1 tunni pärast, nagu kohanemise (akkomodatsiooni) spasm (kramp), musculus ciliaris'e spasm, mille kontraheerumine (kokkutõmbumine) seab ümber silma optilise seisundi kaugel asuva eseme selgelt nägemise kauguselt, sihiku selgelt nägemise kaugusele. See akkomodatsiooni spasm muudab normaalset silma nii, et see sarnleb lühinägelisele silmale — selgelt nägemise kaugeim punkt „lõpmatusest“ nihkub mingisugusele lõpulisele kaugusele (mis sõltub spasmi astmest) ja kaugel asuvad märgid muutuvad ähmaseks. Sellega ongi seletatavad nähtused, miks mitmetunnilise laskmise järele laskurid ei näe enam märki kuigi hästi.

Gassovskij ja Samsonovi katsed annavad põhjust oletada, et laskuri silmades tekivad subjektiivse ja objektiivse väsimuse nähted veelgi kiiremini, kuna silmade väsimusekatseid on sooritatud laboratooriumis punktide lugemisega kaartidel. See rahulik töö laboratooriumis pole aga võrreldav väsitava laskuri tööga, kelle organism sihtimise kestel on suures füüsilises ja närvilises pinges. Silmade töö väikeste punktide lugemises sisuliselt tekitab täiesti ühtlast, kuigi küllalt suurt silma ringjaslihase pingutust, sihtimise aktis aga sama lihas annab momentaanselt vahelduvaid lõtvumis- ja pingutusmomente. See laskurile spetsiifiline silma muskli täieline lõtvumine, mis vaheldub tema järsu pingutusega, mõjubki väga väsitavalt ja kurnavalt silmale.

On kindlaks tehtud, et kõik subjektiivsed ja objektiivsed silma väsimuse tunnused kaovad peagu täielikult 1-tunnilise puhkuse järele. Seda tuleb eriti silmas pidada treening- ning võistluskaskmise režiimi määramisel. Seega vähemalt tund enne võistlust tuleb lõpetada igasugune sihtimine ja laskmine ning võimaldada silmale enne suurt pingutust täielikult välja puhata.

Nüüd peaks meil selge olema, kui võrd suur töökoorem lasub laskuri silmal. Kuidas siis seda tööd vähendada? Kuidas vältida silma väsimuse teket? Need on küsimused, mis on nii aktuaalsed laskurile.

Laskuri silma väsimus sõltub —

- 1) laskuri töö viisidest ja miljööst, milles tal tuleb töötada,
- 2) laskuri silma individuaalseist omadusist,
- 3) laskuri üldiselt tervislikust seisundist.

Üldiseks reegliks on, et laskur ei tohi enne laskmist oma silma väsitada. Seepärast ei saa soovitada mingit pikaajalist ühe punkti jälgimist maastikul (kui see toimub, siis olgu see 1 tund enne laskmist). Meil tuleb aga ette olukordi, kus patustatakse oma silma vastu ka seal, kus seda ei tohiks teha milgi tingimisel. Mõtlen siin laskuri poolt lasketabamuste näitamise jälgimist märklaual, kus laskur lasu ära lasknud, peab asuma uuele silmapingutusel — märklaual liikuva osuti jälgimisele (Skandinaavia näitamise viis). Kui laskmine niigi nõuab silmalt palju, siis vähemalt seeriatega vaheaeg olgu laskuri silma taaselustamiseks. Tabamuste jälgijateks määratagu sõdurid, kes ära lasknud või kes lasevad ülejäärgimises vahetuses.

Tuleb hoiduda eredalt valgustatud esemete vaatamisest (valge lumi, päikest peegeldav vesi). Juhul, kui selline vaatamine vältimatu, tuleb tarvitada prille vastavate valgusfiltritega (tuhkjad, rohekas-kollased). Eredalt valgustatud esemete jälgimine, eriti aga vaatamine vastu päikest võib põhjustada isegi ajutist pimedaksjäämist, s. o. laskuri rivist valjalangemist. Päikese valguse vastu tuleb tarvitada laskuri varje (näit. mütsinokk). Uduse ilmaga, samuti ka videvikus, pole soovitatav lasta, on see aga tarvilik, siis tuleb kasutada prille, mis suurendavad nägemise teravust nõrga valgustuse juures (kollaka — oraanž värvusega klaasid).

Ebamugav tunne ja ühtlasi muskli väsimus, mis tingitud mittesihtiva silma kinnihoidmisest, kaob, kui õpime laskmist avatud silmadega. Silma kinnihoidmine tekitab des muskli väsimust mõjub vahenditult lasketulemusile. Vägagi tihti enneaegne triklile vajutamine — teadlik või alateadlik — on just selle pilutamisega seotud muskli pingetasaalutamise. Meie LE I-a § 35 ütleb küll, et „sihtimisel tuleb sulgeda vasak silm“. Edasi sama § mainib „üht silma sulgema ja teisega rahulikult tähele panema igasuguseid paigalseisvaid ja liikuvaid punkte peab harjutama juba enne sihtimisharjutuste algust“. Sama § lõpus on küll mainitud, et „kes üldse ei saa sulgeda teist silma või kes ühe silma sulgemise juures näeb teise silmaga väga halvasti, õpib sihtima hoides lahti mõlemad silmad“. Seega meie eeskiri lubab sihtida avatud silmadega ainult juhul, kui silmad on defektidega. Tegelikult pole aga mingit mõtet õppida sihtimist ühe silmaga ja samal ajal teist silma hoida kinni. Tu-

leks kohe alguses õppida sihtimist avatud silmadega.

Paljud laskurid, täiendades omi sihtimisvahendeid püüavad neid muuta selles suunas, mis teevad nad täpsamaks, ühtlasi keerukamaks. Nii näiteks võiks ju ehitada niitkirpu, mis oleks kahtlemata täppis sihtimisvahend. Sellised keerukad sihtimisvahendid nõuavad aga ühtlasi suuremat tööd silmalt, seega silma väsimuse tekke kiirus suurendatakse ning tulemus — lasketagajärgede suur langus pikemate seeriade puhul.

Sellisel viimistletud sihtimisvahendid võivad olla kasulikud vaid õige lühikeste seeriade laskmiseks. Sihtimisvahendite valikul tuleb kinni pidada ka teisest suunast, suunast, mis vähendab silmade tööd miinimumini. Seda saavutatakse aga esialgse vaatlemise järele just kaunis „jämedate“ abinõudega. Meelestagem, et seeriade laskmise juures sihtimine raskus ei seis mitte relva täpsas väljasihtimises, vaid sihtimise raskus seisab üksikute sihtimisvahendite ja sihitava märgi vastastikku asendi meelespidamises, mis on aga alati raskendatud nägemisteravuse vähenemisega silma väsimuse tõttu. Seepärast jätkem kõik keerukad kirbud (ka rõngaskirbud) ja asugem lihtsate sammaskirpude juurde!

Prevalleeruv osa (enamik) maailmarekordest on saavutatud püssidega, mis varustatud sammaskirpudega.

Vähimat pingutust silmalt nõuaks rõngassihik (dioptr) ja sammaskirp, ent siiski, et silma mitte liigselt hellitada, tuleks taoti kasutada kahtiseid sihikuid.

Veelgi vähemat tööd nõuaks silmalt muidugi optilise sihiku tarvitamine, mille läbi me näeme kirpu ja märki ühes tasapinnas — seega see vahend päästab silma väsitavast akkomodatsioonist. Selles seisabki optilise sihiku hiiglasuur paremus lihtsihiku kõrval.

Vaadeldes miljööd, milles sünnib laskmine, huvitab meid kõigepealt selle miljöö valgustuse küsimus. Hea valgustus on väga tähtis silma väsimuse vältimiseks.

Meil üha enam ja enam kasutatakse siselaskeradu. Siselaskeradade kasutamisel tuleb eriti tähele panna silma tervishoiu nõudeid. Meie siserajad on aga sellised, et nende kasutamisel tulevad paratamatult tervise, eriti nägemisaparaadi, rikked.

Siseradade ehitamisel tuleb kokku puutuda paljude küsimustega, eeskätt aga ots-

tarbeka, ratsionaalse, valgustuse, küsimusega. Nii näiteks, märklauad peavad olema tugevasti valgustatud (suhega 4:1, kui aluseks võtta siseraja muu osa valgustus), kuid ikkagi nii, et ei tekiks kontraste valgustuses. Valgustusallikad peavad muidugi olema kaetud reflektoritega või läbipaistmatute kuplitega. Tähtis on ka tiiru taguseina värvus, mille külge kinnitatakse märklauad. See peab olema helehalli värviga kaetud, samuti nagu tiiru tagumise osa külgseinad. Tiiru vaheosa tulejoone ja märkide vahel värvitakse valgeks ja valgustatakse täiesti hajutatud valgusega (2 või enam korda peegeldunud valgusega), nagu nõuab seda inglise laskeasjandusliku ajakirja „Rifleman“ veergudel valgustuse eriteadlane insener R. Pelerin.

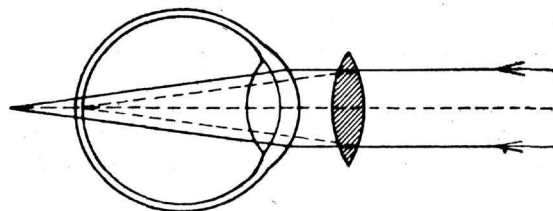
Siseradade ehitamine nõuab kõikide tervishoiu nõuete täpsat täitmist. Kui neid ei suudeta täita, siis parem üldse siseradadeid mitte kasutada, sest kasu asemel saadakse ainult kahju. Igal juhul tuleks laskmist läbi viia normaalses oludes.

Silma väsimus, mis tingitud silma individuaalomadusist, seisab peamiselt silma ametroonias, s. o. silma kui optilise riista *anomaa*lites.

Silma suhteliselt mitmesugune suurus eest-taha telje suunas (kaugenägelisus, lühinägelisus), samuti läbipaistva sarvkile ebasfääriline pind (astigmatism) on ametroonia aluseks.

Kaugenägelisuse all kannatajad laskurid näevad natuke aega hästi, siis silm väsib ja nägemine muutub uduseks. Noores eas laskur ei saagi aru, et ta on kaugenägeline (kuna silm enesekorrektsiooni tõttu kohandub), kaebab vaid silmade liig kiire väsimuse üle.

Kaugenägelise silmas eseme kujutis tekib võrkkeelele taga, mis tuleb kas sellest, et lääts on liiga lame, või seepärast, et silm ise on liiga „lühike“, s. o. nagu kokku surutud eest

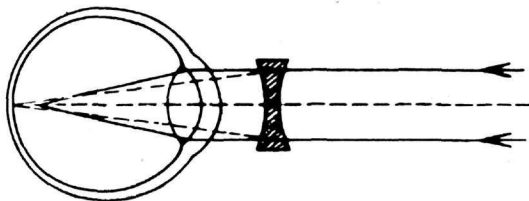

Kaugenägelisus.

tahapoole suunas. Üsna loomulik, et kaugenägeline laskur ei saa anda kõrgeklassilist tuld. Ent see viga on kergesti parandatav prillide abil. Eriti sobivad selleks Zeiss-

punktaal prillid. Laskmiseks üldse ei kõlba igasugune klaas, vaid ainult säärane, milles pea längustamise läbi tekki vaate kallakus ja klaasi tsentrumist möödavaatamine ei moonuta asja pilte — need on nn. punktaalklaasid. Helkimise (liigne heledus) puhul selle vältimiseks tehakse laskurile 25% heledustakistusega Zeiss-Umubraud prille.

Lühinägeline laskur saab sihtida päris hästi, ainult märklaud on halvasti nähtav. See viga tuleb sellest, et laskur evib silma (liig kumer lääts, või „pikk“ silm), milles asja kujutis tekib võrkkile ees. Lühinägelisest võib saada ka eeskujulik laskur, kui ta kasutab biklaasist prille, mis tekitavad kujutise võrkkile.

Lühinägelisus.

Astigmatism ehk ristnägelisus on tingitud sellest, et sarvikile või lääts ei oma täielikku sfäärilist pinda. Seepärast astigmatismi puhul helenduv punkt ei paista punktina, vaid lühikese joonena. Kui astigmatism on väike, siis see laskurile suurt takistust ei tee. Suurema astigmatismi puhul tuleb aga tarvitada tsilinderprille — lühinägelistel bi-tsilinderprille ja kaugenägelistel Zeiss-Punktaal tsilinderprille. Tsilinderprillid neutraliseerivad seda viga, mõjudes kui optilised klaasid ühes suunas.

Silmadele ei jäta mõju avaldamata ka laskuri vanadus. Kui eespoolmainitud viga oli kerge parandada prillidega, siis siin on see küsimus raskemini lahendatav. Nägemisvõime hakkab kahanema alates 45. eluaastast, millal nägemiskile kahanemisvõime nõrgeneb. Vana laskur näeb kaugelt paremini, seepärast hoiab ta lehe lugemisel võimalikult kaugemal. Teiste sõnadega, lähem selgeltnägemise punkt aastatega eemaldub. Kui 20-aastaselt selgeltnägemise lähem kaugus on 10,5 cm, siis 35-a. on see juba 20 cm, 40-a. — 25 cm. See tähendab seda, et säärane detail nagu sihikusälk on 20-a. hästi nähtav ka 10,5 cm kaugusel, 35-a. laskur, tugevasti pingutades silma, näeb seda 18–20 cm kaugusel. Järeldus — juba 35-a. mees normaalnägemisega ei kõlba kuulipilduja sihturiks, sest seal on sihik liig lähedal, samal põhjusel 50-a. laskur väsis liig

ruttu, lastes vintpüssist. Vana inimene ei näe sälku, näeb, enam-vähem, kirpu, märk on aga talle selgesti nähtav. Kui nüüd panna klaas ette, siis tekib pöördud nähe — sihik ja kirp on hästi nähtavad, märklaud on aga udune. Siin ei aita muu, kui tuleb otsida kuldset keskteed — tuleb leida prille, mis näitavad enam-vähem hästi kaugemale kui ka ligidale. Erijuhtudel valmistatakse ka aukprille, s. o. sihtiva silma prilliraami sisse seatakse alumiiniumist seib, mille keskelt on puuritud 0,5 mm läbimõõduga auk.

Vanadusevigu aitab vähendada teataval määral diopter-sihiku tarvitamine. Seepärast diopteriga varustatud püsse tuleb eeskätt anda vanadele laskuritele ja vanad saavutavad küllaltki tõhusaid lasketulemusi.

Üsna loomulik, et prillide määramine võib toimuda ainult vilunud silmaarsti poolt.

Igasugused organismi nõrgendamised, mis tingitud kas haigusest, ülepingutusest või režiimi rikkumisest (uneta ööd), alkoholiliste jookide tarvitamisest, halvavad ka silmanägemist. Sest silmaväsimus enamalt jaolt möödub muskli väsimuse tüübi kohaselt. Nii nagu kergejõustiklane peab pidama tervet eluviisi, loobudes kõigest, mis võib häirida organismi, nii ka laskur peab loobuma kõigest üleliigsest, mis võiks põhjustada tema jõudude ebaratsionaalset kulu (alkohol, suitsetamine).

Eriline tähelepanu langeb laskuri silma tervishoiule. Sellest on palju kõneldud, kuid mitte kunagi küllalt kõneldud. Seepärast ei teeks liiga, kui juhime veel kord laskurite tähelepanu silma tervishoiu algesimatele nõuetele.

Laskur, kel silmad kallid:

- ei loe ega tee muud nägemist pingutavat tööd videvikus ega nõrga valgustuse juures;
- ei loe vagunis, trammis ega vankril sõites, samuti nagu ei loe kunagi lamades;
- kirjutades tarvitab võimaluse korral paremat valget paberit (joonteta) ja roheka värvusega tinti, sest katseliselt on kindlaks tehtud, et kõige vähem nõuab silmadelt tööd roheline valgel, siis punane, sinine ja lõpuks, meil tavaline, must valgel;
- töötades valib oma keha nii, et valgus langeks vasakult;
- kui tunneb silmades väsimust, lakkab töötamast ja vaatab aknast välja kas rohelisele (puud, põõsad, muru) või sinisele (taevas) taustale;

— satub tolm või mõni muu prügi silma, siis ei hõõru silma, vaid silitab silmalaugu ettevaatlikult väljastpoolt ninapoole;

— annab silmadele vajalise puhkuse öösel magamisega;

— hoidub alkoholi ja tubaka tarvitamisest, sest ka need nõrgendavad silma.

Tõsine laskur, kes tahab tõsta ja säilitada oma lasketaset ja olla sellega väärtus-

likuks lüliks riigikaitse ahelas, kannab hoolt mitte ainult oma relva, vaid ka iseenda eest, sest ainult õige, tervishoiuline eluviis, tõhus treening, loovad laskuri, kes on uhkuks ja auks meie rahvale ja riigile.

Tarvitatud kirjandust: „Vorošilovsky Strelok“, 1936. a., nr. 1, 11 ja 16; „Rifleman“, 1936. a., juuni; Ampujain Lehti“ 1931. a.

Bibliograafia.

N. Vene punaväe uue välieeskirja ilmumise puhul.

Seni oli N. Vene punaväe lahingudoktriini ametlikuks aluseks „RKKA välieeskiri“ 1929. a. (PU—29), kuigi tegelik elu oli sellest eeskirjast mitmeti üle kasvanud. Tähendatud eeskirja põhimõtteid, on korduvalt selgitatud „Sõduri“ veergudel; ka eeskiri ise on laialdaselt levinud meie juhtkonnas. Neil asjaoludel ei tarvitse siin pikemalt peatuda tema iseloomustamisel. Märjiks vaid, et selles eeskirjas oli tugevasti rõhutatud pealetungilahingu eelistamine kaitsele, mida võime võtta kui järeldust N. Vene poliitilisest agressiivsusest. „Ainult otsustav pealetung otsustavas suunas, mida kroonib lakkamatu jälitamine, viib vastase jõudude ja abinõude lõplikule hävitamisele. Kaitse võib vastast ainult nõrgestada, mitte aga hävitada.“ rõhutab § 3. Kaitsele vaadatakse kui teatavale kõrvalekaldumisele otsesest teest võidule — pealetungist — ja ta eesmärgiks on soodsate tingimuste loomine pealetungiks. Edasi kriipsutab eeskiri alla, et lahingu saatuse otsustab liikumine (löök), kuna tuli on liikumise teenistuses (vdl. prantslaste vaadetega!); iga manööner peab taotlema vastase haaramist ja piiramist. Tähtis koht anti „poliitilisele momendile“ lahingus. Punaväe ideoloogiliseks aluseks loeti ustavus kommunismile, teiste sõnadega — kogu maailma töörahva vabastamine „kapitalismi ikkest“. Ja lõppeks — eeskiri pani lõplikult maksma oma pärase lahingukorra pealetungil, milles puudub varu harilikus mõtles ja eksisteerivad „löögi-“ ja „siduvgruppe“ ešeloniid.

Nagu veebruarikuu esimesel poolel ilmunud punaväe häälekandjatest näha (vt. „Kr. Zvezda“ 04.02.37 nr. 28, 08.02.37 nr. 31 j. t.), on see 1929. a. välieeskiri (PU—

29) hiljuti maksvusetuks tunnistatud ja tema asemele kaitsekomissar Vorosilovi käskkirjaga kehtima pandud uus „Ajutine välieeskiri 1936“ („Vremennõi Polevoi Ustav 1936“, lüh. „PU—36“). Nende ridade kirjutamise momendiks pole küll N. Vene uue välieeskirja esimesed eksemplarid veel Eestisse jõudnud, kuid teatava ülevaate võime temast siiski saada juba punaväe häälekandjate põhjal. Seda taotlevadki alljärgnevad read. Põhjalikum võrdlus uue ja 1929. a. välieeskirjade põhimõtete kohta on loomulikult mõeldav vaid pärast PU—36 saabumist ning läbiuuri-

mist.

Mis uue välieeskirja ilmumisega muutub PKKA doktriinis?

Kõigepealt vist küll punaväe ideoloogiline alus. „Punaarmee — see on nõukogude patriootide armee“, ütlevad uue välieeskirja kommenteerijad. Eeskirja enda osund selle kohta kõlab järgmiselt: „PKKA on ette nähtud tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi kaitseks. Ta on kutsutud tagama igasugusel tingimustel SSSR'i iseseisvust ning piiride puutumatus“. Kogu maailma „rõhutatud töötavate masside“ vabastamisest enam ei kõnelda. „Poliitilise momendi“ esilenihutamine lahingutegevuses püsib siiski endiselt.

Eeskiri rõhulab juba esimeses paragrahvis nõuet viia sõjategevus vastase territooriumile. „Igasugune kallaletung tööliste ja talupoegade sotsialistlikule riigile lüüakse tagasi Nõukogude Liidu relvastatud jõudude kogu võimsusega, kandes üle sõjalised tegevused pealetungiva vastase territooriumile.“

Lahingutegevuse alal tundub uuena kategooriline nõue pidada „sügavat lahingut“, s. o. hävitada vastane

üheaegselt kogu tema lahingukorra sügavuses. „Nüüdisaja tehnilised võitlusvahendid võimaldavad tabada vastase lahingukorda kogu tema asetuse sügavuses. On suurenenud võimalused grupeerumiste kiireks muutmiseks, vastase ootamatuks haaramiseks ja seljataguse rajooni vallutamiseks ühes väljajõudmisega tema taandumisteedele. Rünnakul vastane tuleb sisse piirata ja täielikult hävitada“ (§ 9) — „Nüüdisaja mahasurumisvahendid, eeskätt tangid, suurtükivägi, lennukivägi ja mehhaniseeritud dessandid, kasutatuna hulgaliselt, annavad võimaluse organiseerida vastase üheaegselt ründamist kogu tema lahingukorra sügavuses eesmärgiga teda isoleerida, sisse piirata ja hävitada“ (§ 112). Siit näeme, et teotsemine üheaegselt vastase kogu lahingukorra sügavuse vastu, millest oleme lugenud seni vaid punaväe sõjaajakirjadest, on tehtud nüüd ametlikult taktika põhinõudeks ja vastase sissepiiramine — manöövri põhiviisiks.

Mis puutub väeliikidesse, siis jalaväele on jäetud endiselt lahingu otsustaja au; kõik teised väeliigid täidavad endi ülesandeid jalaväe huvides, kui nad temaga koos töötavad. Suurtükivägi „omab maapealsetest väeliikidest kõige suurema tulejõu ja -võimsuse“. Strateegiline ratsavägi, omades suure liikuvuse ja võimsa tehnika, on „võimeline pidama iseseisvalt igat liiki lahingut“.

Motomehhaniseeritud koonddised, milliseid PU-29 veel ei tunne, on uues eeskirjas iseloomustatud kui suure liikuvusega, võimsa tulejõuga ja suure löögivõimega väeüksused, millised „võivad lähendada iseseisvaid ülesandeid lahus oma vägedest, samuti ka koostöös teiste väeliikidega.“

Lennukivägi loetakse väga võimsaks relvaks vastase hävitamisel; teotseb nii ise-

seisvate operatsioonide täitjana kui ka koos teiste väeliikidega.

Kõigi väeliikide meeskondi tuleb kasvatada „otsustavate ja initsiatiivsete tegude vaimus“. Selles mõttes pole uue välieeskirja põhimõtted mitte millegi poolest erinevad PU-29 omadest. Eeskirja saateks kaitsekomissar märgib, et „eeskiri ei anna šabloone; tema näpunäiteid tuleb kasutada kokkukõlas olukorraga“. Järelikult juhtidele on jäetud vabad võimalused endi initsiatiivi avaldamiseks. — Otsustav tegevus leiab rõhutamist muu seas järgmises paragrahvis: „Punaarmee lahingutegevus toimub hävitamise eesmärgiga. Otsustava võidu saavutamise ja vastase täielik purustamine on Nõukogude Liidule pealesurutud sõja põhieesmärgiks.“

Pealetungilahingus näeme eriti ilmekalt seda „otsustava tegevuse“ nõuet. Näiteks kohtamislahingut tuleb pidada „vastase sissepiiramiseks ja hävitamiseks“ (§ 143). „Kohtamislahingu manöövri aluseks peab olema püüd eraldada vastase kolonnid ja kõigi väeliikide otsustava tegevusega, mis kokku kõlastatud eesmärgilt, ajalt ja ruumilt, lüüa neid osade kaupa“ (§142). Avangardi osatähtsus on (võrreldes PU-29 nõuetega) tõusnud; avangardilt nõutakse vastase avangardi hävitamist enne, kui teda suudavad abistada vastase peajõud. Selleks avangard kõvendatakse tankidega, ja tugeva suurtükiväega (kuni 1/2 kogu kolonni suurtükiväest).

Kaitse peab olema „vastasele ületamatu, kui tugev ta ka ei oleks antud suunas.“ Kas kaitse tähtsust hinnatakse kõrgemalt, kui PU-29 veergudel, selle üle otsustamiseks puuduvad veel andmed.

Niipalju elteatena punaväe uue eeskirja kohta. Tema saabumisel meie lugejate kätte loodame küsimuse juurde uuesti tagasi tulla.

—ms.—

Uus Saksa jalaväe väljaõppe eeskiri I osa.

H. Dv. 130/1. Ausbildungsvorschrift für die Infanterie Heft 1. Leitsätze für Erziehung und Ausbildung vom 01.09.36. Berlin 1936. Druck und Verlag der Reichsdruckerei. 64 lehekülge.

Saksa uus ajakiri jalaväe väljaõppeks jaguneb kahte suuremasse ossa: 1) põhialused sõduri kasvatuseks ja õpetuseks, ja

2) õppe-eesmärgid. Mõlemad osad on huvitavad ja nendest peegeldub paljugi seda, mis on olnud Saksa sõjaväele jõu ja vastu-panu allikaks juba kauemat aega.

Vaatleme lühidalt neid põhialuseid, millele toetub Saksa sõduri kasvatamine ja õpetamine.

Sissejuhatuses öeldakse, et sõjaväetee-

nistus on rahva auteenistus, mis nõuab sõdurilt rahva elamisõiguseks ja elamisruumiks tingimusteta tegevust, kuni eneseohverdamiseni. Ettevalmistus selle suure ülesande täitmiseks saavutatakse kasvatusega ja õpetusega. Juhisteks seejuures on nõudmised, mida seab sõda.

Eestoodu on huvitav selle poolest, et siin räägitakse elamisruumist, mis iseenesest on väga lai mõiste. Ta on ju sisult õige, sest nii kui igal inimesel on vajalik teatav ruum, et mitte lämbuda, on vaja seda ka rahval. Kuid kes määrab need vajalikud elamisruumi piirid?

Käsitledes kasvatuses küsimust, eeskiri vaatleb seda kolmest seisukohast. Eeskätt tuuakse kasvatusesihid, siis kandvad alused ja seejärgi abinõud. Vaatleme neid küsimusi samas järjekorras.

1. Kasvatuse sihid.

Eeskiri ütleb, et kehalise ja sõjalise ettevalmistuse kõrval omavad sõjas suure tähtsuse sõduri kõlbeline ja vaimne tugevus. Nende tõstmine olevatki sõduri kasvatuses ülesandeks.

Sõduri kutses nõudvat tahtejõudu (Willenskraft), meelegiisust (Wagemut) ja karmust (Härte). Kohusetunne, autunne ja tagasihoidlikkus iseloomustab sõdurit.

Disttsiipliinita (Mannszucht) pole sõdurilust. Disttsiipliin on sõjaväe selgroog. Ta väljendub vastuvaidlematus sõnakuulmises ka kõige raskemates olukordades, täpisealsuses ja korralikkuses (Straffheit) kõigil teenistustoiinguil. Vastastikune usaldus ülemate ja alluvate vahel on kindlamaks disttsiipliini tagatiseks hädas ja ohus.

Seltsimehelikkus peab üksuse sulatama üheks tervikuks. Ülem vastutab kõikide eest, iga sõdur aga mitte üks end eest, vaid ka kõikide oma seltsiliste eest. Kes rohkem võib ja suudab, peab teisi nõrgemaid abistama ja juhutama. Terve iseteadvus ja uhkus oma üksusele ja väeliiigile võivad tunduvalt tõsta üksuse võimeid.

Lahing nõuab iseseisvalt mõtlejaid ja teotsejaid võitlejaid, kes ületavad iga olukorra kindlalt ja julgelt, sügavas veendumuses, et tegevuse tagajärjeks võib olla ainult edu. Kõige nooremast sõdurist alates tuleb nõuda kõikidelt omaalgatuslikku vaimsete ja kehaliste jõudude tegevuserakendamist. Ainult sel teel kasvavad me-

hed, kes ka kõige suuremas ohus ei kaota meelegiisust ja julgust ning kes kisivad nõrgemaid kaasa julgeteks tegudeks. Kindel ja otsustav teotsemine on sõjas esimeseks nõudmiseks.

Juht on see, kes oma võimete, käitumise ja meelsuse kaudu sunnib üksust endale järgnema. Juht peab kokku elama meeskonnaga ja koos sellega jagama ohte ja puudust, rõõmu ja kurbust. Ta peab leidma tee alluvate südamesse, võitma nende usaldust alalise muretsemisega nende eest ja arusaamisega nende tunnetest ja mõtetest. Kel on üksuse usaldus, kellele tuksuvad meeskonna südamed, see võib oma nõudmistes olla armutult karm. Pehmus juhtimises on alati kahjulik. Vastutusrõõm on tähtsamaid juhioomadusi. Kuid pareminiteadmine ei tohi seejuures asuda kuulelikkuse asemele ja iseseisev teotsemine muutuda omavoliks.

2. Kasvatuse kandjad.

Ohvitser on oma üksuse kasvataja, õpetaja ja juht. Temas peavad väljenduma eeskujupakkuvalt kõik sõdurlikud juhioomadused. Inimestetundmise ja õiglustunde kõrval peab ohvitser omama teadmisi ja kogemusi, olema enesevalitseja ja hingeliselt ning kõlbeliselt eeskujuks alluvatele.

Allohvitsers on ohvitseri abiline meeskonna kasvatamisel, õpetamisel ja juhtimisel. Ka allohvitserkonna eeskujus, sõdurikäsitöö tundmine ja õpetamise oskus on suure tähtsusega meeskonna ettevalmistamisel. Igal juhul peab ohvitser võima täie usaldusega toetuda allohvitsersile.

3. Kasvatuse abinõud.

Kasvatuse teed peavad olema lihtsad, kuid kindlad. Mida rohkem nad vastavad sõja nõuetele, seda suurem on nende väärtus.

Sõduri elamiskord ja ümbrus kui alus, õpetamine ja eeskujus kui abinõud, ja karmus ning õiglus on sõduri kasvatustöö tähisteks.

Tähtsaim kasvatusabinõu on isiklik eeskujus.

Õpetamine ja ergutamise, kiitus ja karistus on tarvilikud abinõud kasvataja kätes, et vormida oma tahtmise järgi kasvatavaid. Õiglane kiitmine ja laitmise, iseteadvuse ja autunde tõstmine ja kasutamine on kasvatuses juures sama tarvilikud kui võitlemine alaväärtuse tundega ja üleäärse auahnusega.

Sport arendab isikus võitleja omadusi. Ta kasvatab sõduris mehelikkust ja tugevust, tõstab iseteadvust, võitlusvaimu ja sisemist distsipliini.

Ilmtingimatuks meeskonna kasvatusabinõuks korra ja distsipliini alal on drill. Drilli sisu ja ülesanne seejuures ei ole harjutada paljaid vorme nende vormide kätteõpetamise enda pärast.

Käsitledes õpetuse küsimust, eeskiri vaatleb seda järgmistest seisukohtadest: 1) väljaõppe alused, 2) väljaõppe sihid ja abinõud, 3) katsed. Vaatleme neid küsimusi toodud järjekorras.

1. Väljaõppe alused.

Sõjalise väljaõppe eesmärgiks on valmistada ette sõdureid ja üksusi sõjaliste ülesannete täitmiseks.

Möödunud sõdade kogemuste kõrval on ainumööduandvateks teguriteks õpetuse läbiviimisel nõudmised, milliseid esitab tulevikusõda. Rahuaegsed teoreetilised kogemused võivad viia hõlpsalt vale teele.

Rahuaegsete harjutuste puuduseks on see, et puudub vastase tappev tuli, millel on otsustav tähtsus sõjas. Kunagi ei tohi unustada, et sõjas kerkib esile loendamatu arvul teistsuguseid nähiseid, kui neid ilmub rahuaegne olukord. Mida rohkem rahuaaja õppetöös arvestatakse sõjanõudmistega, seda vähem koormatakse õpetatavaid asjatute küsimustega, millel sõjas pole mingit tähtsust. Edu pandiks sõjas on lihtsus. Kunstlikkus ja keerulisus on kahjuks nii rahu- kui sõjaajal.

Kuju ja vormi omandamine moodustab väljaõppe aluse, oskus iseseisvalt kasutada õpitut, — väljaõppe tagajärge. Õppetöö mõte ei peitu drillimises, vaid arusaamise loomise õpetatava sisust ja eesmärgist.

Iga juht kannab vastutust oma üksuse ettevalmistuse eest. Kasvatus ja õppetöö raskuspunkt lasub kompaniülemaal. Tema tegevus loob alused armee kasutamisevalmsuseks ja löögijõuks. Kõikide ülemate kohuseks on teda sel raskel ülesandel abistada, ilma et teda kitsendataks.

Õppetöö peab minema kergelt raske- male, üksikosadelt tervikule. Õppetöö algab üksikõppusega, jätkub jaoõppusega (talveõppus) ja lõpeb üksuse (Verbandausbildung) õppusega (suviõppus). Üksikõppus on aluseks koostöötamiseks üksuses (n. n. Verbände). Üksikõppus peab olema eriti põhjalik. Üksikõppus toimub noorsõduritega ja 2. aasta reameestega. Noorte õppetöö kestuseks on vähemalt 16 nädala-

lat. 2. aasta reameeste üksikõppus toimub rööbiti noortega. Vahi- ja muud teenistused peavad selleks küllaldast aega andma. Jaoõppuse eesmärgiks on valmistada ette meeskonda teotsemiseks väiksemas lahingühikus. Üksuseõppus jaguneb rühma ja kompani õppusteks, millele seltsivad veel õppused suuremates ühikutes.

Rööbiti sõdurite õppetööga sünnivad ohvitseride ja allohvitseride täiendusõppused.

Eriteenistuseks ettevalmistatavatele korraldatakse eriõppusi.

2. Väljaõppe sihid ja abinõud.

Põhjalikkus on tähtsam mitmekülgsusest.

Täpsus teenistuses on ülemate ja alluvate esimeseks kohuseks.

Väljaõppe aluseks on keha läbitöötamine. Kehalised harjutused terastavad keha, nõuavad paenduvust ja kannatust, ning tõstavad kiirust ja osavust.

Rividrilli (Exerzierübungen) ülesandeks on drillipäraselt harjutada juhtimiseks ja esinemiseks vajalikke rivistusi. Rividrill kasvatab korrahoidmist, seisakut ja esinemist (Strammheit), kõvendab distsipliini ja õieti kasutatult tõstab üksuse iseteadvust.

Laskeasjandusele tuleb pöörata erilist tähelepanu. Rahulikul ja kindlal relvaka- sutamisel on otsustav tähtsus tulevõitlusel.

Lahinguline väljaõpe on tähtsaim ettevalmistusala.

Lahingulise väljaõppega tuleb valmistada ette otsustavat võitlejat, kes on võimeline ka käsku saamata teotsema iseseisvalt üldise tegevuse raamides. Lahingulise väljaõppe eesmärgiks on õpetada kätte sõdurile õiged liikumisviisid lahinguväljal ja oskused oma relvade iseseisvaks ja otstarbekaks ning katkematuks tegevusse rakedamiseks. Noortega tuleb varakult alustada üksikvõitleja ettevalmistust maastikul. Mida sagedamini sõdur viibib raskel ja vahelduval maastikul, vaatamata aastaajale, seda suurem on kasu. Harjumine puudusega on suure tähtsusega. Rännakvõimeid tuleb järjekindlalt arendada.

Vastavalt oma väeliigi raamidele, iga sõdur valmistatakse ette õhu- ja gaasikaitse, tangitõrje, ja üldise pioneriteenistuse aladel.

Rööbiti tehniliste ja drillipärase õppusega tuleb sõdurites süvendada arusaamist

õpetatava küsimuse või ala sisus ja eesmärgis.

Üksuste õppused. Tuleb püüda vastasele ette kirjutada tegevusviisi.

Painduvus juhtimises, üksuste liikuvus ja kiirus, suur rännakvõime ka rasketes oludes, osav moondamine, maastiku ja pimeduse kasutamine, vastase üllatamine ja petmine vajavad erilist harjutamist.

Manöövrite kohta on öeldud, et mida rohkem rahuaaja koosseisud erinevad sõjaaegseist, seda tarvilikum on, et kõik juhid õpiksid tundma neid raskusi, mis on ühenduses sõjaaegsete üksuste juhtimisega ja varustamisega.

Allohviteri ettevalmistamine algab teisel teenistusaastal.

Edasi puudutatakse allohviteride ja ohvitseride täiendusõppusi, kusjuures viimaste kohta on öeldud, et vastutus ohvitseride täiendusõppuste eest lasub rügemendiülemal. Seejuures tähendatakse, et ohvitseride ülemäärane koormamine teaduslike töödega on sama kahjulik, kui väiklane ja koolmeisterlik õppuste korraldamine. Kuninga ei tohi vormid valitseda sisu üle ja katsed osutada tähtsamaks õpetamisest. Ilmaaegne kirjutustöö on halb.

3. Katsed.

Väljaõpet kontrollitakse vaatustega. Plaanikindlaid vaatusi toimetatakse üksikõppuse lõpul (Einzelbesichtigung) ja 2 kuni 3 kuud pärast üksikõppuse algust (Kampniebesichtigung). Vaatusi toimetab paljoniülem. Vaatustel on ainult siis väärtust, kui vaatust toimetaja ülesande annab etteteatamatult. Tihti on parimaks kontrollabinõuks kaasa elamine üksusega. See võimaldab sügavamalt pilku heita üksuse tegevusse ja väljaõppesse. Seejuures ei tohi aga muuta üksuse harilikku töökava.

Otsuse tegemisel üksuse väljaõppe tasapinna kohta on mõõduandvamaks teguriks kogu üksuse õppetöö tagajärjed. On tarvilik, et kõik vastava ala sõdurid oleksid ette valmistatud ühtlaselt, kui et mõned nendest näitaksid tippaavutusi teatavatel aladel.

*

See oleks lühidalt tooduna kõik, mida Saksa vägedejuhataja on pannud maksmata juhistena jalaväe väljaõppes. Eestoodust nähtub, et Saksa sõjaväe sisemine jõud peitub õiglaslikus karmuses, vastuvaidle-

matus ja täpise käsitäitmisel ja õppetöö läheduses tegelikkudele sõja nõudmistele. Loomulik on, et kõik riigid püüavad sõjaväele õpetada seda, mida tuleb tarvis sõjas. Selle nõudmisega on isegi liialdatud, võiks öelda, mindud ühekülgusesse, jättes kõrvale sõduri kasvatusküsimused.

Kõigepealt tuleb puudutada siin distsipliini kui sõdurluse põhialust. Revolutsiooni mõjutusel pääsis esile mõiste n. n. „teadlikust distsipliinist“, mis loomulikult on ideaal, mille poole inimkond võib ainult püüda, kuid mis praegu seisab veel ulatamatus kauguses. L. Rendulié ütleb, et „Teadlik distsipliin seab distsipliinikandjale isikule sedavõrd suured nõudmised, et meie õigusega võime kahelda, kas keskpärane inimene on suuteline neid kandma. Teadliku distsipliini pooldajad toetuvad üksikutele inimese loomuses olevatele distsipliini nõudvatele teguritele. Nad aga jätaavad silmapaari vahele, milline suur samm on tunnetusest tahteni. Iga üksik intellekt peab olema sedavõrd kõrgelt arenenud ja tema tunnetus nii sügavalt põhjusesse juurduma, et tunnetus ja tahe lõpuks üheks muutuvad, nagu see, kui uskuda Plato'd, olevat aset leidnud ainult Sokrates'i juures.*)

Vaevalt on kaasaja inimesed selles suhtes teissugused kui vanasti, mispärast mõiste „teadlik distsipliin“ võib ja tuleb sõjaväest heita kõrvale kui asjatu ja kahjulik.

Selle asemel tuleb uurimise objektina võtta kaasaja inimene kõigi tema vooruste ja pahedega, et leida õiged alused tema distsiplineerimiseks.

Sakslased oma juhistes annavad mitmeidki näpunäiteid selleks. Eelkõige tuleb puudutada siin drilli kasvatavat ja distsiplineerivat mõju. Drill on võimalik peagu igal alal. On kindel, et vaatamata igasugustele tehnilistele täiendustele, jääb drill alati püsima, kuna ta sisult toetub inimese olemusele. Ainult drilliga võib viia inimese reflektorsete tegevusteni, millistel on suur tähtsus võitluses, kus tihti ütleb ära inimese mõistus. Kuid ka drill võimaldab sisendada sõdurisse sõdurluse vaimudistsipliini. Muidugi, nagu seda Saksa juhisedki tähendavad, ei või drill muutuda harjutusalaks drilli enda pärast. Kuid see on juba kasutusküsimus.

N. Rk.

*) Militärpsychologische Studien, Dr. jur. Lotar Rendulié, Major im österreichischen Bundesheer. 1925, lk. 15.

Tangitõrje relvad 1936. a. lõpuks.

(„Polska Zbrojna“)

Tangitõrje relvad on viimasel ajal teinud märgatavaid edusamme ja võistlus soomuse ja mürsu (kuuli) vahel näib kujunevat viimase kasuks. Eriliste tt püsside konstrueerimisel on püütud, relvade kaliibrit suurendamata, saavutada senisest suuremat kuuli algkiirust, millisel alal on saavutanud silmapaistvamaid tagajärgi Schulz ja Larseni relvavabrik Taanis. Siin valmistatud n. n. Goerlich Chalger Ultra tt püssi tehnilised andmed: kal. — 7,7 mm, kaal — 5 kg, padrundi kaal — 8—9 gr, algkiirus — 1800 m/sek., lööb läbi 12,5 mm paksu terrassoomuse kuni 1000 m kauguselt. Praegu eksisteerivaist rasketuulipildujaist on tt mõttes sobivamaks tüüp, mille: kal. 7—9 mm, sihikuline laskekaugus 2000 kuni 3000 m, kaal ühes alusega umbes 40 kg, prokt. laskekiirus 200—300 lasku min. soomust läbistavate kuulidega. Itaalia relvavabriku Breda poolt valmistatud ja tt mõeldud üliraske rk tehn. andmed: kal. — 14,0 mm, kuuli algkiirus — 1000 m/sek.; aluse konstruksioon võimaldab laskmist 360°; sihikuline laskekaugus 600 kuni 5000 m; lööb läbi 20—25 mm paksu terrassoomuse kuni 1000 m kaugusel; jahutusõhuga või veega. Üks teine helveetsia vabriku Oerlikoni poolt valmistatud samatüübiline tt relv (kal. 20 mm) omavat eelmisest veelgi suurema läbilöögi võime, kuid ühtlasi olevat sellest ka tublisti raskem ja tema juures töötamiseks minevat vaja vähemalt 3 meest. Näib, et edaspidi niisugust tüüpi tt relva arendamisel töö suundub mitte niivõrd kaliibri suurendamisele, kui just mürsu (kuuli) algkiiruse tõstmisele (Goerlich „Chalger-Ultra“), kujundades seega relva, mis oma kaalu poolest oleks küllalt kerge ühemehe käsitsemiseks võitluses soomusmasinate vastu eesliinil. Uueks n. ö. spetsiaalrelvaks tt teostamisel on miinipilduja. Iga saksa jal. rüg. omab praegu kerge-miinipilduja kompani, milles kokku 8 tk. 75 ja 150 mm-st miinipildujat; nende laskekaugus — 3500 m; mürsk kaalub 6,3 kg — algkiirusega 200 m/sek.; relva raskus — 385 kg; 150 mm miinipilduja laskekaugus — 4000 m ja mürsu kaal 42 kg. Peale selle moodsa tt relva saksa jalavägi omavat veel moderniseeritud 1916. a. süsteemi miinipildujaid, kal. 76 mm ja 170 mm; neist esimene kaalub 275 kg, laskekaugus 2000 m ja mürsu raskus 4,5 kg, kuna teisel need arvud on

vastavalt: 585 kg, 1000 m ja 53 kg. Kergetem süsteem (kal. 76 mm) olevat võimeline andma ka lamedat tuld ning kõigiti sobiv tt relvana. Tt suurtükkidelt nõutakse, et nad suudaksid läbi puurida rünnaku- ja läbimurde tankide soomuse, olles ühtlasi tarvilisel määral painduvad võitluseks kaasaja kiirestiikuvate soomusmasinate vastu. Neid nõudeid näikse teistest paremini rahuldavat 20—50 mm kaliibrid, kusjuures konstruktorid on seadnud endale ülesandeks nende relvade tulejuhtimise ja laskmise automatiseerimise selliselt, nagu see on juba läbi viidud õhukaitse suurtükkide konstruksioonis. Seda tüüpi tt relvade hulgast väärivad äramärkimist järgmised: a) Poolautomaatne ja automaatne tt suurtükk, kal. 20 mm, algkiirus 600—900 m/sek., laskekiirus 100—200 lasku minutis, mürsu kaal 125—165 gr, relva alus võimaldab tulistada nii maapealseid kui ka õhumarke, mispärast kogu süsteemi kaal on võrdlemisi suur ja ulatab kuni 300 kg-ni. b) Saksa tt suurtükk, kal. — 37 mm, mürsk — 0,65 kg, laskekaugus kuni 7000 m — algkiiruse juures 800 m/sek.; transporteeritakse hobustel või mehaaniliselt. c) Tt suurtükk Madsen, samanimelise taani relvavabriku uemast produktsioonist; kal. 37 mm; raua pikkus võrdub 50 kaliibrile; mürsk — 0,8 kg, tema algkiirus 900 m/sek., 1000 m peal pärast raua suudmest väljumist — 660 m/sek., lööb läbi kuni 49 mm terrassoomusest; kaal 250 kg ja kõrgus ühes alusega maapinnast arvates 51 cm. d) Helveetsia sõjavägi sai hiljuti endale tt relva, 2 suurtükki iga pataljoni peale; relva tehnilised andmed: kal. 47 mm, laskekaugus — 5000 m, laskekiirus — 15 kuni 20 lasku min., mürsu kaal — 2450 ja 1450 gr, relva kaal — 270 kg. e) Moodsamaks tt on itaallaste 1935. a. tüüpi 47 mm suurtükk, mis kaalub 270 kg ja on veetav mootori- kui ka hobusejõuga. See relv laskvat väga kiirelt ja täpsalt ja tema mürsk, omades lameda lendjoone, olevat võimeline 500 m kauguselt läbistama rünnaku- ja läbimurde tankide soomuse ja 1000 m pealt hävitama luuretanke. See relv on kohandatud tulistamiseks ka hariliku mürsuga. g) Tt relva eritiübiks on see, mis omab kaks vahetatavat rauda, millistest üks laskmiseks lameda tulega, viimase kal. 25—47 mm ja teise — 50—81 mm. Laskekaugus lamedal laskmisel — 4200—8000 m ja

püstitlaskmisel (50—81 mm raud) 2200—6000 m. Relva kaal, olenevalt raudadest 140—450 kg, mürsu kaal vastavalt kaliibrile: 0,25—1,70 kg ja 1,5—4,6 kg, algkiirusega 760—525 m/sek. ja 350—160 m/sek. Eespool toodud tähtsamad tt relvad ei ole oma konstruktsiooni poolest kuidugi veel lõplikult välja kujunenud ja tõenäoliselt võidujooks mürsu ja soomuse vahel jätkub. Kumb neist saavutab ülekaalu, pole praegu kuidugi veel teada; järgmine 1937. a. ehk toob siia rohkem selgust.

Kk.

Soomusjõud 1936. a. lõpuks.

Tangid on kõikjal omandanud kodanikuõigused. Kõik sellel alal tarvitusel olevad tüübid võib jaotada nelja gruppi ja nimelt:

Luuretangid: teotsemiseks veel ja maal, ja ainult maal mööda; raskus 3—5 tonni; liikumiskiirus kuni 45 km tunnis; relvastus 1 rk või 1 tt, suurtükk, mis on asetatud pöörlevasse soomustorni; tegevusaadius kuni 100 km; ületab kuni 1 m 20 cm, laiad kaevikud; soomus läbistamata rk ja kk kuulidele kõikidel kaugustel; meeskond koosneb 2 mehest. Alla 3 tonni rasked luuretangid, ilma pöörleva soomustornita ja samuti ka n. n. ühemehe tangid ei ole üldiselt leidnud poolehoidu.

Rünnakutangid — maal teotsevad — on kõige rohkem levinud soomusmasina tüübiks. Taktikalise kasutamise mõttes võiks selliseid tanke lugeda universaalseks, kuna neid võib kasutada ühesuguse eduga teotsemiseks nii iseseisvalt kui ka koos töötades teiste väeliikidega. Raskus koos lahinguvastusega 7—20 tonni; soomus kaitseb kõige raskemat tüüpi rk kuulide vastu kõikidel kaugustel ja tt suurtükkide vastu — suurematel kaugustel; relvastus — 1—2—3 rk ja 1 tt suurtükk, mis on paigutatud pöörlevatesse soomustornidesse. Meeskond — 3—4—5 meest.

Läbimurdetangid — võitluseks kindlustamata ja kindlustatud positsioonidel. Relvastus väga mitmesugune, alates 3 rk ja 1 suur-, kal. 45 mm (N. Vene 20-tonnine läbimurdetank) ja kuni 11 rk, 2 suur-, kal. 75 mm ja 1 haub., kal. 155 mm igaühel (prantsuse raske läbimurde tank tüüp D); soomuse paksus 20—50 mm; ületab 2—4 m laiad kaevikud; liikumiskiirus 25 km tunnis. Meeskond koosneb 4—14 mehest.

Spetsiaal-tangid — staapide tarvitamiseks (motomehan. üksustes), pioneralatöödeks, sideülesanneteks, varustuse juurdeveoks, haavatute evakueerimiseks jne.

Enamik siintoodud tankidest on gaasikindlad, meeskonna ruum on eraldatud tagapool otsas asuvast masinaruumist tulekindla seinaga. Juhtide tangid on varustatud raadiojaamaga, samuti ka osa rünnakutankidest ja kõik läbimurdetangid. Vaatluspilud on kaitstud kuulikindla „triplex“ klaasiga ja sihtimiseks ning vaatluseks on kasutada optilisi vahendeid — eriliste periskoopide näol.

Soomusauto on võrreldes tankidega jäänud tahaplaanile. Need jagunevad kahte gruppi järgmiselt:

— kerged 4-rattalised soomusautod, poolsoomustatud ja varustatud 1 rk-ga; liiguvad ainult teid mööda, omades ülesandeks pidada sidet ja toimetada luuret kontakti loomiseks vastasega;

— rasked 6-rattalised murdmaastiku s.-autod, relvastus 1—2 rk ja 1 suurtükk, üleni soomustatud; meeskond 3—4 meest; võivad liikuda ka väijaspool teid.

Peale selle tuleb veel ära märkida n. n. „lendavaid“ Christie tanke ja maal ja veel teotsevaid itaalia saksa ja n. vene s.-autosisid, millistega ikatsed praegu veel käimas.

Sõjaväetranspordautode kandejõudu on suurendatud 3—5 tonnini (Diesel'i mootoriga) ja nad on 6-rattalised — liikumiseks maastikul; Diesel'i mootor on võetud tarvitusele selleks, et kergendada varustamist kütteenega ja ühtlasi vältida — seni lähemalt küll veel tundmatute — elektromagneetiliste lainete mõju mootorile.

Motomehaniseeritud vägede organistsioonid on põhiüksuseks pataljon. Tangipataljon koosneb: staabist, 3 lahingukompanist, luure-, side-, pioneri- jne. üksustest ja tehn.-majand. kompanist. Pataljonis tavaliselt 50 tanki, 40 spetsiaal- ja 40 tehn.-majandusala masinat. Iga kompani on võimeline teotsema ka iseseisvalt; vähemaks taktikaliseks üksuseks, mida tavaliselt ei jaotata, on rühm, mis koosneb 3—5—7 tangist. S.-autod on koondatud rühmadesse 3—5 masinat, rühmad 2—3 kaupa kompanitesse (eskadronidesse) ja need viimased 2—3 viisi divisjonidesse.

Suurematest motomeh. üksustest eksisteerib brigaade ja isegi diviise. Inglismaal soomusbrigaadi koosseisu kuulub: 4 pat. luure-, rünnaku- ja läbiurde tanke, 2 iseseisvat tangipataljoni ja mõned kompanid, peale selle veel 2 s.-autorügementi. Praegu reorganiseeritakse ratsaväge soomusrügementideks. Kõige uuemat tüüpi tankide arv ulatub kuni 1200 masinani. Prantsusmaal on 10 tangirügementi, mis on koondatud 5 brigaadiks à 2 rüg., 11 s.-auto eskadroni ja 1 soom.-mot. diviis (end. 4 ratsav. div.). 4 tangipat. ja 13 s.-auto eskadroni asub P.-Aafrikas. Peale selle, õppeotstarbel, motoriseeritakse veel rida jalaväediviise. Soom.-motor. diviis koosneb: 1 mot. drag. rüg., 1 kerg. luuretankide pat., 2 s.-aut. eskadr., 2 moot.-ratturite eskadr., 2 mot. k.-suurt. pat. tareid. Prantslased omavad kokku umbes 5000 tanki. N. Venes on soomusjõud organiseeritud samuti pataljonidesse, rügementidesse ja brigaadidesse, milliste orga-

nisatsioon sarnaneb inglise omale. Jalaväediviisid omavad 1 pat. tanke ja iga ratsaväediviis 1 mehan. rüg. Olevatel andmetel on venelastel ka iseseisvaid soom.-motor. väekoondi. Üldist s.-masinate arvu Venes pole teada, kuid tõenäoliselt on see kaunis suur. Saksa maa asus avalikult organiseerima oma soom.-motor. vägesid 1935. aastal, moodustades suuremaid iseseisvaid üksusi ja pataljone — jal. diviiside tarvis. Neist viimaste koosseisu kuulub à 12 s.-autot, 11 relvade komp. — 12 suurt. ja mootorratturite komp. Soom.-mot. diviise on 3 ja nad koosnevad à 2 brigaadist, millistest üks — soomusrelvade ja teine laskuralal; igas soom.-brigaadis 2 rüg. à 280 tanki; laskurbrigaadis: 3 pat. koosnev motor. laskurirüg. ja 1 mootorratturite pataljon — 5 komp. ja side-, pioneri- ja tehn.-majand. üksused. Sama tempoga läheb motoriseerimine ja mehhaniseerimine ka väiksemates Euroopa riikides ja võib oodata, et 1937. a. sel alal tehakse kõikjal uusi edusamme.

Kk.

Keha arendamine kaitsevälises kasvatuses.

(„Ny Militär Tidskrift“ nr. 1 — 2.
Jaauuar 1937.)

Möödunud aasta „Ny Militär Tidskrift“ ühes numbris leidub artikkel pataljoni arstilt dr. G. Frostellilt, mis käsitleb võimlemise ja spordi ülesandeid kaitsevälises kasvatuses.

Dr. Frostell, kes põhjendab oma väiteid kauaaegse kaitsevääearsti praktikale, toob muu seas ette huvitava asjaolu, et Rootsis on sõdurid, kes pärit rohkem jõukamast, kodanlikumast miljööst, näiteks üliõpilased, palju paremini kehaliselt arenenud kui sõdurid, kes pärit talupoja- või töölisklassist. Peagu pooled neist kihtidest päritolevatest noortest osutuvad aja jooksul rivi-teenistuseks kõlbmatuiks ja ka suurem osa neid, kes tunnistatud kaitsevääeteenistuseks kõlbmatuiks, on pärit viimsena mainitud klassidest.

Neist faktidest dr. Frostell teeb muu seas alljärgnevad lõppjäreldused:

- 1) suurem osa neist, kes tunnistatud rivi- ja kõlbmatuiks, oleks võinud muutuda rivi- ja kõlbmatuikudeks, saades parema kehalise kasvatusena ja
- 2) lastakse kaduma minna palju inimmaterjali, mida võiks väga hästi ka-

nutada kaitsejõudude suurendamiseks ning patustatakse ka üldise rahvatervishoiu vastu tänu praegustele rekruteerimise põhimõtetele.

Valitsevasse ebaõigesse majapidamisse, mis ei võimalda kaitsejõududele kuuluva inimmaterjali täielikku kasutamist, autori arvates parandust võiks tuua sellega, et

- 1) võetakse kaitsevääeteenistusse ka kõik need väga nõrga kehalise konstitutsiooniga kaitsevääeteenistuse kohustuslikud noored, kes siiski võiksid muutuda rivi- ja kõlbmatuikudeks, kui võimaldada neile teataval ajal ja viisil endastmõistetavalt nende tervislikule seisukorrale sobiva kaitsevälise ettevalmistuse, ja
- 2) kuna seesuguse kategooria erikasvatuse peamiseks sihtiks on kehaliste võimete tõstmine, peaksid juba iseendast võimlemine ja sport oma mitmesuguste eriharudega moodustama selles peaosas, sest ainult spordi ja võimlemise kaudu oleks võimalik kehaliste defektide kõrvaldamine ja kehaliste võimete tõstmine.

Suuna ja side pidamise hõlbustamiseks tuleb maastikul aegsasti välja valida selgesti nähtavaid ja kergesti leitavaid esemeid. Märkide kaugused öisel pealetungil peavad olema võimalikult lühidad. Vastase ridades paanika tekitamiseks tuleb teostada üllatusretki, kusjuures retki teostavate üksuste juhid ja meeskond tulevad hoolikalt valida kõige vapramate ja külmaverelismate hulgast. Väljaõpet öiseks tegevuseks tuleb teostada väikeste gruppidenä (jaod) ja järkjärgult tegevus edasi arendada kuni pataljoniini.

T ä p s u s k ü t i d. Kapten Songinas.

Autor annab ajaloolise ülevaate täpsusküttide osast mitmesugustes sõjavägedes kuni Maailmasõjani ja nende teenistusest Maailmasõjas. Täpsusküttide ülesanded mitmesugustes lahingufaasides võiksid olla järgmised:

- kohtamislahingus — vastase tanketide meeskonna rivist väljaviimine;
- liikuväl kaitseel — iseseisev märkide valik ja olukorra kohane teotsemine;
- pealetungilahing nõuab täpsusküttidelt eriti suurt jõupingutust;
- positsioonisõjas nende tegevus piirduv vaid vaatlus-ülesannetega.

Erilise eduga võib täpsusküttele kasutada lahingutes asulate pärast.

Põhimõtteliselt täpsusküttide ettevalmistamine sõjaliste ülesannete täitmiseks tuleb teostada sportlikes organisatsioonides. Selle suuna on omaks võtnud Inglismaa, Saksamaa, Itaalia, Jaapan ja N. Vene, kus täpsusküttimisele on pühendatud eriline tähelepanu ja täpsusküttide ettevalmistamine algab juba koolipingist.

Samas numbris käsitletakse veel: „Suurtükiväegrupi taktikaline laskmine“, „Jalaväe tegevus suitsus“, „Tankide tekkimine“, „Punaväe motoriseerimine“ ja refereeritakse mitmesuguseid välisriikide sõjaajakirju, milistes pole meile midagi olulist.

„MUSU ZINYNAS“ nr. 139. Oktoober 1936.

Leedu, N. Vene mittekallaletungileping. Rutenbergas, G. dr. jur.

Autor arvab, et 28.09.26. a. Moskväs allakirjutatud mittekallaletungileping on kõvendanud Leedu rahvusvahelist positsiooni ja samuti on soodustanud rahu säilitamist Ida-Euroopas. N. Vene vaatamata sellele, et ta ei võtnud osa Versailles' rahulepingust ja 1926. a. toetas tol korral temale sõbralikku Saksamaad võitluses Versailles' „ahelate“ vastu — tunnustas mittekal-

laletungilepingus Leedu suveräniteeti Klai-peda maakonna üle.

T ä p s u s k ü t i d. Kapten Songinas.

Autor jätkab eelmises numbris alatud analüüsi täpsusküttimisest ja teeb käesolevas konkreetse ettepaneku nende arvu suurendamiseks. Autor arvab, et igaaastased osavõtnud lahingulaskmistest täpsusküttele lähima väeosa juures, võimaldavad koostöö ja täpsusküttide lahingumärkide tulistamise oskuse alalhoidmist. Seejuures tuleks reservist tulnud täpsusküttele tasuda sõidukulud ja võimaldada prii ülalpidamine lahingulaskmistele kestel.

Samas numbris käsitletakse veel „Saule lahingut“, „Riik ja ökonoomilised küsimused rahu ja sõja ajal“ ja „Sõjaväe tehnika areng“, missugused ei paku meile midagi märkimisväärset.

„MUSU ZINYNAS“ nr. 140. November 1936.

Jalaväe eeskiri. II osa. Lahing. Kindralleitnant Vitkauskas.

Möödunud aastal ilmus jalaväe eeskirja II osa, milline asendab 1922. a. ilmunud rivi-eeskirja II osa ja Väli-eeskirja I osa. Jalaväe eeskirja I osa (rivi) ja III osa (väliteenistus) ilmuvad lähemas tulevikus. Uus eeskiri jaguneb 8-sse ossa: 1. üldmõisteid lahingust, 2. jalavägi, 3. abirelvalliigid, 4. jalaväelahingu põhialused, 5. jalaväelahingu üldpilt, 6. lahing eritingimustes, 7. jalaväe allüksuste lahing ja 8. võitlus vastase lennuväe soomusjõudude ja gaasiga.

Lisas on toodud tähtsamad oskussõnad. Artiklist võib aru saada, et uus eeskiri on põhjalikult ümber töötatud ja niiõelda „leedustatud“. Uue eeskirja § 13 põhjal on jalaväe osa lahingus põhjapanev. Jalavägi on ainuke relvaliik, mis võib täielikult ja iseseisvalt läbi viia lahingu, sõltumata maastikust ja ajast.

Riik ja ökonoomilised küsimused rahu ja sõja ajal. Kolonelleitnant A. Šimkus.

Suuremas artiklis, mis algas juba eelmises numbris, jõuab autor välja käesolevas numbris küsimuste juurde, mis peaksid olema riigimajanduse ettevalmistamise aluseks sõja ajaks. Need oleksid: 1. kes on tõenäoline vaenlane ja 2. missuguseid poliitilisi sihte taotleb riik sõjalistes jõupingutustes:

- a) kaitsta või peale tungida,
- b) sõdida ainult oma territooriumil,
- d) sõdida koos liitlastega,

Libedal jääl reed libisesid kergesti ja seepärast traavisid hobused peagu sundimata, kuna mehed jorutasid hea meele pärast omaette laulu. Ainult lipn. Jalak uuris tähelepanelikult kaldaäärset metsariba ja jääl viibivaid kalureid, kuna punaväest polnud näha jälgegi! Samuti polnud näha ka meie vägesid, välja arvatud meile kaugel silmapiiril järgnevad 3. roodu kaks rühma. Jõudnud Värskasse, kuulsime oma meelega, et just enne meid oli küla läbistanud suur moonavoor. Nähtavasti vastane meid nii sügaval seljataga ei teadnud veel karta, sest Räpinast Kahkvasse suunduvad I pataljoni roodud lume vähesuse tõttu nii kiiresti edasi ei jõudnud, kui meie mööda järve jääd.

Värskast suundusime Treeski (Trostjanko) küla peale. Metsavahel nägime endale vastu tulevat kaht punaväelast. Aja kokkuhoiu mõttes ei hakatud paari mehe pärast regedelt maha ronima, vaid kihutati madala lumega kaetud männiku alusel meestele vastu kolme kõrvuti sõitva reega ja käsutati käed üles. Vangistatavad osutusid eestlasteks. Vangid seletasid, et on piirivalvurid ja valvavad Eesti-Vene piiri. Meie mehed arvasid, et selline piir on Venemaa pool Pihkva järve ja seepärast tuleb vange jämeda piiririkumise pärast anda sõjakohtu alla. „Piirivalvurid“ võeti kaasa ja edasi läks sõit Treeskisse. Jõudnud sinna, jäädi ootama järgnevaid 3. roodu rühmi. Valvepostid asetati küla äärde teede ja mehed jäid puhkama.

Minu kolm sugulast ja mina otsustasime minna külast veidi Petseri poole vaatama maastikku.

Väljudes umbes kilomeetri võrra külast, märkasime meile teed mööda vastu sõitmas kaht hobust, nendest üks saaniga ja teine reega. Peitsime endid teest umbes 40 meetri kaugusele väikese kingu varju ja jäime ootama. Sõiduki lähenemisel nägime nendes istuvat püssidega varustatud sõjaväelasi, kuid polnud kindel, kas need on punased või meie mehed? Vähesse ootamise järele nägime selgesti, et sõidukeis istuvad punaväelased, kokku 6—7 meest.

Heitsime kiirpilgu oma täägita püssidele ja ootasime veel mõned sekundid. Punaväelaste jõudmisel 40 m kaugusele, käskles minu vend: „Noh nüüd!“ — Kargasime kingu tagant välja ja moodustades kolmemehelise aheliku, tormasime kiirjooksul punaväelaste poole.

Punaväelased hämmastusest toibudes pudenesid silmapilkselt sõidukeilt ja näis, et asuvad meiega võitlusesse!?

Silmapilkselt sähvatas mul mõte, et selliselt võib rünnak vastase arvulise ülekaalu tõttu lõppeda meie kahjuks ja seepärast pöördudes poolpöördes kingu poole, kust äsja väljusime, viipasim käega tõrjuvalt ja käsklesin: „Ärge tulge!“ — Kas minu käskluse mõjul, või mõnel teisel põhjusel vastased relvi ei tõstnud.

Hüüdsin vastastele: „Ruki verh!“ — Osa vastaseid viskaski relvad maha ning tõstis käed üles, kuid mitte kõik!

Eriti paistis silma üks noorevõitu punaväelane, kes püüdis püssi käes hoides tagurpidi metsa poole taanduda. Umbes 5—7 m kaugusel suunasime kolm püssiotsa nimetatute peale ja kargatasin veel kord: „Ruki verh!“ Punaväelane viskas väikese kõhklemise järele püssi ning koos temaga tegid seda ka kõik ülejäänud. Kätsutasin vangid relvade juures 10 sammu edasi ja kaitseliitlase Kask'iga teine teisele poole teed, juhtisime neid küla poole. Vend korjas mahaloobitud relvad sõidukeisse ja sõitis meile hobustega järele.

Teel viskas maha üks vang veel väikese kinžaali, millise sain endale. Külas selgus, et vangistatute hulgas oli kaks tsariaegset ohvitseri, mingisuguste väga kõlavate ja pikkade ametinimetustega. Ohvitserid kandisid siniseid pükse, tsariaegseid ohvisere-frentše ja olid varustatud mõõkadega, brovningutega ja kaarditaskutega, millede leidusid suurepärased kohalikud topograafilised kaardid.

Lihtsamat rõivastust kandis relvade mahaviskamisel tõrkuv punaväelane, kes osutus parteiliseks kommunistiks. Kommunist paistis silma eriti oma julgusega, kuna tunnistas end kindlalt ja julgelt kommunistiks, lubades esimesel võimalusel pöörduda tagasi punaväkke.

Vangidega oli kaasas veel suur postikott, täis ametlikke- ja erakirju ning ülivärskaid Leningradi ajalehti. Vange kuuldas üle meie ohvitserid, kuid kas ülekuulamine protokolliti, seda ei mäleta.

Samal õhtul kutsuti meid Kahkva külla. Kahkvasse sõitsime läbi suure metsa ja kõik aeg olid vangid lahtiselt regedel, ilma et keegi oleks katset teinud põgenemiseks. Ööbisime Kahkva külas. Kahkvasest liikusime 31. jaanuari hommikul hobustel Orava mõisa suunas. Umbes 1½ km enne Orava mõisat, kuulsime ees laskmist. Jätsime vööri maha ja liikusime eelolevale legendikule jalgsi. Legendikul oli ahelikus 1. roodu kaks rühma (50 meest) leitn. Kiima juhatusel ja jalaluurajate k-do (20 meest) leitn. Tetsov'i juhatusel. Mehed

olid ahelikus ja ootasid Orava mõisa poolt lähenevat punaväelaste ahelikku. Meid paigutati aheliku vasakule tiivale. Tuli korraldus luurpiilkonna väljasaatmiseks. Piilkonda määrati kaitseliitlased N. ja P., mina ja minu vend. Piilkonna ülesandeks oli kindlaks teha läheneva punaväe aheliku suund ja ahelikus olevate meeste arv. Ülesande täitmiseks liikusime kiirsammul üle lagendiku, mille laius võis olla 250—300 m. Lagendikule järgnes võsastik ja üksikud väikesed kingukesed. Jõudes võsastikku, kavatsesime minna umbes 30—40 m kaugusele kingukesele, et vaadelda vastase aheliku suurust, sest karjuval häälel punaväelaste juhtide poolt antavad korraldused selgitasid juba isegi nende liikumise suunda. Kõige ees liikus vend, temale järgnesin umbes 5 m kaugusel mina, kuna N. ja P. olid minust umbes 20 m tagapool. Korraga tagasi vaadates nägin, et N. ja P. vehivad energiliselt kätega ja näitavad paremale poole, kust oli näha juba vastase aheliku mehi. Samal silmapilgul vaatasin eesolevale kingule ja märkasin selle taga punaväelaste päid. Hüüdsin vennale: „Vaata, mis ees kingul!“ Vend nähes punaväelasi, pöördus ümber ja jooksis tagasi, temaga seltsisin ka mina, kuna N. ja P. jooksid juba kaugemal ees. Vastase ahelik avas meie peale tule. Vastase tulele vastas meie ahelik ja selliselt osutusime peagu kahe tule vahel. Kuulipildujad täristasid, püssid ragisesid ja kusagil meie aheliku paremal tiival olevas metsas, kostsid ka üksikud käsigranaatide plahvatused. Vaevalt üle labajala küüniv tuhkjast lumi muutus punaväelaste kuulidest puurituna sarnaseks elavale tolmuks, mis tantsiskles kord meie ümber, kord jälle kuskil kaugemal. Kas punaväe viletsa laskeosavuse või õnneliku saatuse tõttu, pääsesime oma aheliku juurde terveks, kus surmani väsinuna maha langesime. Algul lamasime maas, ilma et oleksime suutelised olnud püssi kergitama, ent peatselt toibusime ja avasime vastase suunas püssitule. Meie seljataga orus oli kuulipildujaree hobune, kes rahulikult kuulas lahingu raginat. Äkki tabas vastase kuul hobust ristluude kohalt ja hobune langes istukile, pöörates abiotsiva pilgu oma peremehe poole, kes vististi ei leidnud paremat abinõu, kui kustutas hobuse eluküünla oma kuuliga.

Oli märgata vastase tule nõrgenemist ja meie liikumise lipn. Jalak'u juhatusel edasi. Lahingu käigu seda osa kirjeldab lahingu juhataja lipn. Sööt oma päevikus:

„...Vaenlase paiknemist arvesse võttes, otsustasin... peale tungida ühes tiibade haaramisega. Selleks ajaks said jalamaakuulajad ülesande, paremalt poolt metsa mööda vaenlase tiivale minna ja avada tuli. Avinurme kaitseliidule — vasakult poolt männivõsastikku mööda tungida Orava külale tagant peale. Mina, 1. roodu II rühmaga — otse rindelt. Tulevahetus kestis edasi ja oli märgata, et üksikud vaenlase mehed hakkasid tilkuma orgu, mis tee ääres. Ja isegi mõniseda sammu meie ees võsastikus oli märgata liikumist, mida aga oma kuulip. tulega likvideerisin.

Umbes veerand tundi hiljem Avinurme meeste väljaminekust, algasin rindelt pealetungi. Orus olev punaste salk sai meie kuulip. tulega laiali aetud ja pistis taganema. Olin vaenlasest umbes pool kilom. kaugusel, kui juba jalamaakuulajate paugud hakkasid kostma vaenlase tiival. Suur sügav org oli meie ja vaenlase vahel. Lumi orus sügav — täistuisanud. Jooksime suure rutuga läbi sügava lume edasi, ja kui teisele poole oru kaldale jõudsim, hakkas Avinurme meeste „Kolt“ vaenlase paremal tiival töötama. Orava küla tagant kõlas ka Avinurme meeste „hurraa!“ Hüüdsin oma meestele: „edasi, hurraa!“ ja tormasime vaenlasele kallale. Punased ei võtnud täagivõitlust vastu, vaid pistsid jooksu, padruneid ja kuulip. linte maha jättes. Üks osa punaseid taganes Orava mõisa poole — meie järele ja nii jooksime Orava mõisast läbi — nemad ees, meie taga. Teine osa punaseid taganes Vivva küla poole, nende järele jooksid Avinurme mehed. Orava mõis oli meie. Meil haavatuid ega surnuid ei olnud.”

Peale Orava mõisa vallutamist suundus umbes 10 meest Avinurme kaitseliidust Vivva küla peale, sest sinna taandus hulgana punaväelasi.

Et kiiremini edasi saada, sõitsime Vivva poole küüthobustel. Lipn. Jalak'u küüditajaks oli 18-aastane energiline preili L., kusagilt lähedalt külast. Hobused jätsime Vivva küla ette metsa ja osa mehi jäi metsa-äärsele kingule ahelikku, kuna lipn. nelja mehega läks külast kaugemal olevate üksikute majade juurde.

Punaseid oli küla sisemuses näha murruna. Küla keskelt liikus lipn. Jalak'u asukoha suunas üks ratsanik ja sellele järgnes umbes 70 meetri kaugusel reetäis mehi. Lipn. Jalak peitis end meestega majade varju ja esiteks vangistas ratsaniku ning pärast reega sõitvad mehed. Vangidega ja sõjasaagiga tuli lipn. Jalak

voori juurde, paigutas kõik vangid ühele reele. Ree päralt paigutas prl. L-i, sidudes viimasele vööle ratsaniku mõõga ja andes kätte oma brovningu. Vangidele teigi teatavaks, et preili saadab iga vastuhakkaja või põgeniku kõhklematult teise, paremasse maailma, mida preili L. ise vene keeles vaprast kinnitas. Lipn. Jalak saatis ühtlasi preiliga Orava mõisa kirjaliku teadaande olukorrast ja palus abi.

Olles kingul ahelikus, meie mehed ei lasknud ainustki pauku, vaid jälgisime tähelepanelikult vastase tegevust.

Keegi meist arvas nägevat, et punaste poolt lehvitatakse valge rätiga. J. Kask arvas, et punaväelased kavatsevad üle tulla, nagu see juhtus päeva 4—5 eest Säkna küla juures, kus koos leitn. Kiima (1. roodu) rühmaga vangistasime 180 meest.

J. Kask soovis minna punaväelastega ületuleku asjus läbi rääkima ja küsis selleks lipn. Jalak'ult luba. Lipn. Jalak lubas, kuid asus ise kuulipilduja „Colt'i“ juurde ja suunas selle suurimale punaväelaste trobikonnale, et vajaduse korral Kask'i toetada. Kõik teised mehed asusid laskekohtadele ja jälgisid pinevusega asja arenemist. J. Kask jättis püssi maha ja liikus varjamatult otsesuunas punaväelaste poole.

Umbes 70 meetri kaugusel punaväelastest peatas Kask ja kutsus käeviipega vastase poolt kedagi endale vastu. Punaväelastest ei tulnud ühtegi, vaid kutsuti Kask'i veel lähemale.

Äkki väljus ühest majast arvatavasti komissar, sirutas käed laiali ja trobikonnad hakkasid paiskuma ahelikku. Samal silmapilgul avas lipn. Jalak kuulipildujatule, mida meie püssitulega toetasime. Kask viskus pikali ja hakkas lähedal olevat lohku mööda tagasi roomama. Puna-

väelased tulistasid meile vastu väga ägedalt ja isegi võiks ütelda, et tabavalt, sest meie mäekingul lumi päris tuiskas ja kuulid lausa plaksusid.

Lipn. Jalak suutis kuulipildujast lasta 1½ linti, siis tekkis lasketakistus. (Kogusummas oli meil 2 linti, millised vend ja mina Jõgeva jaamas soetasime soomusrongilt). Lipn. Jalak vedas kuulipilduja mäeharjalt alla ja hakkas kõrvaldama takistust.

Punaväelased märgates meie kuulipilduja tule lakkamist, hakkasid valguma küla tagusesse metsa. Nende kuulipildurid püüdsid hobusel ära kihutada, kuid tegi käänaaku meie poole ja seepärast sõitsid meile mõnikümmend meetrit lähemale. Avasime kuulipildurite pihta ägeda püssitule, mille tagajärjel kuulipildurid põgenesid metsa ja hobune ilma juhtimata jooksis kinni kännu otsa. Minu vend ja kaitseliitlane K. Sõber jooksid hobuse juurde, päästsid ree lahti ja kihutasid meie juurde.

Reel oli kuulipilduja „Maksim“, 15 linti, padruneid ja hulk seljakotte. Seega oli soomusronglastele venna ja minu poolt antud „veksel“ lunastatud, sest lubasime meie „Colt'ile“ antud kahe lindiga võtta punastelt „Maksimi“.

Varsti jõudis Orava mõisast kohale preili L-i läbi kutsutud abivägi, mitme kuulipildujaga, kuid lahing oli juba võidetud ja vastast polnud enam leida. Vastane jättis maha üle kümne surnu, kuna haavatud olid kaasa viidud. Kaudsete andmete kohaselt olevat punaseid olnud seal 300 meest. Meie salga 10 mehe hulgas surnuid ega haavatuid ei olnud. Õnnestunud lahing ja saadud kuulipilduja löstsid meie meeste enesetunnet ja lugupidamist mitme pügala võrra. J. J.

Reservohvitseride kordamisõppused 2. Üksikus Jalaväepataljonis.

3. veebr. s. a. ilmus 2. Üksikusse Jalaväepataljoni kordamisõppustele 71 reservohvitseri. Enamik kokkukutsutuist oli 1930.—34. aastail aspirantide kursuse läbi teinud noori ohvitseri, kuid palju oli ka neid, kes olid ohvitseri kutse omandanud juba Maaõppemaja päevil ja pärast Vabadussõda polnud sõjaasjandusega enam tege lenud. Seepärast pakkusid just peamiselt neile, kes pikaajalise eemaloleku tõttu olid jõudnud sõjalises oskuses nii mõnestki as-

Rõivaste selgapassimisel oli rätsep oma abilistega kohal, aidates igati leida talle sobivat varustiseset. Kuid vaatamata kõigile ettevalmistusile juhtus siin pisike vipers: üks reservohvitserest oli jõudnud keha dimensioonidelt seevõrra täieneda, et ühedki püksid ei mahtunud talle jalga, mispärast oli vaja suurim number pükse kiires korras laiendada. Võõrihmade vastu tundis aga mõnigi reservist esialgu võõrastust, öeldes, et neid pandlaid ja rihmaotsi on nii pööra-

Ülal: juhtimisala reservohvitserid relvade käsitamisoskusi täiendamas. All: vasakul — ma-
jandusala reservohvitserid teadmisi täiendamas, paremal — grupp reservohvitseri taktikalisel
harjutusel.

jast võõrduda, ka need lühiajalised õppu-
sed palju uudsust, mispärast oldi innuga
asja juures.

Elukutsete poolest olid kokkutulnud re-
servohvitserid mitmesuguste teotsemis- ja
ametialadelt, nagu näiteks: tegelikke põllu-
mehi, metsametnikke, prokuröre, advo-
kaate, kooliõpetajaid, üliõpilasi, pastoreid,
apteekreid, tööstureid jne. Kuid pärast üm-
berrõivastumist mundreisse tunti end juba
ühtlase sõjameeste perena.

Reservohvitseride ilmudes oli väeosal
nende vastuvõtuks seatud varustamise ja
korraldamise aparatuur valmis, nii et iga te-
gevus toimus täpsalt selleks määratud ajal.

selt palju, et ei oska nendega midagi peale
hakata. Kuid siiski läks rõivastumine nõnda
libedasti, et poolteise tunni möödudes pol-
nud reservohvitserest enam ühtki „tsivilisti“
kasarmus. Tõsi, paljud neist polnud seda
juba kasarmusse tulles, sest nad kandsid
kaitseleidu vormirõivaid, millesse jäid kogu
õppuste ajaks.

Kui siis kokkutulnud olid jaotatud õppe-
gruppidesse, esitati neid õppuste juhatajale
— väeosajale kolonelleitnant V. Koha-
lile. Pärast seda tutvustati reservohvitseri
kordamisõppuste kavaga ja siis esitati neid
kohaleilmunud diviisiülema kindralmajor
Kruusile. Oma tervituskõnes ütles diviisi-

ülem, et kokkutulnuist nooremad omavad vahest enam teadmisi kui vanemad, kel aga selle eest on jällegi lahingulisi kogemusi, mis noortel puuduvad, ja et just seepärast ongi kõigi nende koostöö vajalik; üldises kokkutuleku eesmärgis rõhutas aga diviisiülem üksteise tundmise ning teadmiste värskendamise vajadust. 2. Üksiku Jalaväepataljoni ülem V. Kohal ütles oma sõnavõttus, et väeosa on omaltpoolt püüdnud teha kõike, et õppused võiksid toimuda edukalt. Res. kolonel P. Ollen pani kõigile reservohvitseridele südamele, et nüüd, millal õppuste korraldajad ja väeosa on oma ettevalmistused teinud, püüaksid nemadki omaltpoolt eeskujuliku õppimisega aidata üldise eesmärgi heaks kordaminekuks kaasa.

lipildujaist; kõige selle juures rõhutati aga peamiselt just praktilist oskust. Loenguid taktika alal pidasid kolonelleitnandid V. Kohal ja E. Liibus.

Igapäevaseid õppusi teostati kella 0800—1200 ja 1400—1700-ni, vaheldumisi õpperuumides, õppeväljadel ja laskerajal. Suurem taktikaline ülesande lahendamine maastikul toimus Kõrveküla-Engavere rajoonis, kuhu sõideti nelja veoautoga. Ülesande täitmine toimus kohapeal, kuhu ilmus ka diviisiülem.

Korteris asus enamik reservohvitseride linnas, kuid suur osa neist asus ka kasarmus, kuhu selleks olid ruumid vastavalt sisustatud. Lõunatamine ja õhtusöök toimus igapäev ühiselt aktiivteenistuses ole-

Reservohvitserid koos kohapealsete kaitseväe juhtidega kordamisõppuste lõppedes.

Õppuste läbiviimiseks jaotati reservohvitserid kuude õppegruppi, millest kolme esimesse liigitati juhtimise ja neljandasse majandusala ohvitserid; viienda grupi moodustasid arstid, kellega garnisoni arst pidas eriõppusi, ja kuuendasse gruppi (veterinäär-arstide) kuulus ainult üks res. vet. arst, kes oma erialalise õppetöö sooritas III srtv. grupi juures. Õppegruppide (välja arv. sanitt. ala) juhtideks olid väeosa kompani ülemad ja majandusülem, nende abideks aga väeosa ja Kup. Part. Pataljoni juurde lähetatud nooremaid ohvitserid; väeosa üleajat. riviallohvitsereid jaotati aga abijõududena gruppide vahel vastavalt vajadusele.

Üldiselt oli õppuste sisuks tutvustamine jalaväe eeskirjadega, relvadega, riviõppusega, mobilisatsiooni tegevusega, majandusalaga, asjaajamisega, taktikalise alaga — sissejuhatavad ettekanded ja harjutused maastikul, laskeharjutused püssidest ja kuu-

jate ning õpetajatega, et pärast õppusi koos lauas istudes luua tihedamat omavahelist kontakti ning sidet, mille tulemusena astuski enam kui kakskümmend reservohvitseri 2. Üksiku Jalaväepataljoni Tagaväe Ohvitseride kogu Sektsiooni liikmeiks, et ka pärastpoole olla sõjaasjanduslike küsimustega enam kontaktis. Ühine lõuna- ja õhtulaud oli alaliselt korraldatud Ratsarügemendi üleajat. allohvitsereid kasiinos, kuna see asub Lembitu kasarmuile kõige lähemal.

9. veebr. toimus reservohvitseridega vahetorra likvideerimine, mille järele igaüks neist pöördus pärast lühiajalist sõjateadmiste värskendamist tagasi oma igapäevase töö ning ameti juurde.

Üldiselt avaldasid aga nii õpilased kui ka õpetajad arvamusi, et antud aeg — 3.—9. veebruarini, oli edukamaks tegevuseks siiski liialt lühike.

K. —

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 6

19. veebr. 1937.

Kolonelid — kindralmajoriteks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Aleksander-Voldemar **Pulk** VR I/2; 2) Volde-
mar-Viktor **Rieberg** VR I/3; 3) Otto **Sternbeck**
VR I/2; 4) Hugo-Eduard **Kauler** VR I/2.

Sanitaar koloneli — sanitaar kindral- majoriks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Martin **Jervan** VR I/2.

Kolonelleitnandid — kolonelideks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Aleksander-Oskar **Selvet** (end. Šervel) VR
I/3; 2) Johann-Bernhard **Haljaste**; 3) Karl **Mutso**;
4) Viktor **Koern** VR II/3; 5) Johannes-Aleksander
Raud VR I/3; 6) Karl-Aleksander **Freimann**;
7) Johannes-August **Vellerind** VR I/3; 8) August
Balder VR II/3; 9) Nikolai **Helk**.

Majorid — kolonelleitnantideks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Rudolf **Krapp** (Krappe); 2) Aleksander
Ratas; 3) Oskar **Martsoon**; 4) Aleksander **Kulbusch**
VR I/3; 5) August-Osvald **Viru** II/3; 6) Jüri **Kõrge**;
7) Kurt-Benno-Aksel **Mollin**; 8) Valfried **Gutmann**.

Kaptenid — majoriteks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Theodor **Laane**; 2) Vladimir **Struss**; 3) Hans
Ingermaa (end. Ingermann); 4) Kusta **Lindpere**;
5) Karl **Luik**; 6) Rudolf **Martinson**; 7) Voldemar
Vaidem; 8) Peeter **Lilvak**; 9) Leonid **Viikmann**;
10) Herman **Kits**; 11) Oskar **Taalder**; 12) Karl-
Friedrich **Kukk**; 13) Adam-Leopold **Holmberg**;
14) Otto **Sepp**; 15) Rudolf **Beck**; 16) Eduard **Raud-
sepp**; 17) Johann **Jako** (Jaako); 18) Kirill **Raud-
sepp**; 19) Mait **Margiste**; 20) Voldemar **Simonlat-
ser**; 21) Jaan **Tamm**; 22) Ruudolf **Oole**; 23) Al-
fred-Voldemar **Karik**; 24) Juhan **Madise** (end.
Madisson); 25) Boris-Eduard **Andree**; 26) Nikolai-
Aleksander **Riiberk**; 27) Heinrich-Arthur **Kaschan**;
28) Juhan **Põldmaa** (end. Peterson); 29) Kosti
Veelma.

Vanemleitnandi — kaptenmajoriks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Maks-Konrad **Laivin**.

Leitnandid — kapteniteks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Olavi-Reino **Uuspuu**; 2) Laos **Koort**; 3) Alek-
sander **Veelma**; 4) Kaarel-Juhan **Sillamik**; 5) Vol-
demar **Gruno**; 6) Anton **Saluste**; 7) Eduard **Kon-
gas**; 8) August-Voldemar **Talmet** (end. Perner);
9) Oskar **Aksel**; 10) Evald-Otto **Pliisnik**; 11) Ar-
nold-Herman **Koppel**; 12) Enn **Kangur**; 13) Krist-
jan **Veier**; 14) Erich **Normet**; 15) Olaf-Voldemar
Randmer; 16) Rudolf **Taling**; (end. Nuust);
17) Karl **Lang**; 18) Sergei **Leets**; 19) Siim **Löh-
mussaar**; 20) Edgar-Herbert **Klasing**; 21) Aleksan-
der **Luud**; 22) August **Kolk**; 23) Priidik **Eras**;
24) Alfred **Kald**; 25) Villem **Vainsalu**; 26) Arnold-
Anton **Saul**; 27) Alfred-Eberhard **Ruben**; 28) Alfred
Pitsi; 29) Juhan **Ainjärv**; 30) Harald **Kirsipuu**;
31) Aavo **Ürgsoo** (end. Jurkson); 32) Harri-Theo-
bald **Anillinne**; 33) Evald-Heinrich **Laasi**; 34) Al-
fred **Nõmmik**; 35) Oivo **Soots**; 36) Johannes **Bren-
ner**.

Administratiiv leitnandi — administratiiv kapteniks,

vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Hindrek **Lukas**.

Leitnandid — vanemleitnantideks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) August **Võsu**; 2) Vladimir **Samon**; 3) Paul
Porre VR I/3.

Sanitaar leitnandid — sanitaar kapteniteks, vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Boris **Voogas**; 2) Hans-Karl **Tsirk**.

Nooremleitnandid — leitnantideks, vanusega 1. aprillist 1935:

1) Aadu **Kavast** (end. Klaussen);

vanusega 29. augustist 1935:

2) Arnold **Talvet** (end. Tallenhof); 3) Arnold-Ni-
kolai **Pank**;

vanusega 29. augustist 1936:

4) Evald-Johannes **Steinbärk**; 5) Ferdinand **Val-
ner**; 6) Juhan **Kaevando**; 7) Aleksander **Rist-
kok**; 8) Viktor **Noorkukk**; 9) Olev **Lainurm** (end.
Libek); 10) Avo **Kuuse**; 11) Paul **Piirisild**; 12) Os-
kar **Pöder**; 13) Jaan **Kalliver**; 14) Leopold **Sallo**;
15) Rudolf-Heinrich **Tanverk**; 16) Harry **Pedaste**;
17) Elmar-Armin **Kirts**; 18) Harald **Teder**; 19)
Heinrich **Uukkivi**; 20) Jaan **Siim** (end. Schütz);
21) Leonhard-Arvi **Erik**; 22) Leonhard **Porila**;
23) Eduard **Räästas**; 24) Martin **Reitav**; 25) Ar-
nold **Kullam**; 26) Loit **Sarandi** (end. Salmann);

vanusega 1. septembrist 1936:

27) Paul **Rebane**;

vanusega 24. veebruarist 1937:

28) Georg-Aleksander **Soden**; 29) Anton-Heinrich
Laur.

K. Päts,

peaminister,

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner,

kindralleitnant,

Kaitseväge Ülemjuhataja. Kaitseminister.

P. Lill,

kindralmajor,

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 7
19. veebr. 1937.

Kõrgendan arvates 24. veebruarist 1937:
Kaitseliidus kindlapalgata ametikohtadel
teenivatest:

Nooremleitnandid — leitnantideks,
vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Villem Kopp; 2) Paul Martmaa; 3) Valdik Kaldamäe VR I/3; 4) Karl-Voldemar Priido; 5) Johannes Kaljula; 6) Heinrich Kalda; 7) Arnold-Elmar Oja; 8) Valter Raudsepp.

Lipnikud — nooremleitnantideks,
vanusega 24. veebruarist 1937:

1) Paul-Johannes Rass; 2) Nikolai Piller; 3) Elmar Aruja; 4) Jakob Rebane; 5) Jakob Ristsoo; 6) Karl Ruut; 7) Karl Saar; 8) Theodor Saar; 9) Reinhold Tsrinask; 10) Arnold Jõelo; 11) Villem-Emil Marder; 12) Hans Mikk; 13) Henno Tammart; 14) Villem Murs; 15) Meinhard Sumeri; 16) Ferdinand Hermann; 17) Voldemar Piir; 18) Väino Pärtel; 19) Heldur Haljaste.

Tagavaraväest:

Kaitseliitu mittekuuluvatest:
vanusega 24. veebruarist 1937:

Nooremleitnant Karl Tõlpus — leitnantiks;
lipnik Julius Kuitv — nooremleitnantiks.

K. Päts,

Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner,

kindral-leitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

P. Lill,

kindral-major,

Kaitseminister.

Valimisi.

10. Üksik. jal. pat. Üleajat.-Kogu korraline peakoosolek peeti 26. jaan. s. a.

Kogu esimeheks valiti — v. allohv. R. Kuulbas; abiesimeheks — v. allohv. P. Pulver; juhatusel liikmed — v. allohv. A. Veske ja M. Looren; tagavara liikmed — v. allohv. J. Ertis ja R. Mägi.

Revisjonikomisjoni: veltv. A. Kits, veltv. O. Ojaste ja n. allohv. A. Kittus; tagavara-liikmed — veltv. A. Rääk ja v. allohv. O. Tirmann.

Majavanemaks ning raamatukoguhoidjaks — v. allohv. A. Mõtlik.

Laenu- ning hoiukassa asjaajajaks — n. allohv. A. Angerjas.

*

Üleajateenijate Laskespordi Ühingu korralisel peakoosolekul 29. jaan. s. a. valiti järgmise ametiisikud 1937. ja 1938. aastaks.

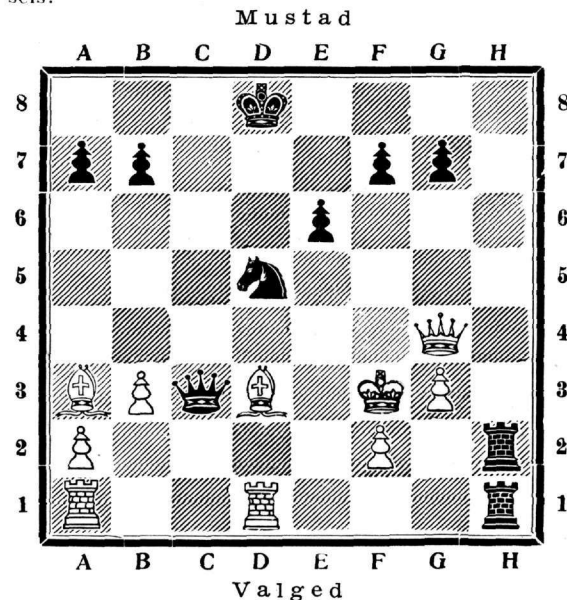
Ühingu esimeheks — veltv. A. Kits; abiesimees ning varandusehoidja — v. allohv. M. Lorenz; liikme kandidaat — n. allohv. A. Kittus. Arvepidamise revidentideks — v. allohv. P. Pulver ja v. allohv. O. Kivi; Kandidaadid — v. allohv. J. Ertis ja n. allohv. A. Kittus.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Partii nr. 7.

Tallinna Garnisoni Maleklubi mängiti 15. 01. s. a. alljärgnev õpetlik partii, kus valgete kui ka mustade poolel võistles mitu maletajat-konsultanti. Partiiis tekkis peale 23. Ob5—d3! järgmine huvitav seis:

Valged omavad ülekaalu materjalis ja mustade surve raugedes — häid väljavaateid võiduks. Mustad leidsid aga ainukese õige jätku ja sunnitsid valgeid kiirelt alistuma.

Leida mustadele võitev jätk. Lahendus järgmises malenurgas.

Partii: 1. e2—c4, c7—c6 (Karo-Kann'i avang), 2. d2—d4, d7—d5, 3. e4:d5, c6:d5, 4. c2—c4, Rg8—f6 (sama seis tekib ka Skandinaavia avangus peale käike: 1. e4, d5, 2. ed, Rf6, 3. c4, cb, 4. d4, cd), 5. Rb1—c3, Rb8—c6 (peale 5. ... , d5:c4 tekib vastuvõetud lipuetturi kahimäng valgetele soodsas variandis. Näiteks: 1. d4, d5, 2. c4, dc, 3. Rf3, Rf6, 4. e3, c5, 5. O:c4, cd, 6. ed ja valgete lipuodale jääb piiramatult tegevusväli), 6. Rg1—f3, Oc8—g4, 7. c4:d5, Rf6:d5, 8. Of1—b5 (annab võrdse mängu. Valged võisid paremust hoida alal ainult käiguga 8. Lb3!), Va8—c8, 9. O—O, e7—e6, 10. Rc3—e4, Of8—d6, 11. Rc4:d6, Ld8:d6, 12. h2—h3, h7—h5 (kahingu väärtus kaheldav!), 13. h3:g4, h5:g4, 14. Rf3—e5, Ke8—e7, 15. Ld1:g4? (vääratus, mille tulemuseks kaotus! Õige ja vajalik oli 15. Ob5:c6!), Rc6:e5, 16. d4:e5, Ld6:e5, 17. g2—g3, Vh8—h5, 18. b2—b3 (kuna mustad juba ründavad, püüavad valged alles avang-arengust välja jõuda!), Vc8—h8, 19. Oc1—a3+, Ke7—d8, 20. Vf1—d1, Vh5—h1+, 21. Kgl—g2, Vh8—h2+, 22. Kg2—f3, Le5—c3+, 23. Ob5—d3 (kui 23. Ke2, siis Le3 matt. Kui 23. Ke4, siis f5+ ja mustad võidavad lipu ehk 23. Vd3, Lf6+, 24. Ke4, V:a1 ja mustade võiduga) ja valged loobusid 27-dal käigul.

Ülesande nr. 14 lahendus.

1. f6—f7, Kf8—g7 (Rg8—f6, 2. Oc1:h6 matt), 2. f7:g8L+, Kg7:g8, 3. Oc1:h6, Kg8—h8, 4. Ke6—f7, e7—e5, 5. Oh6—g7 matt.

Kui 1. ... , h6—h5, siis 2. f7:g8L+, Kf8:g8, 3. Oc1—h6, h5—h4, 4. h2—h3, Kg8—h8, 5. Ke6—f7, e7—e6, 6. Oh6—g7 matt.

Vastutav toimetaja major A. Luts. Tegev toimetaja kapten J. Madise.

**Rootsi
kuul- ja
rullaagrite**

**müügivõrk
üle Eesti:**

Kuressaares: A.-S. K. Bergmann
Narvas: N. Mägi
Paides: G. Laas
Petseris: P. Mägi & E. Nassaar
Pärnus: A.-S. H. Puls, K. Viks
Rakveres: G. Limberg, P. Falk
Tartus: A.-S. A. Rosenvald & Ko.
Valgas: V. Trauss
Viljandis: A.-S. A. Rosenvald & Ko.
Võrus: A. Sibul, A.-S. A. Rosenvald & Ko.

Peaesindus ja ladu:

LINKE & MARTINSON

Tallinn, Vene 11, tel. 432-86, 432-58

A-S.

„EESTISIID“

Ketramise- ja kudumisevabrik,

seadistud 1932. aastal.

Valmistab

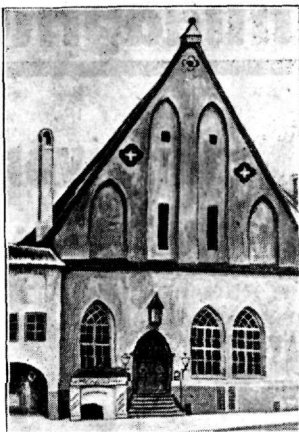
kõiksuguseid riideid ja lõnga.

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru tän. 5, telef. 447-87
Tallinn, Viru tän. 14, telef. 443-97
Tallinn, Laadaplats 70
Tartu, Poe tän. 2, telef. 10-17
Narva, Peetri plats 1
Viljandi, Tartu tän. 1, telef. 30
Petseri, Turuplats 17, telef. 1-19

Eritellimiste vastuvõtmine.

Restide müük.

TALLINN,
Pikk tn. 17
TELEFON:
434-85

C. Petenberga

Asutatud 1849. a.

Veinikauplus – Börsikelder

*Kõrges väärtuses kodu- ja välismaa
veine, shampagneri, konjakit jne.*

Liha eksportäri

Eduard Treikelder

Tallinn, Koidula 11.

Telefon 303-31.

Eksporteerin

*sea-,
lamba- ja
veiseliha.*

Ostan Tallinnas turuhindadega
elusloomi ja liha.

Eestimaa põllusaaduste ümbertöötamise
osühing

„VIRU“

Tallinn, Suur Kloostri 22/18 ■ Telegrammi aadress „Turum“ ■ Telefon 437-84

Peaesindaja:

A-s. RUMBERG, TUBERG & Ko

Tallinn, Suur Kloostri tänav nr. 22/18

Vabrikud: Rakveres, Kadriinas ja Jõhvis
Toodavad kartulitärklis ja -siirupit

$\frac{A}{S}$ Esimene Eesti Põlevkivitööstus

Endine Riigi Põlevkivitööstus

Ölvabrikud Kohtla-Järvel 1936

Põlevkivi. Toorõli. Kütteõli. Bensiin.
Mootorpetrooleum. Mootornafta.
Diiselnافتa. Rasked õlid. Bituumen.
Estobitumen. Asfalt. Emulsioon.
Maanteeõli. Immutusaine „Fenolaat“.
„Estokarbolineum“. Immutusõlid.
Viljapuu-karbolineum. Putukamürk
„Puttox“. Katuselakk „Katusetõrv“.
Raualakk (Asfalt-lakk) ja Asfalt-
mastiks.

**JUHATUS JA
MÜÜGIBÜROO**
Tallinn, Valli 4-3
Telegr. aadr.:
Peapõlevkivi
TELEFONID:
juhatus 45062
ililine 45085
arveosak. 47476

Luterma
PLAADID

Luterma
MÖÖBLID

Luterma
MÄNGUASJAD

on kodumaa kõrge-
kvaliteedilisi tooteid

$\frac{A}{S}$ **A.M. Luther**
MÜÜGIKOHAD:
Tallinnas, V. Posti 9, telefon 446-16
Tartus, E. V. Jürgens, Ülikooli 2, tel. 788

J. H. V.

TALLINNA KÕIEVABRIKU

JOHN CARRI PÄRIJAD

Ladu:

Kopli tänav 33

Telefon 439-79

Nõudke kõikjal

Jaava- ja kookos-linikud,

Nõudke kõikjal

-matid,
-vaibad

OSCAR STUDE

TALLINN
EKSPEDITSIOONI ÄRI
Asutatud 1882

Korras-
tus,
inkasso,
kinnitamine.

Oma puksiirid ja laod raud-
teeühendusega

Laevaagendid
Autotransport

OSAKONNAD:

Pärnus, Pühavaimu 8
Tartus, Ülikooli 44
Valgas, Maleva 2
Viljandis, Lossi 8

Telegr. aadr. igas kohas: „STUDEOS“.

SIIDITÖÖSTUS

„Tekstilana“

TALLINN, MEREPUIESTEE 17
„ROTERMANNI TEHASTE“ MAJA. TEL. 313-38

Valmistame

kõrges headuses

igasuguseid

voodri
teki
kleidi
mantli

riideid

siidist, poolsiidist ja villasest.

KEEMIA-
TEHAS **H. VICHMANN**

Paldiski mnt. 20 Telefon 434-64

soovitab tuntud headuses:

kingakreemi „NEVA“,
saapamääret „KALAMEES“,
uudis kingakreemi „L'ÄIGE“,
metallipuhastust „VOLA“
ja küünlaid igas suuruses.

KEEMIA TEHAS

TH. TIILMANN

Tallinn, Tulika tän. Tel. 431-52.

soovitab oma tööstuse saadusi
parimas headuses:

veesaapamääret „Hülge“,
kingakreemid „Micki“ ja
„Bonzo“.

EESTI PABERI

AKTSIA SELTS

Esindab järgmisi paberivabrikuid:

- Põhja Paberi- ja Puupapi Vabrikute Aktsia Ühisus, Tallinn.
- A-s. Tallinna Paberivabrik E. J. Johanson, Tallinn.
- Türi Paberi- ja Puupapi Vabrik Aktsia Selts, Türi.
- A-s. Paberivabrik „Koil“, Kohila.

Müük ainult suurel arvul.

J. Rubin

Tallinn, Viru 17
Telefon 447-36

Juveelid
Kristall

Seina-, tasku-, käe-
kellad

Rikkalik valik

Tiibklavereid • Pianiinod
Harmooniumid müügil ja üürile.

*

Reisukohvleid • Tenniskohvleid
Aktimappe • Vihmavarje
Jalutuskeppe

KARL JÜRGENSON

Tallinn, Kuninga 5. Asut. 1880. Telefon 436-89.

Traatvõrke

aedade piiramiseks, sõelteks, krohvimiseks ja
mitmesuguseks muuks otstarbeks valmistab

A. PAALBERG

TRAATVÕRGU- JA
MÖÖBLIVEDRU - TÖÖSTUS

Tallinn, Imanta tän. 23, telefon 438-07

A/s. MERILAIID & Ko.

**AURULAEVA
OMANIKUD**

TALLINN, AIA 5-a
TELEFONID 451-88

*S*oodsalt ostate meie juurest

Laskemoona
Jahitarbeid
Jalgrattaid
Mootorrattaid
Autosid
Õmblusmasinaid
Kirjutusmasinaid ja
Arvutusmasinaid
nende osi ja tarbeid

K-m.

Lier & Rossbaum

Tallinn, Viru t. 7
Telefon 433-34, 479-79

J. KREE

Puuvilja-kauplus

Tallinn, Saiakang 5
Telef. 429-17

Alati äris saadaval:

Õunu, apelsine, sidruneid,
kompotti j. n. e.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Moodsaid

KLEIDIRIIDEID,

Interlokk-trikoo pesu,
villaseid ja siidi

COTTON-SUKKI

ja plateeritud (pealt siid, seest floor)

sukki „ILMATAR“

soovitab

A/S. OSKAR KILGAS
L vabrik, Tallinnas

Põllumeeste Keskpank

Tallinnas, Vabaduse puiestee nr. 1.

Telefonid: 444-38, 444-36.

Arveteseis 31. jaanuaril 1937. a.

AKTIVA

PASSIVA

Kassa ja hoiuarved	Kr. 830.123.42	Äriosakapital	Kr. 124.600.—
Väärtpaberid	„ 518.206.41	Tagavarakapital „ 91.003.—	Kr. 215.603.—
Laenud	„ 2.640.826.45	Hoiusummad	„ 3.689.085.41
Korrespondendid	„ 68.747.26	Riikl. laenud Pikalaenu Pangas „	1.539.—
Vallasvara	„ 1.—	Korrespondendid	„ 61.928.01
Kulud	„ 4.825.10	Tulud	„ 31.366.64
Muud aktivad	„ 62.726.96	1936. a. ülejääk	„ 22.198.37
		Muud passivad	„ 103.736.17
	Kr. 4.125.456.60		Kr. 4.125.456.60

Pank võtab raha hoiule, makstes kuni 5% aastas, annab laenu, müüb riigikassa pantkirju, millega võib soodsalt tasuda asunikukoha võlgu ja toimetab kõiki pangatalitusi sise- ja välismaal.

JUHATUS.

VILJANDI LIKOORI-
JA VEINIVABRIKUTE

O.Ü. „**ALKO**“

VEINID,
VAHUVEINID,
KONJAKID,
NAPSID ja
LIKOORID

Esindus ja ladu:

Kaubamaja A/s. „**ESTIKA**“
TALLINN

Th. Kaarmann

Tallinn, Raekoja 10/12

KLAAS
PORTSELAN
MAJATARBED

Th. Kaarmann

Tallinn, Raekoja 8

KOLONIAAL-
JA
VEINIKAUPLUS

Tallinna Juudi Ühispank

Vene t. 6 Telef. 448-25, 26, 27

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE
SISE- JA VÄLISMAAL

SPEDITSIOON,
TRANSPORT JA
KINNITAMINE

Transportkontor

V.S. Levinovitsch

Asutatud 1875.

Tallinn. Uus Hollandi 5
Telefonid; 308-19, 306-91

Väga maitsekaid

kevaduudiseid

daamidele
ja
härradele

leiate

A. PRIMA riidelaost
Suurturg 5, Tartus, telefon 10-91

Ü./P. TARTU

MAJAMANIKKUDE PANK

TARTUS, SUURTURG Nr. 7
OMAS MAJAS * TELEFON 6-50
ASUTATUD 1923. A.

Pank võtab raha hoiule,
tähtajalisele ja jooksvale ar-
vele

**Pank annab laene ja ga-
rantiisid** mitmesug. kind-
lustuste vastu

**Pank toimetab sissenõud-
misi** inkasso dokumentide
järel ja rahasaadeti igasse
kodumaa linna ja alevisse

Pangas saadaval rahakorjajatele
hoiukarbid

INGLISE MAGASIN

Tallinn, Viru t. 4, telef. 436-46

H. GUTKIN

Suurim valik kodu- ja välismaa riidekaupu
igasuguses headuses ja erimustreis.

Oskar Pedraudse

raua-, terase- ja ehitusmaterjali kauplus

Tartus, Narva tän. 1, tel. 766

Rauda, terast, plekki, traati ja naelu,
akna-klappid, kesse-rikud, püüdid, pöjad, püüda-
ja ahjuksed, šamottkivid, maalri-värvid ja
värnitsad ja kõiksugu tööriistu ja ehitusmater-
jale soovitatakse möödukate hindadega.

Kõige austusega

Oskar Pedraudse

Sprenk-Läte

pianiinod

manool- ja pedaali-pais

püst-klaverid

on oma ehituse, kõla-ilu ja suu-
ruse poolest täiuslikumad sel
alal

Suur valik **Möödukad hinnad**

LAOS: Tartus, Rüütli 25
Tallinnas. Kuninga 5
K. Jürgensoni juures

PILTPOSTKAARTIDE
LADU

V. OTS

TALLINN, HARJU TÄN. 44.
TEL.: 445-65.

Odavam karusnahkade ostukoht

Tallinnas, on Viru t. 5

K.-m. Abramsohn

Eelolevaks hooajaks on ladus suurim valik välis- kui ka kodumaa

karusnahkadest.

Müük suurel ja väikesel arvul

Oma parkimis- ja värvimistööstus.

EESTI ARSTIDE KLINISTIDE
ÜHINGU ERAHAIGLA

Laboratoorium

Tallinnas, Narva m. 6-a

Avatud äripäeviti kella 9-20

Toimetatakse igasuguseid
arstilisi, bakterioloogilisi,
keemilisi analüüse

Autovaktsiinid

K/K.

„ENGEL“ – E. Gendel

Kalosside ja kummijalanõude en-gros ladu

Kummivabrik „AKSIM“
(Norra esindaja)

Tallinn, Uus 4 Telef. 430-82

AKTSIASELTS

„SELEKT“

TALLINNAS

Väike Karja 1. Telef. 466-98.

Ladu: Kunderi 15. Telefon 306-17.

Ostab ja müüb kõiksuguseid
toores- ja metsloomanahtu.

KELLA- JA KULLASEPÄÄRI

P. EICHELMANN

Tallinn, V. Karja 2, tel. 442-23

soovitab

käe-, tasku- ja seinakelli ning kuld- ja hõbeasju odavamate hindadega.

Ostan kulda ja hõbedat.

Suurim pudukaupade valik

Hooaja kaubad
Väljaõmblusniidid

Kõik kodumaa vabrikute saadused

Pudukauba ladu

F. Braschinsky ja Pojad

Tallinn, V. Karja 12, tel. 436-90

M. Männil & Ko.

Tallinn, Pikk tän. 13, telefon 431-49

*Raud- ja teraskaubad
laskeriistad ja laskemoon*

HINNAD MÕÖDUKAD

*Eesti õde, eesti vend
Eesti tööga ehi end!*

MEESTERAHVA RÄTSEPAÄRI

Jul. Kull

TALLINN, S. KARJA 6-3. Telefon 468-37.

Inglis- ja kodumaa
uudiskaubad
suures valikus.

Elu kaunimail hetkil

kaunistage oma kodu meie

lilledega

Alati suur valik igasug. lille-
kaunistusi igaks sündmuseks

LILLEÄRID

F-a. KARL VILL

TARTUS,

Rüütli tänav nr. 5

Lossi tänav nr. 7

Telefon 4-18

Igasugused lillesaadetised sise-
ja välismaa linnadesse saavad
igal ajal täpselt täidetud

MEHAANILINE PUUTOOSTUS

O.-Ü.

A. Flemming & Ko

Tallinn, Tina tän. 19

Telefon 309-26

Mehaaniline
tisleritööstus

Restoran

F. IVANOV

Tallinn, Estonia puiestee 29

Telefon 467-75

Maitsvad söögid Odavad hinnad

Soovitab moodsaid

DAAMIDE KÄEKOTTE,
REISIKOHVREID,
PORTFELLE ja
RAHATASKUID

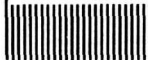
suures valikus odavate hindadega

O. Zimmermann

Tallinas, Harju tän. 34

Tartus, Suurturg nr. 4

Pärnus, Rüütli tän. 41

Joh. Glück

Tartus

Nahavabrik
Kvistenthalis,
telefon 110

Pagari- ja
kondiitriäri

P. Potsep

Tartus, Ülikooli tän. 34

Soovitab hästi maitsvaid

*kondiitri- ja
pagarisaadusi*

Biskviit

GINOVKER & BAYS

Šokolaad

Aktsiaselts

„Volta Tehased“

Tallinn, Soo tän. 27

Kodukeskjaam tel. 477-66

E E S T I

LAENU PANK

AKTSIASELTS

Tallinn, Suur Karja tänav 18

Võtab raha hoiule
ja toimetab kõiki
pangaoperatsioone

Telefonid :

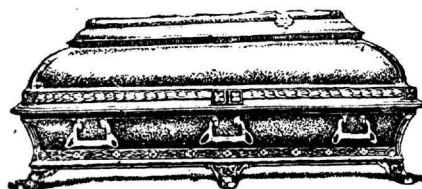
446-82, 446-84, 433-56

Kella-, kuld-, hõbe-, kristall-
ja bijoutrie-kaupade äri

H. Vassermann

Tallinn, Viru 23, tel. 447-26

Müük suurel ja väikesel arvul

A. MELDORF

TALLINN, SAKALA TÄN. 28

Telefon 463-33, pühapäeviti 460-92

Kõige vanem puusärgiäri ja matusetalitus

TARTUS

Emajõe Saun

Tartus, Emajõe 1

Telefon 5-97

AKTSIASELTS

„VILL“

Narvas, telefon 161
juhatus 70

Villase- ja siidiriide
kudumine

Riide värvimine, trük-
kimine ja apretuur

Villase ja puuvillase
lõnga värvimine

Merseriseerimine

Lõnga ja riide müük ainult suurel arvul

Tallinna ladu

Väike Karja nr. 12

Telefon 450-39

L. GRUBE

TALLINN, PIKK TÄN. 12

*Suurim valik põrandavaipu ja
-linikuid (linoleum, manilla ja
lina juutega), kodu- ja välismaa
mööbliriidet, pesuriidet, vahariidet
igas laiuses, kunstnahka, jala-
matte, voodivaipu (vateeritud,
villaseid ja baika), laudlinu, ser-
viette jne. Hinnad mõõdukad.*

Klaas ja portselan

TARTUS JA TALLINNAS

Akumulaatori-
ja
elemenditehas

Konstantin Mühlwerk

Tallinn, Jaama 8
Telefon 306-67

Tarvitage

Müügil igas fotoäris

Fototarbeid

Pidage meeles,
et kõige soodsam

kellade,
kuld- ja
hõbeasjade
ostukoht on

kullaseppmeistri

O. Hermann'i

juures Tartus, Aleksandri 2

Asut. 1815 • Telef. 747

K. LUKK

Pildiraami- ja tapeediliistutööstus

Tartus, Võidu tän. 12

Poleeritud, vakseeritud ja kul-
latud pildiraame, raami- ja ta-
peediliiste. Seinapiltide müük.

Ja see on täna
aetud habek?

Siis küll ilma
VERONIKA
habemeajamisruumita!

Talviseks hooajaks soovitame oma

„Välksäri“ (Blitzlicht)

Suure valgustusjõuga.
Peaaegu suitsuta!

Pakendid üksikülesvõte-
teks ja suuremal hulgal.

A/s Prov. J. Lill, Tartus

Ühisuse „Lõuna-Eesti Eksporttööstused“

Lihakauplused asuvad:

TARTUS:	Ülikooli tän.	7,	telef.	12-59
„	Tähe	„ 72,	„	12-18
„	Narva	„ 9,	„	12-22
„	Narva	„ 123,	„	14-08
„	Riia	„ 125,	„	14-50
VALGAS:	Vabaduse	„ 32,	„	32

A/S. „TEKLA“

Peakontor: Tallinn, Suur Karja 15

Müügil kindlate hindadega järgmiste
kodumaa vabrikute saadused:

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KU-
DUMISE VABRIKU A/S-i

KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE
MANUFAKTUURI O/Ü-se

SINDI TEKSTIILVABRIKUTE ÜHISUSE
O/Ü. EESTI NIIDIVABRIKU.

RIIDEKAUPLUSED:

Tallinn, Suur Karja 15
„ Pärnu 6
Haapsalu, Ehte 2
Kuressaare, Kauba 2
Mustvee, Tartu 15
Narva, Peetri plats 2
Petseri, Kaubarida 6/7
Pärnu, Laidoneri 6
Rakvere, Turuplats
Valga, Kesk 14
Viljandi, Tartu 6-a
Võru, Jüri 5-a.

Jälgige uudisväljapanekuid meie kaupluste vaateakendel!

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS Tel. 11-32, 2-32

Võtab raha hoiule

jooksvale arvele, kindla tähtaja peale ja kuude viisi ning maksab ajakohast protsenti

Annab laene

Ostab ja müüb väärtpabereid, müüb klassiloterii pileteid ning toimetab kõiki pangaooperatsioone. Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades maal

Saadaval hoiukarbid

O-ü. MELTS'i

VILLA- JA RIIDEVÄRVIMISETOOSTUS

Tartus, Pikk tän. 12, telef. 8-88

Valmistab tuntud headuses

ülikonna
mantli
palitu
püksi

riideid

Vabaduspäevaks

Kaitseväelasiële kuldnöörist akselbande, kannuseid, esitusvöid, rivirihmu, tunnuseid, lindikesi jne.

Välged ning kaitsevärvi vormisärke, sidemeid, kraesid, mansetinööpe.

Sõjaväe Majandusühisus

Tallinn, Tartu, Võru, Rakvere, Narva, Pärnu, Viljandi

PÕLLUMAJANDUSE PANK

Tartus, Suurturg 9

Tel.: Juhatus 10-65, üld. 50

Pank annab vabalt laenu põllupidajatele
heade kindlustuste vastu

Pank võtab raha hoiale ja toimetab kõiki
pangaoperatsioone

PANGA JUURES KINDLUSTUSSELTS „OMA“ AGENTUUR

JUHATUS